Ancheta convorbiri literare
(RE)ÎNTOARCEREA LA POLITIC

FIECARE INTELECTUAL VA TREBUI SĂ FIE O PIEDICĂ ÎN CALEA PUTERII

Șeful meu direct este Primul ministru

serie nouă nr. 21-22 (1266-7), 12-25 iulie 1990

CONVORBIRI LITERARE

FONDAT 1867 DE „JUNIMEA"

săptămînal editat de uniunea scriitorilor din romania

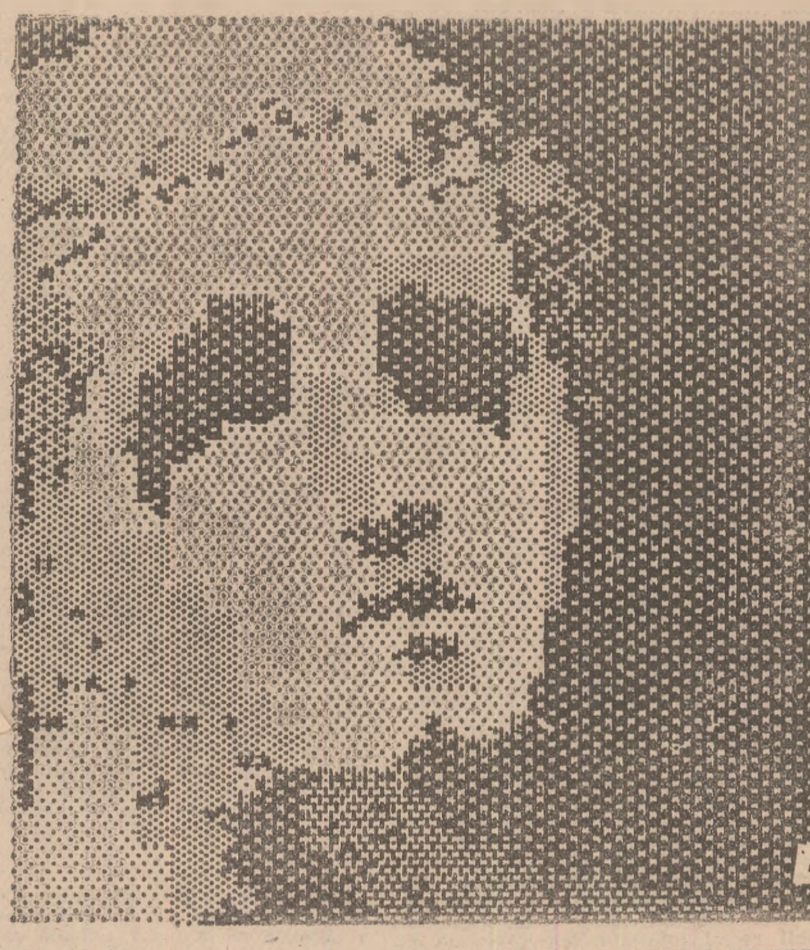
Opoziția guvernamentală

Actualul partid de guvernămînt și-a făcut campania electorală cu un program moderat, ca să nu zic ambiguu. De centru-stînga, susțineau liderii feseniști. Prin tradiție, stînga e liberală, iar dreapta conservatoare. Stînga e partizana schimbării, pe cînd dreapta pledează pentru menținerea ordinii existente. Cum, la noi, nici un partid nu și-a mărturisit intențiile conservative, ar urma că dreapta n-a existat. Doar variante ale stîngii. În fapt, lucrurile sînt ceva mai complicate. Căci, păstrarea structurilor comuniste, inclusiv a fruntașilor acestora, situa F.S.N.-ul mai degrabă spre dreapta decît spre stînga, în vreme ce opoziția, cvasiunanimă în dorința înlăturării lor, trecea drept liberală. Dată fiind însă ignoranța politică a electoratului nostru, nu culoarea ideilor a decis rezultatul alegerilor. Proiectele economice, în schimb, au influențat în bună măsură opțiunile alegătorilor. Dacă toată lumea era de acord în privința necesității trecerii la economia de piață, F.S.N.-ul promitea o trecere înceată, treptată, fără convulsii Oamenii sînt îndeobște temători de schimbare. Mai ales de schimbarea brutală. Chiar atunci cînd realizează că nu au altă soluție pentru a ieși din impas, preferă să amîne luarea deciziei, să tergiverseze. S-au deprins cu lumea în care trăiesc și le vine greu să-și abandoneze obișnuințele și să-și asume riscurile necunoscutului. Perspectiva adaptării la o altă ordine a lucrurilor îi sperie. Nepregătiți psihologic pentru schimbare, înclină mai degrabă spre perpetuarea stării actuale. Mai cu seamă dacă efectele secundare ale schimbării se anunță, fie și pe termen scurt, negative Iar propaganda F.S.N.-ului a avut grijă să le înnegrească bine, ridicînd la cub proporțiile inflației și șomajului. Iată de ce transformarea lentă, în etape, a sistemului economic a părut majorității cetățenilor soluția ideală. Opoziția n-a luat în calcul psihologia alegătorului. Și-a expus imprudentă planurile, insistînd asupra trecerii imediate la sistemul economici de piață Și bineînteles a pierdut.

Surpriza a venit după alegeri, cînd premierul Roman a schițat linia economică a noului guvern. Nici urmă de transformare înceată, care să atenueze efectele sociale. Din contra, radicalism curat. Sigur că aceasta este soluția optimă. Numai că ea contrazice flagrant promisiunile din timpul campaniei electorale. De unde s-ar putea trage o concluzie dintre cele mai interesante. Anume că promisiunile electorale sînt una, iar guvernarea cu totul altceva. Mai mult, că e de preferat să nu-ți deconspiri intențiile reale înainte de a cîștiga puterea. Și mai interesant e că programul economic al guvernului monocolor seamănă pînă la confuzie cu al opoziției. Deși a pierdut alegerile, opoziția a biruit prin program, adoptat fără modificări de partidul de guvernămînt. În timpul campaniei, domnul Iliescu sugera necesitatea unei echipe guvernamentale de coaliție. Actuala stare a țării, susținea domnia sa, reclamă conlucrarea tuturor forțelor politice. Se pare că după alegeri n-a mai fost de aceeași părere. Dar ce contează ? Într-un fel, opoziția participă la guvern prin ideile economice. Sau guvernul participă la opoziție.

Situația e întrucîtva paradoxală. Cel puțin în ordine economică, opoziția a dispărut după alegeri. S-a instalat, mai repede decît am fi bănuit, deplina concordie. Guvernul va dispune și opoziția va aplauda. Întrebarea e cine va mai controla acțiunile guvernului, cine-l va împiedica să comită greșeli, acum, că opoziția a încetat să mai existe. Oricît de optimiști am fi, ne vine greu să credem că echipa domnului Roman nu va greși și ea măcar o dată. Cine o va trage atunci de mînecă ? Cine va juca necesarul rol al opoziției treze ? Sau poate președintele ales, al cărui discurs de instalare lăsa să se întrevadă o optică diferită de a proaspătului guvern ?

AL. DOBRESCU

Jos inteligența!

Cine își închipuie că strigătele auzite pe străzile Bucureștiului „Noi muncim, nu gîndim !", sau „Moarte intelectualilor !", sînt originale, se înșeală. Din cîte am putut noi depista, sloganul „Jos inteligența" aparține generalului fascist Millan Astray și a fost rostit în replică la un discurs al lui Miguel de Unamuno, rostit la Universitatea din Salamanca. Falangiștii din sală s-au alăturat strigătului, susținîndu-și generalul. Atunci Unamuno, rector al Universității, s-a ridicat din nou și a rostit : „Acesta este templul intelectului. Și eu sînt preotul său cel mai mare. Dv. sînteți cei care îi profanează incinta. Veți cîștiga, pentru că aveți mai mult decît orice forța brutală. Dar nu veți convinge. Deoarece pentru a convinge aveți nevoie să argumentați. Iar pentru a argumenta vă trebuie exact ceea ce vă lipsește : Rațiunea și Dreptul în luptă".

(1936, începutul Războiului Civil din Spania)

În cîmp deschis

Să presupunem, prin absurd, că Ceaușescu ar fi supraviețuit ca forța politică reală zilei de 22 decembrie 1989, că armata și securitatea ar mai fi mizat încă pe cartea sa și ar fi trecut în dimineața zilei de 22 la represiune adevărată, completă. Să presupunem că intelectualii ar fi protestat datorită menținerii în închisoarea Jilava a unor arestați din 21, iar studenții Universității bucureștene s-ar fi solidarizat cu colegii lor din ziua precedentă, intrînd în grevă și manifestînd în Piață. Să presupunem că Ceaușescu și-ar fi respectat, ba chiar augmentat promisiunile din 21, dîndu-și seama că altfel n-ar putea să reziste (e de mirare cum de n-a făcut cîteva concesii alimentare încă din cursul anului 1989. S-ar mai afla și astăzi printre noi). Ca urmare a acestor îmbunătățiri, muncitorimea bucureșteană n-ar mai porni în dimineața zilei de 22 spre centru, ci ar sta cuminte în fabricile ale căror chioșcuri ar geme de salam și de unt.

Ce s-ar fi întîmplat atunci? Maeștri ai distopiei din atîția ani de comunism și de cenzură, să avem curajul de a ne duce gîndul pînă la capăt. Universitatea nu ar fi fost desființată, și nici marea majoritate a studenților arestați. Așa ceva nu ar fi putut realiza și nu ar fi îndrăznit nici Ceaușescu. 1990 nu este totuși chiar 1946 – mai cu seamă internațional vorbind. În februarie 1987. a avut loc o revoltă a studenților din Iași — uitată acum. Cîteva sute de curajoși au strigat lozinci împotriva regimului în fața Comitetului Județean de Partid. Au defilat prin oraș. Au discutat cu autoritățile, care le-au făcut promisiuni. Cum majoritatea nu li s-a alăturat, s-au dus frumos acasă. Istoric vorbind, a fost prima demonstrație studențească de opoziție, așa cum aveau să fie numeroase din ianuarie încoace. Și să nu credeți că odiosul Ceaușescu și sîngerosul său sistem de represiune au fost atît de idioți încît să pună să se devasteze Universitatea din Iași sau să arunce prin pușcări pe toți participanții, provocînd un scandal internațional care ar fi discreditat complet regimul. Nu: participanții au fost puși să semneze declarații, intimidați puțin, amenințați că la prima abatere vor zbura din facultate, ș.a.m.d. (Inutil să vă mai spun că aceia dintre profesori care și-au dat concursul la operația de intimidare sînt astăzi tot unde erau și educă tînara generație). O singură persoană, lidera manifestației, a avut mai serios de-a face cu securitatea. Sistemul de represiune știe foarte bine că mulțimea nu trebuie linșată, ci decapitată. Este mai ușor și mai eficace.

Dar să ne întoarcem la scenariul nostru. Ce ar fi făcut totuși Ceaușescu în fața acestei situații fără precedent? Ar fi trebuit să reacționeze mai violent decît o făcuse la Iași, și totodată nu prea violent, faptele petrecîndu-se în centrul capitalei, sub ochii atîtor străini. Mai probabil c-ar fi tergiversat dialogul cu manifestanții căutînd un moment mai bun pentru represiune. Ar mai fi promis una-alta, doar doar o scădea numărul lor. Și în momentul în care manifestația ar fi fost (sau ar fi părut) cea mai slabă ar fi acționat brutal pentru ca participanților să le piară cheful să mai încerce altădată. Sutele de studenți și tineri muncitori ar fi fost bătuți sălbatic, făcuți să înțeleagă că data viitoare va fi ultima oară. Li s-ar fi spus că liderii opoziței intelectuale — instigatorii — sînt închiși și vor da socoteală. Cine sînt acești lideri? Ei, știm cu toții: Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Octavian Paler și ceilalți semnatari ai scrisorii către D. R. Popescu. Prin acest procedeu arhiverificat s-ar fi putut eventual strînge ceva mărturii false împotriva lor, pe care tinerii arestați le-ar fi dat cu gîndul de a scăpa mai ieftin și în ideea că „oricum nu mai contează" În urma acestor mărturii, de-abia s-ar fi procedat la aceste arestări mai mari, socotindu-se pe bună dreptate că ele vor intimida teribil restul intelectualilor. Aceștia ar mai fi scris cîteva scrisori de protest, rămase fără nici un răspuns și difuzate la **Europa liberă**. Mai puțin cei cîțiva lideri ai manifestației, restul ar fi fost eliberați, considerîndu-se pe bună dreptate că le-a ajuns pentru o bună bucată de vreme. În închisoarea Jilava, ar rămîne doar inițiatorii, echipa de pe 21 — Nica Leon, Dumitru Dincă, Marian Munteanu, și alții ca ei. Probabil și Dan Iosif, căci nefiind schimbări în echipa de la putere, fiecare și-ar fi păstrat locul. **Amnesty Internațional** ar cere eliberarea lor, nici o țară occidentală nu ne-ar acorda credite, și ar trebui să ne consolăm cu prietenii noștri din lumea a treia, care atît de des în ultimii ani ne-au dat covîrșitoare dovezi de simpatie, convingîndu-ne că avem multe lucruri în comun.

Aniversarea din luna ianuarie a președintelui ar fi mai ștearsă temîndu-se că ar putea provoca noi tulburări. Doar ziarele, mai puțin cele studențești, parțial cele literare și fără, bineînțeles, cele nenăscute ar binecuvînta pe cel mai iubit fiu al poporului. Președintele ar ține un discurs amplu cu prima ocazie, un discurs bun, în care ar fi vorba de creșterea eficienței și calității în economic, de ruperea șabloanelor și inerțiilor, de formarea omului nou și de drepturile omului. Cu excepția limbajului de lemn, discursul n-ar avea nimic la care să se poate în fond obiecta. El a fost scris pentru a liniști puțin străinătatea îngrozită de o represiune brutală. Un gest de considerație, un salut politicos pe care cei interesați să facă afaceri cu noi, în condiții hiperavantajoase pentru ei, îl vor recepta ca atare. Cei care nu au mari interese în România și sînt mai interesați de triumful drepturilor omului ar întoarce însă spatele lui Ceaușescu.

Dacă am fi trăit o atare situație, ce am fi făcut la ora aceasta? După o ieșire atît de violentă, ar mai semăna România cu cea din noiembrie '89? Mai probabil că am fi reușit să înjghebăm o opoziție firavă, majoritar intelectuală, care ar trebui să se adapteze în primul rînd cu ideea că, după o primă exteriorizare, dușmanul află de existența ta și nu mai poți lupta ascuns. Tranșeele sînt bune pentru a rezista, dar ca să cîștigi trebuie să ieși în cîmp deschis, trebuie să te deprinzi să fii opozant pe față, ceea ce îți va cere o cu totul altă tactică decît cea de dizident, de exemplu. Îți va cere în primul rînd o solidarizare cu ceilalți opozanți, iar mai apoi o organizare a opoziției.

Nemaifiind un dizident care se limitează la a protesta principial și vag, ci un opozant care luptă pe față, deși nonviolent, împotriva sistemului, este de așteptat că acesta va renunța la tactica tăcerii, devenită absurdă, și de la atacuri de presă la atacuri fizice violente, nu s-ar da în lături de la nimic pentru a te neutraliza. Pentru a nu-și pierde creditul în fața populației și a provoca o revoltă generală, discreditarea opozantului trebuie să fie la fel de importantă ca și anihilarea sa fizică. Trebuie ca la prăbușirea sa mulțimea să aplaude — altfel partida este pierdută de către putere.

Cum însă după Timșoara și după Bucureștiul zilelor din decembrie, opozanții vor fi mii ba chiar milioane, încercarea sistemului de a demonstra că toți sînt niște infractori și niște oameni de nimic va atinge, pe măsură ce progresează, o limită de credibilitate. Cu cît represiunea va fi brutală și opoziția neclintită pe poziții cu atît limita de credibilitate se va atinge mai repede. Dincolo de aceasta, scenariile din ce în ce mai neverosimile ale securității (înscenări penale, pretins amestec al agenturilor străine) vor apărea chiar și în ochii celor mai creduli oameni drept absurde, iar baza opoziției s-ar lărgi, liderii neutralizați fiind înlocuiți cu alții. Deși încercarea din decembrie nu ar fi reușit, sfîrșitul regimului ar pluti totuși în aer și prăbușirea lui, odată survenită, nu ar mira pe nimeni, provocînd aplauzele lumii civilizate.

P.S. Orice asemănare dintre scenariul imaginar propus de distopia noastră și realitatea românească actuală este întîmplătoare și nu datorată autorului. Cine crede că supraviețuirea lui Ceaușescu nu ar fi avut continuarea imaginată de noi, este liber să scrie un alt scenariu, mai argumentat și mai convingător.

Colectivul de redacție: Radu ANDRIESCU, Liviu ANTONESEI (redactor șef adjunct), Emil BRUMARU (redactor șef adjunct), Sânziana CARAMAN, Mariana CODRUȚ, Nichita DANILOV, Nicolae DABIJA, Daniel DIMITRIU, Alexandru DOBRESCU (redactor șef), Codruța Gabriela GAVRIL, Valeriu GHERGHEL, Mădălina GRIGORAȘ (prezentare grafică), Ioan HADARCA, Nicolae IONEL, Alina MUNGIU, Constantin PRICOP (secretar general de redacție), Horia ZILIERU.

● pe la cine au trecut minerii scrie mult mai slab ● sau nu mai scrie deloc ● de ce nu scriu Paler, Băcanu, Blandiana, Liiceanu, nici un cuvințel? ● ar fi cazul s-o facă ● măcar cît să demonstreze că nu i-au umflat securiștii, nu i-au cotonogit minerii și nu i-au corupt feseniștii ● în schimb, fosta echipă a Securității (România Mare), a propagandei (Democrația) și hiper-actualii de la **Azi** fac schimb folositor de idei și încep să-și orchestreze eforturile (anti)democratice ● nu-i de mirare, au totul în comun, chiar și clădirea redacției ● se zvonește că se vor transforma într-o societate anonimă pe acțiuni ● dacă privești ziarul **Azi** îți dai seama că nu-i simplu zvon ● anonimi sînt, știm și ale cui sînt acțiunile ● **TVRL** ne oferă un interviu cu dl. Năstase, proaspăt ministru de externe și cadru de nădejde al FSN. ● dl. Năstase deplînge grațios intoleranța occidentală: n-au priceput aceia că noi sîntem copii în materie de democrație, firesc este să greșim, dar adevărat este că năzuim să învățăm ● de aici se desprind două concluzii ● una, că e clar că singurul procedeu pe care-l știm e învățarea din greșeli ● care în medicină și politică e puțintel fatal ● doi, cine se știe infantil făcea bine să lase pe unul mai mare la cîrmă ● nu prea era momentul de experimente pedagogice ● mare discreție în presa fesenistă cu privire la căderea președintelui bulgar Mladenov ● de ce oare, de ce oare? ● ni se rupe inima de mila lui cînd ne gîndim c-a picat doar fiinde-a avut de gînd să folosească forța ● dac-o folosea, ca Iliescu dăinuia ● și-n veci se realegea! ● nu mai credeam că se poate scoate ceva din reclama **Adidas Torsion**, dar iată că un caricaturist român extrage o concluzie originală și curat românească: „Sînt făcuți cu gîndul să fugi" ● la C.M., mare parte din revoluționarii noștri cu bilet gratuit au cerut azil politic ● de acum încolo vor fi scutiți să-l audă pe dl. E. Valeriu zicînd că românii fac o greșeală preocupîndu-se de democrație, în loc să se preocupe exclusiv de fotbal, ca italienii. **(C.L.)**

● iarăși s-a făcut televiziunea de rîs ● reporterul care l-a intervievat pe reprezentantul societății „Reporteres sans frontieres" a ratat complet interviul, încercînd să impună intervievatului punctul său de vedere cu privire la evenimentele din 13-15 ● sugerăm pe viitor ca în spatele fiecărui intervievat de către TVR să stea un miner ● să-l lumineze cu lămpașul asupra răspunsului cel bun ● și să-l îndrume cu bîta ● ziarul **Azi** ne arată încă o dată cine este, dînd spațiu Securității că contraatace pe dl. Petre Mihai Băcanu ● ton polemic, argumente loc ● ca să nu mai vorbim de bun-simț ● trist, foarte trist articolul de rămas-bun al lui Dan Petrescu din **Contrapunct** ● a rămas aproape la fel de singur ca pe vremea cînd protesta împotriva lui Ceaușescu ● multe reportaje cu Iașul în presa centrală din ultima vreme ● multe pagini pentru o concluzie unică: la Iași nu se întîmplă în continuare nimic ● revista România literară publica un discurs lung, autist și plicticos al președintelui Ion Iliescu, întrerupt de cîteva întrebări de Nicolae Manolescu ● continuă exodul redactorilor de la Adevărul care ne conving că și acolo sînt ziariști, dar nu la putere ● Silviu Brucan revine în atenția noastră printr-un spectaculos interviu acordat României libere ● dl. Mircea Dumitrescu în ziarul **Azi** cere ca toată opoziția să se exileze ● încă o dată se vede intoleranța partidului conducător față de orice opoziție ● alergie curată, și mai ales curat nedemocratică ●

Poligon 6: Egalitate zero

Cunoaștem acum componența noului guvern, un guvern Petre Roman s-ar spune în alte părți, un guvern al celor 23 și cu sergentul zece și veți vedea că nu de dragul unei glume am spus cu asta dar, realmente, abia vreo zece dintre cei desemnați de primul-ministru sînt oarecum personalități proeminente, iar între cei zece, doi au o remarcabilă publicitate: Andrei Pleșu și Victor Stănculescu, singurul asupra căruia, în prea grăbita sa prezentare, dl Roman n-a găsit de cuviință să remarce că n-a făcut parte dintre vechile eșaloane de putere. Asupra tuturor celorlalți vom reveni cînd vom cunoaște amănunte, nu neapărat discreditante, ne-am bucura să fie altfel!... evitînd astfel să provocăm o criză de încredere într-un atît de tînăr guvern.

S-ar părea (și cu mă exprim acum eufemistic, dar să nu dea Dumnezeu să se mai cadă în păcatul din zilele de 13—15 că schimb foaia), s-ar părea, ziceam, că România nu se mai bucură **deloc** de presa pe care a avut-o acum patru-cinci luni, presă pe care, se vede, guvernele țărilor bogate și respectate o tratează cu maximum de deferență; și în țări cu adevărat libere nici n-ar fi posibil altfel...

Chiar dl. Roman (care ne-a amorțit cu un discurs mai lung chiar și decît cele pe care le ținea un personaj la care astăzi mă gîndesc aproape cu nostalgie) a spus-o, e drept, cam cu jumătate de gură, și pe cînd bănui că ne credea anesteziați deși, Doamne! ce-am mai ajuns și noi? nu-i așa? sîntem conștiința trează, noi, gazetarii de opoziție, ăștia care primim scrisori de amenințare și hai că ne-am obișnuit cu asta, dar prieteni ai mei au primit vizite în haine de lucru și nici acum nu se simt prea bine!...

Nu de mult, ba uite că vă și spui cînd, în seara zilei de 13 iunie anul ăsta de grații cu ranga, îi spuneam, încercînd să-l liniștesc, amicului S. Lupescu: Lasă, dragă, tot răul spre bine! Să vezi tu cînd or să mă roage ăștia de la putere să-i înjur doar-doar or să mai capete ceva prestigiu internațional că altfel, anihilîndu-ne, își bagă singuri gheara-n gît! Ca pițigoii!

Nu prea m-a crezut, amicul, atunci...

Uite că, pe sfert, am avut dreptate!... Și dacă nu se-ndreaptă lucrurile de-a binelea și revista la care lucrez nu primește, conform contractului încheiat, dreptul de aparițiune la care are dreptul, s-ar putea ori să tac, ori să-ncep să-i laud!... Ceea ce ar fi grav, fiindcă nimeni n-ar crede că pot face una ca asta de bunăvoie!...

Să ne-ntoarcem totuși puțin la discursul d-lui P. Roman și să vedem dacă nu cumva s-au strecurat, buclucașe, vreo cîteva pîrdalnice sintagme moștenite de la Sinistrul. S-au strecurat!, dar ce-i drept e drept! și-au mai schimbat oleacă părul, au mai năpîrlit puțin, pe alocuri, s-au strecurat, ce mai! Nenorocire mare nu e, trebuie să concedem că în sală se aflau și persoane poate mai puțin calificate...

Hai să nu fim răi și să ne-ntoarcem la cele bune, adică la minunatele declarații de intenții din discursul primului-ministru pe care, trei luni, promit solemn, n-o să-l mai numesc astfel cu nedisimulată ironie — am s-o disimulez!

S-a vorbit, cu îndreptățită mîndrie patriotică, despre drumul greu pe care-l vom avea de urmat pînă să ne înscriem și noi pe orbita valorilor mondiale; s-a mai spus că ne vom racorda la lumea civilizată, în bună tradiție, nu vom neglija noi nici lumea a patra sau a cincea — sîntem, ce dracu? — un popor deschis...

S-a mai vorbit, tot cu îndreptățită mîndrie patriotică, despre cursul educațiunii acestui popor cari, n'est pas?, n-avea cum să devanseze Occidentul cu „Cîntarea României" și „Cenaclul Flacăra", cu poeți de talia lui Andrițoiu și Radu Cîrneci sau George Țărnea, cu Mihai Beniuc, fie el și acela din **Cîntece de pierzanie**, cu prozatori de talia plagiatorului notoriu M. R. Iacoban cu care, spre osebire de poetul Vieru, eu nu mă simt înfrățit deloc! Dar chiar deloc! Și nu mai dau și alte nume să nu contrariez, cum s-ar zice, partea adversă deși, în ce privește chestiunea fundamentală a acestui neam, sîntem de aceeași parte a baricadei... Vorbea, deci, dl. Petre Roman, despre cursul educațiunii acestui popor și avea dreptate, dar ar fi cîștigat sigur un vot peste doi ani dacă le-ar fi spus același lucru minerilor veniți să facă dreptate într-un București de pe care și-a luat mîna Dumnezeu după 20 maiu.

Am să-nchei aici, că articolele lungi sînt plictisitoare, iar cele scurte incitatoare, așa că am făcut și eu o medie pentru domniile-voastre.

Al dvs., prea-plecat de vreo două numere,

Dorin SPINEANU

corespondență din Berlin

Șeful meu direct este Primul ministru

— Interviu cu doamna Almuth Berger, însărcinata guvernului R. D. Germane pentru problemele cu cetățenii străini, despre situația refugiaților români —

W. Totok : Din cauza numărului mare de cetățeni români ce sosesc zilnic în Gara Lichtenberg din Berlinul de Est și care nu doresc să se mai întoarcă în țară, autoritățile estgermane au luat o serie de măsuri administrative și caritative pentru ameliorarea situației oamenilor care înoptează de mai multe săptămîni în gara amintită. Astfel, au fost înființate, pînă-n prezent, trei tabere pentru români, dar și pentru alți cetățeni refugiați. Românii care și-au exprimat dorința să rămînă definitiv în R. D. Germană au fost cazați recent într-o unitate a fostei securități estgermane la Ahrensfelde. Circa 400 de români stau, în prezent, într-o cazarmă a Ministerului de Interne în apropierea lui Elsterwerdaer Platz din Berlin. Am rugat-o pe doamna Almuth Berger, pe care am vizitat-o la Consiliul de Miniștri, vineri, 5 mai a.c., ca însărcinată a guvernului est-german pentru problemele străinilor, să ne prezinte situația românilor refugiați, motivele pe care le invocă aceștia în vederea stabilirii definitive în R.D.G. cît și poziția guvernului în această problemă.

Almuth Berger : Sîntem interesați ca informațiile să fie publice în această chestiune : există posibilități de cazare și, mai ales, s-a înființat și un grup însărcinat din partea guvernului care se ocupă de rezolvarea problemelor. În acest grup, sînt reprezentate aproape toate ministerele care sînt confruntate cu această problemă cît și Crucea Roșie, Magistratura dar și Biroul nostru. În prezent, foarte mulți oameni au fost activați în acest sens și o să ne dăm toată silința pentru a găsi soluții cît mai bune.

Numărul românilor se cifrează, potrivit ultimelor informații care mi-au parvenit, la circa 400, care locuiesc într-o cazarmă. Cu siguranță sînt mai mulți, mai ales la Berlin, pentru că nu toți au vrut să fie cazați acolo. Și acum mai sînt mulți în gară, alții stau pe la campinguri. Numărul exact n-aș putea să-l precizez.

Motivele care-i determină să rămînă aici sînt multiple : unii doresc să rămînă definitiv în R.D.G. ; — potrivit estimărilor noastre această categorie este cea mai mică, și a fost înregistrată în căminul central de primire de la Ahrensfelde ; alții au încercat să ajungă în R. F. Germania, însă, din lipsa unei vize lor li s-a refuzat intrarea. Foarte mulți fug din România din cauza penuriei accentuate, alții din cauza unor persecuții — asta se referă mai ales la țiganii cărora nu le merge bine acolo. Ei sînt foarte numeroși. Nu știu dacă ei vor să rămînă un timp mai îndelungat sau ba. Am discutat cu mai mulți dintre ei și mi-au mărturisit că după un timp de ședere, ei ar dori să se întoarcă. Nu există, pînă-n momentul de față, date statistice privitoare la problema asta.

— S-au ivit probleme între poliție și cei sosiți din România ?

A. Berger : Nu se poate vorbi despre o creștere a criminalității. Tocmai am primit un raport al Ministerului de Interne din care reiese că n-au avut loc întîmplări deosebite. Reclamațiile unor cetățeni referitoare la furturi comise de români s-au dovedit a fi neîntemeiate... Au existat însă și exemple de altă natură. La mulți cetățeni există o oarecare teamă că astfel de delicte s-ar putea înmulți. La gară, paza polițienească s-a întărit. Hoțiile de buzunar cresc însă și cu fluxul mare al turiștilor ce sosesc în acest sezon, asta e ceva normal și nu are nimic de-a face cu românii.

— Care sînt procedeele de primire pentru cei ce doresc să rămînă în R. D. Germană ? Au oamenii dreptul la ședere sau ba ? Există vreo directivă în acest sens ?

A. Berger : Încă nu există vreo prevedere legală în acest sens. Există, în schimb, posibilitatea să se depună o cerere pentru stabilirea domiciliului aici. Asta presupune, și asta este ceva determinant și hotărîtor, ca solicitanții să aibă un loc de muncă și o locuință. Cei mai mulți nu îndeplinesc aceste condiții.

Directiva sună așa : cei care doresc să se stabilească aici trebuie să depună o cerere în acest sens la ambasada R. D. Germane din țara lor de origine, așteptînd acasă rezolvarea.

— S-a interesat ambasada română de soarta refugiaților ? Ați stabilit contacte cu ambasada ?

A. Berger : Există un ambasador, și s-au făcut încercări de a contacta ambasada, dar fără prea mare succes. Ministerul de externe a preluat acum această sarcină și va încerca încă o dată să stabilească un contact cu ambasadorul român. Probabil, că-n cursul zilei de azi va avea loc deja o primă convorbire.

— Care sînt motivele concrete pe care le invocă românii cînd solicită dreptul la ședere în RD.G. ?

A. Berger : Unii au fost chestionați — nu toți. Ei invocă situația economică precară, că le este în continuare frică de politica restrictivă practicată acolo, chiar și prigoana este invocată. Nu au nici o speranță că se va schimba ceva în bine și nu întrezăresc nici o șansă de îmbunătățire a vieții lor. Asta se referă la puținii care vor să rămînă aici. Mulți doresc să se-ntoarcă, după ce cîștigă niște bani aici.

— Au solicitat unii dintre refugiați și azil politic ?

A. Berger : N-am auzit. Acordarea de azil politic presupune ca solicitantul să fi avut de suferit persecuții politice în patria sa, ceea ce trebuie și dovedit. Românii au solicitat doar stabilirea definitivă în R. D. Germană.

— Care sînt modalitățile procedurale ale autorităților vis-à-vis de cererile solicitanților români la dreptul de ședere ?

A. Berger : Au fost aprobate cererile de stabilire în cazul acelora care au obținut un domiciliu cu ajutorul unor prieteni sau rude. E dificil ca cei în cauză să demonstreze autorităților posesia unei locuințe sau deținerea unui loc de muncă. E un cerc vicios ; chiar și promisiunea unei întreprinderi de a angaja pe cineva ajunge, de regulă, ca să i se acorde dreptul de ședere.

— Ne-ați declarat la început că mulți au încercat să ajungă-n R. F. Germania. Vă este cunoscut faptul că există grupuri organizate de traficanți care transportă în mod ilegal români în R. F. Germania ?

A. Berger : Din chestionarea oamenilor s-a aflat că există mulți care doresc să ajungă în R.F.G., și că au fost împiedecați să treacă frontiera din cauza lipsei unei vize. Despre organizațiile amintite n-am aflat nimic.

— Ce s-a întîmplat cu cei care au ajuns în Berlinul Occidental ?

A. Berger : Știu că mulți dintre cei care stau în gară și-n căminele înființate se deplasează în timpul zilei în Berlinul de Vest, dar se-ntorc seara pentru că n-au unde să doarmă. La noi, un turist poate să stea un sfert de an. Datorită trecerii frecvente a frontierei spre Berlinul Occidental termenul de intrare în R.D.G. mereu se actualizează, așa că practic acel sfert de an se poate prelungi la infinit. Oricum, trebuie stabilite alte măsuri legale în direcția aceasta, de care se va ocupa Ministerul de Interne.

— Ce măsuri ar trebui luate pentru reglementarea statutului străinilor aflați pe teritoriul R. D. Germane ?

A. Berger : Pe termen lung ne trebuie o instituție caritativă, asemenea celor existente în țările occidentale. Grupul nostru din cadrul guvernului se și ocupă de așa ceva. Asta nu-i o problemă politică, ci una pur umană. Consider că ar fi bine să se stabilească un cadru legal pentru cei ce solicită dreptul de ședere la noi, să muncească și să trăiască aici. N-o putem face fără rezerve. Trebuie create posibilitățile de a munci și de a locui, totodată va trebui să se țină cont de posibilitățile comunelor și de numărul oamenilor pe care sîntem în stare să-i primim.

— Există o atitudine critică a populației față de biroul pentru străini ? S-a manifestat și ceva asemănător cu dușmănie față de negermani ?

A. Berger : Reacțiile diferă. S-au făcut auzite și critici și s-a manifestat și o oarecare indignare a populației față de felul în care i-am primit pe români la noi. Mulți est-germani nu se pot obișnui cu astfel de fenomene. Dar există și oameni care doresc să ne ajute, atît cu bani cît și cu lucruri. Există, deci, ambele atitudini. Dușmănie deschisă nu există. Am primit multe scrisori, cele mai multe sînt pozitive, doar cîteva sînt mai puțin „amabile".

— Din punct de vedere financiar, guvernul a asigurat existența biroului dumneavoastră ?

A. Berger : Biroul cît și funcția pe care o dețin sînt legate de Consiliul de Miniștri. Șeful meu direct este primul ministru, deci nu aparțin vreunui alt minister. Asta-i important, fiindcă munca aceasta se situează deasupra ministerelor specializate. Din moment ce Consiliul de Miniștri a înființat un birou pentru străini, pornesc de la premisa că o să ne susțină și pe viitor. Mai trebuie stabilite o serie de probleme legate de buget etc. Munca pe care o depun aici, însă, de-abia poate fi scoasă la capăt.

Vă mulțumesc.

Interviu de William TOTOK

Exodul continuă

● Berlinul — oraș românesc ? ● 34 lagăre de refugiați în vest ● încă 3 în est ● cîți români sînt în Berlin ? ● afaceri, bătăi, prostituate ● românii „sparg" prețurile ● ce-i de făcut ? ●

Întrebarea „este Berlinul un oraș românesc ?" nu e atît de lipsită de noimă cum pare la prima vedere. După ce aterizezi la **Schönfeld**, pentru a lua trenul „spre vest", te duci în gara **Lichtenberg** unde, imediat, ai impresia că ai ajuns acasă, în **Gara de Nord** bucureșteană, de exemplu : zeci, sute de oameni, cu geamantane, saci, bocceluțe stau întinși pe jos, mănîncă, beau, dorm, ascultă muzică la casetofoane de-abia scoase din cutie, alăptează copii, se ceartă, se împacă. Te apropii și-i auzi pe cei mai mulți, vorbind românește. Unii vorbesc țigănește, cîțiva, mai puțini, bulgărește sau sîrbește. Băștinașii se deplasează mai mult pe lîngă ziduri privind cu curiozitate — cu teamă, uneori —, această adunătură pestriță și gălăgioasă. Din proverbiala curățenie a gărilor nemțești n-a rămas mare lucru — peste tot, hîrtii de ambalaj, mucuri de țigări, cutii goale de bere sau **Coca cola**, altele de conserve ș.a.m.d. „De cînd au început să vină românii" e o replică adesea rostită, cu resemnare, de localnici...

Asta era, deci, la începutul lui iunie în Berlinul (încă) de Est. La întoarcerea de la Copenhaga m-am oprit cîteva zile și-n partea occidentală a orașului. Și aici, românii par a fi inițiat un fel de proces invazionist, parcă am fi în epoca unei noi migrații a popoarelor. Numai că, de data aceasta, par a se fi pus la drum și cele cunoscute îndeobște, drept sedentare. Tot centrul, de la magazinul **Bilka** pînă la celebrul **Ka De We**, unul din cele mai mari **supermarket**uri din lume, este înțesat de români ce se îndeletnicesc cu activități dintre cele mai variate. Ei vînd țigări **Malboro** poloneze cu 2 D.M. (aici țigările sînt scumpe, peste 4,50 D.M.), achiziționate pe mărci estice chiar în apropierea băncilor și a birourilor de schimb valutar. Zeci de persoane poartă inscripții pe care scrie „Victimă a Revoluției de la Timișoara" deși accentul e, cel mai adesea, muntenesc, oltenesc sau moldovenesc, unii cerșesc direct — mai cu seamă, femei și bătrîni —, alții așteaptă să li se ofere ceva. Generozitatea tedescă din iarnă s-a mai redus, așa că s-au profilat și alte surse de venituri — prostituția și chiar furtul. În Berlinul Occidental, o prostituată „costă" între 70 și 150 D.M. dar româncele, de diverse origini etnice, au coborît prețul pînă la 20—30 de mărci ceea ce a dus la conflicte destul de violente cu autohtonele sau cu cele ce au o „vechime în muncă" mai mare la fața locului.

Cîți români sînt în Berlin ? Cum puteți constata și din interviul alăturat cu D-na A. Berger, însărcinata guvernului estgerman în problema refugiaților, nimeni nu știe cu exactitate. Se știe doar că în Berlinul Occidental sînt 34 de lagăre de refugiați, cu capacitate de 300–500 persoane fiecare, în care pot fi întîlniți foarte mulți români. În Berlinul răsăritean, mai există încă trei lagăre, cu capacitate similară, destinate în exclusivitate românilor. Dar mulți nici măcar nu s-au înregistrat, preferînd un fel de ilegalitate sau de semilegalitate. În presă, s-a scris că aproape 2 000 de români sînt închiși în Berlinul Occidental pentru delicte diverse — de la furt și huliganism la prostituție. Oricît ar părea de ciudat, în ultima categorie intră și mai multe zeci de tineri (nu tinere !) abia ieșiți din adolescență.

Deci, zi de zi, mii de români trăiesc la marginea legii și a lumii civilizate în plin centru al Europei, iar, după evenimentele din 13—15 iunie, numărul lor este în creștere accelerată. Numai în ultima săptămînă a lunii iunie, în lagărele de la **Friedland, Bramsche** și **Osvabruck** din Germania Federală, au intrat peste 1 500 de români. După „invadarea" Ungariei și a Iugoslaviei, sub Ceaușescu, a venit rîndul Austriei, al celor două Germanii, acum și al Italiei. Problema este de a afla „de ce pleacă acești oameni ?". Ce face guvernul pentru a diminua măcar acest proces care nu prea ne face cinste ? S-ar putea zice nu mare lucru. În interviul alăturat se vorbește despre întîlnirea ambasadorului român cu autoritățile est-germane pentru a clarifica aceste lucruri. Singurul rezultat a fost acceptul est-german de a solicita românilor ce le vizitează țara o invitație din partea unor rude sau prieteni. Acest mic aranjament este, însă, folosit cu succes numai de autoritățile vamale românești. Întrucît, deosebit de noi, nemții sînt mai grijulii cu imaginea lor în lume, autoritățile din Germania răsăriteană nu-i returnează nici pe cei fără „invitație", dacă reușesc să ajungă pînă la ei. Și unii — prin Ungaria sau prin Polonia — reușesc.

Precum se vede, sporirea dificultăților de a călători nu numai că e în contradicție cu drepturile universale ale omului, dar e și ineficientă în stoparea emigrării.

Românii continuă, deci, să-și părăsească țara, emigrarea e un fenomen de massă. Teama de persecuții, neîncrederea în viitor și în capacitatea actualilor guvernanți de a duce țara la un liman, se adaugă mizeriei economice și dificultăților de zi cu zi. Pînă cînd acestea toate nu vor dispărea, procesul emigrației nu va putea fi stopat indiferent de duritatea măsurilor de ordin administrativ. Să nu uităm că, sub Ceaușescu, zeci de mii de români au reușit să treacă în Iugoslavia și Ungaria fără măcar să aibă un pașaport, riscînd închisoarea, tortura, chiar moartea. Ce e de făcut ? Pentru că, fără îndoială, ceva trebuie făcut. Unii mi au replicat „nu-i nici o pagubă. Mulți sînt țigani". Este însă un mod complet eronat de a pune problema. Mai întîi, țiganii reprezintă în acest proces doar un anume procent, mult mai puțin însemnat decît pare, iar majoritatea doresc să se reîntoarcă după ce „prind ceva cheag". Pleacă sau doresc să plece tot mai mulți intelectuali, tineri muncitori, studenți, adică oameni aparținînd părții mobile a societății, cei nemulțumiți de transformarea stagnării în recesiune propriu-zisă. În al doilea rînd, un stat are obligații egale față de toți cetățenii săi, indiferent de originea etnică sau starea socială.

Eu cred că, într-adevăr, „locul românilor este în România" de aceea m-am și întors, ba chiar mi-am scurtat călătoria din cauza evenimentelor începute pe 13 iunie. În același timp, sînt însă de acord că fiecare, avînd o singură viață, are dreptul să opteze pentru orice țară. Problema nu este, deci, de a-i opri pe români cu forța aici, unde unii nu se mai simt „acasă", ci de a elimina, prin fapte nu prin vorbe, teama și nesiguranța, sentimentul eșecului iminent într-o țară ajunsă în coada Europei și în pragul falimentului. Problema este de a reda speranța că România va putea fi cîndva, cu adevărat, o țară a abundenței și libertății, a demnității și democrației. Atunci — sper —, decît să se gîndească mereu la „plecare", poate că românii ar pune cu toții umărul pentru a urni lucrurile „pe calea cea bună". Altfel, riscul este de a împînzi în continuare lumea, pierzînd capetele cele mai luminate sau dînd „spectacole" de genul acelora pe care le-am văzut în cele două — pe atunci — Berlinuri.

L. A.

P.S. Pe 13 iunie, la Berlin, începea cea de-a treia — și ultimă — etapă a dărîmării **Zidului**. În aceeași zi, la București, prăpăstii noi se adăugau celor încă neînchise. Să ne mai mirăm că românii pleacă unde văd cu ochii ? Să ne mai mirăm că diplomații și oamenii noștri politici cutreieră Europa cerșind ajutoare pentru relansarea economică, în vreme ce țările vecine primesc și subsidii pe care nici nu le solicită ? Să ne mai mirăm că Europa, care ne îmbrățișa în decembrie și ianuarie, ne-a întors spatele ? Toate țările din Est, inclusiv U.R.S.S., care nici nu a părăsit comunismul, au fost primite în Consiliul Europei. Noi vom afla de-abia în septembrie dacă avem vreo șansă... Nu-i nimic — în vreme ce economia se prăbușește, minți aprinse au strigat, pe 13–15 iunie, „Dumnezeu ne-ajută / Și fără valută". Probabil, să ne prăbușim mai repede, ca să scăpăm de chinuri.

observator

În iunie, la Copenhaga (3)

Pe 11 iunie, tot la **Kursuscenter**, a avut loc cea de-a treia activitate paralelă axată pe un subiect românesc, anume una dedicată Basarabiei (**Moldavia Today: A Presentation Hearing**). Manifestarea a fost sponsorizată de **Danish Action for Romania** și **International Helsinki Federation**, moderator fiind un cunoscut om politic danez, Domnul Henrik Zahle, parlamentar și, în cîteva rînduri, ministru. Ca și la ședința precedentă, deschiderea a aparținut D-lui Vlad Socor (München) care, într-un concentrat „historical background" a reușit o bună situare istorică a „problemei Basarabiei", o analiză corectă a relațiilor naționale actuale din ținutul de peste Prut, precum și o schiță . impactului Revoluției din decembrie asupra evoluțiilor actuale din Republica Moldova. În continuare, D-l Valeriu Matei, parlamentar în Sovietul local, dar și în cel de la Moscova, a adîncit analiza istorică insistînd asupra celor 50 de ani de „colonizare recentă" a Basarabiei, asupra procesului de „șovinizare ideologică" și asupra problemelor care se pun astăzi n republică. În opinia D-Sale, Basarabia se află astăzi în momentul în care se pune decisiv problema schimbării sistemului social-politic, proces care, de altfel, se află în curs. Altfel, chiar în zilele în care se desfășura „conferința paralelă", aveau loc schimbări importante de personal la nivelul conducerii țării și al guvernului, țara înseși devenind **Republica Moldova**, în locul „republicii moldovenești"

O prezență deosebită în cadrul ședinței a fost aceea a **Ministrului de Externe al Lituaniei** care, pornind de la exemplul țării sale, a relevat semnificațiile mai generale ale luptei pentru suveranitate desfășurată de republicile din componența U.R.S.S. Prezența Domniei Sale la ședința consacrată Basarabiei a constituit un frumos gest de „solidaritate reciprocă", după cum au remarcat mai mulți dintre vorbitori. Doamna Mary Dau (Copenhaga), specialistă în „sovietologie", în comunicarea **Soviet Union Today**, a făcut o excelentă trecere în revistă a evoluțiilor din țara vecină de la venirea la putere a lui Gorbaciov și lansarea **perestroikăi** pînă la evenimentele cele mai recente. Cu optimism moderat, D-sa a subliniat și posibilele „riscuri" ale viitoarelor evoluții din Uniunea Sovietică — „debarcarea lui Gorbaciov", „reacția militară la o descompunere prea rapidă a puterii comuniste" etc.

Iurie Roșca, vicepreședintele **Frontului Popular din Moldova**, a pus în lumină modul în care intelectualii din „coloniile sovietice" au folosit cadrul oferit de **perestroika** pentru a pune problemele reale ale țărilor lor, exemplificînd cu cazul Basarabiei. D-sa a relevat strategia „mișcării democratice" din Moldova de la crearea „grupului de inițiativă" în 1988 și pînă la constituirea opoziției propriu-zise, opoziție ce a cunoscut un deosebit succes la recentele alegeri parlamentare. Principalele probleme ce se pun acum pentru **opoziția democratică** (care, de fapt, este destul de bine situată în ierarhia puterii politice) sînt: liberalizarea economică și dezideologizarea în profunzime a societății. Un text la fel de interesant, punînd accentul pe impactul **perestroikăi** în cele mai diferite domenii ale vieții socio-politice basarabene, a fost cel impecabil susținut în engleză, de D-na Eugenia Duca

D-l Dinu Mihail de la **Literatura și arta** a vorbit despre istoria și problemele actuale ale presei basarabene. Partea istorică, deh !, ca partea istorică, dar cea despre presa comunistă de dincolo de Prut mi-a relevat un număr de „universalii" ale cenzurii de tip comunist, astfel încît comunicarea D-Sale a constituit și o excelentă „verificare" a ceea ce spusesem — cîteva zile mai înainte - despre cenzura comunistă din România pre-decembristă. Într-adevăr, de la „îndrumarea ideologică" a presei pînă la cenzura propriu-zisă a textelor și de la „procesele ideologice" pînă la interzicerea completă a unor autori, nu le-a lipsit nici fraților noștri basarabeni vreun sinistru procedeu cu care odioasa instituție" obișnuia să răsfețe autorii și publicațiile. Sper din toată inima că instituția cenzurii este definitiv defunctă pe ambele maluri ale Prutului, că nu vom mai avea parte de ea, indiferent de forma în care ar putea să se manifeste — cenzura tehnică, cea prin intermediul difuzării sau, Doamne ferește !, una bazată pe „vigilența tipografilor", cum și Ceaușescu încercase la un moment dat.

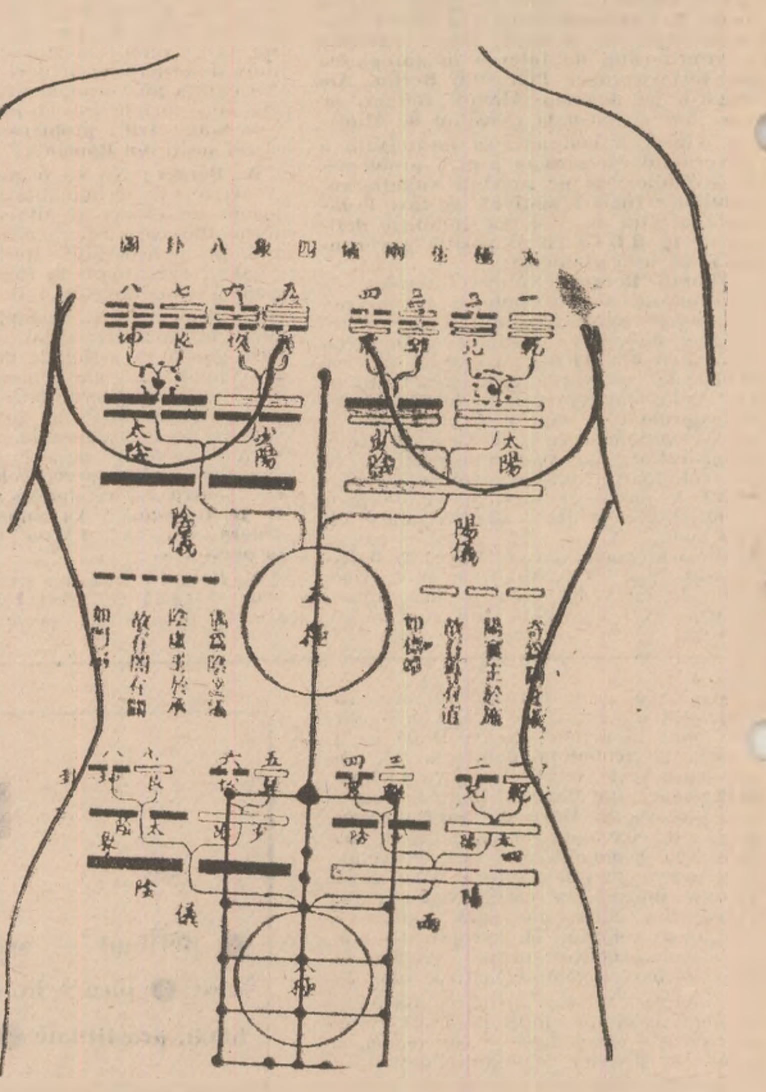
Ultima comunicare a aparținut tot lui Valeriu Matei și s-a axat pe aspectele **reformelor din Moldova**, mai ales din perspectiva rezultatelor recentelor alegeri pentru parlamentul republican. În esență, a reamintit D-sa, totul se fundamentează pe programul adoptat la 27 august 1989, sub titlul: **Despre suveranitate și despre dreptul nostru la viață**, program ce urmărește două mari direcții: suveranitatea de stat (o direcție ce evoluează rapid) și cea a democratizării tuturor sferelor vieții publice, unde, în mod firesc, evoluția este ceva mai lentă, dar ireversibilă.

În totul, impresia lăsată de această ședința a fost dintre cele mai fericite, participanții basarabeni sau străini reușind să dea o imagine de ansamblu a problemelor Basarabiei insistînd, cum e și firesc, pe aspectele controversate, cele care se deschid către viitor.

*
* *

Trei articole despre Copenhaga în care am vorbit numai despre ședințe, uitînd parcă străzile, clădirile sau parcurile unuia din cele mai frumoase orașe din Europa. Nu le-am uitat, dar aici chiar asta mi-am propus — să dau seama de modul în care intelectualii români „se descurcă" în dezbaterile politice (și nu doar politice) internaționale. Cît privește frumusețile Copenhagai — voi încerca să dau seama de ele altădată, aici sau în altă revistă. Sînt multe lucruri de spus și despre acestea, cum ar fi multe de spus despre funcționarea unei societăți altfel alcătuite decît aceea în care ne-a fost dat să trăim — de pildă, de la perfecta exploatare economică a unui minimum de resurse și pînă la perfecta funcționare a transportului urban sau la faptul că, într-o săptămînă nu reușești nici măcar să-ți prăfuiești pantofii... Și aceasta nu din cauza „crizei generale a capitalismului", care ar fi produs o îngrozitoare „criză de praf", ci pur și simplu din simpla asumare a valorilor civilizației urbane

Liviu ANTONESEI

Obsesia modelelor

Pare să fie vorba de un blestem abătut asupra românilor, de sute de ani. Mai ales dacă ținem cont că soarta ne-a azvîrlit „în calea tuturor răutăților". Legea cuceritorilor a fost dintotdeauna: **Renunță la tine însuți să fii ca mine!** Supraviețuitori într-un ocean slav, avînd în coasta apuseană o stirpe războinică, decisă a stăpîni, românii au jucat rolul de „ghimpe" prin încăpățînarea de **a rămîne ei înșiși**. Turcii — cunoscîndu-le firea și în virtutea „toleranței" musulmane — s-au mulțumit să-i jefuiască, lăsîndu-i în pace cu legile și credința lor. Alții, însă, au vrut mult mai mult. Le-au oferit **modele** de cum să renunțe la propria lor matrice și să se „civilizeze". Răsăritenii ne-au oferit șansa rusificării (cu Basarabia, au reușit, în mare măsură), iar ungurii i-au vrut pe români unguri și strădania, deși le-a fost zadarnică, a lăsat urme adînci, pînă-n zilele noastre. Cum să ne explicăm altfel exodul de români spre Ungaria (30 000 în anii 1988—1989, plus alte 10 000 după Revoluție!)? Mi se va replica imediat că pricina a fost viața mizerabilă sub dictatură. De fapt, mi se va spune că motivul este tirania altui **model**, cel sovieto-stalinist, deoarece Ceausescu a fost cel mai fioros hibrid produs de **modelul răsăritean**. Înseamnă că românii trăiesc sub **obsesia modelelor**, frustrați de perspectiva unui destin european pe măsură, în propria lor casă. Să ne mai mirăm că elitele conducătoare n-au înțeles **puritatea** națională a spontaneității cu care s-au ridicat românii la 22 Decembrie 1989? Că miezul de foc al acestei **dezveliri** a ființei noastre a fost „Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte"? Un gînd extraordinar a circulat în aceste ultime luni, un gînd neînțeles poate chiar și de către cei ce l-au rostit cu glas tare, anume că **revoluția a fost furată!** Stupoare. Cum să fie furată? Simplu: prin otrava modelelor care ne bîntuie destinul. Există bănuiala că la umbra revoltei populare sorbul modelului răsăritean de sub care trebuia să ne smulgem ca să reînviem, ne-a înghițit, sub o altă mască, precum Triunghiul Bermudelor. Dar, în lipsă de dovezi clare, plutim în bănuieli zămislitoare de legende, fiindcă cei acuzați resping învinuirile și chipul lor de a vorbi mă face să cred că în van îi acuzăm de totală lipsă de sinceritate. Cel mult este vorba de o duplicitate obscură cu spectrul modelelor! De care, în definitiv, nu scapă nici denunțătorii modelului comunist. Vine în sprijin un straniu paradox: atît liderii feseniști, cît și adepții Proclamației de la Timișoara au întors spatele comunismului, convinși că lumina nu trebuie să ne mai vină de la Răsărit, ci de la Apus! Ce înțeles poate să aibă faptul acesta? În primul rînd, că există conștiința falimentului definitiv al **modelului sovietic**. Unde se despart feseniștii de revoluționarii din Piața Universității? Doar și unii, și alții pariază acum pe **modelul occidental!** Așa este, numai că ultimii vor să sară direct din Răsărit în Apus, pe cîtă vreme primii sînt bănuiți că vor s-o facă urmîndu-i îndeaproape pe gorbacioviști care și ei s-au săturat de vechiul model stalinist și încearcă ușurel să ajungă unde se află Occidentul. Așadar, Frontul ar avea în față un dublu model, pe cînd ceilalți unul singur — capitalismul. Evident, ambele tabere merg spre nuanțe. Liderii politici și oamenii de cultură propun să urmăm diverse **modele** occidentale. Amintesc, la întîmplare, cîteva: N. Breban și Petre Roman înclină spre modelul **francez**, Ion Iliescu spre cel **suedez**, Silviu Brucan crede că am putea profita mai mult de cel **austriac**, Darie Novăceanu pledează pentru cel **spaniol**, Ion Rațiu merge cu Anglia și America, Paul Anghel ne dezvăluie lucruri interesante despre agricultura **daneză**, alții pledează pentru Elveția, Germania Federală sau Belgia. Cu siguranță, de la fiecare se poate învăța cîte ceva. Dar dacă interesele și idealurile pentru salvarea țării coincid, de unde vine, atunci, ura dintre tabere, care ură a dus la evenimente tragice, culminînd cu uluitoarele acte de vandalism, cu arestări și maltratări, toate concentrate în zilele de 13—15 iunie, într-o capitală care a devenit un Turn Babel est-european? De ce asemenea fenomene nu se petrec în celelalte țări foste satelite ale Moscovei? Răspunsul e că **tirania modelelor** a intrat în substanța modului nostru de a-fi-în-lume. Propriu-zis, modelele își depășesc rostul lor catalitic substituindu-se civilizației și culturii românești — singura rațiune de a fi a statului național. Taberele își depășesc atribuțiile luptei democratice pentru salvarea poporului român, disputa transformîndu-se în **antiteze monstruoase**, cum ar spune Ion Heliade Rădulescu. Semnul e că adversitățile politice alunecă în **luptă pentru putere**. Și fiindcă nu cred că poporul român a ajuns în pragul unei **sinucideri etnice**, nu-mi rămîne decît să conchid că oamenii noștri politici joacă bizare roluri regizate de chiar stăpînii modelelor în fața cărora se prosternează sau pe care cred că le-au depășit. Dacă Malta are aceeași semnificație cu Yalta (deși în chip mai voalat), atunci singura noastră șansă este ca oamenii politici să-și depășească condiția de marionete, să nu cadă pradă gustului pentru putere, să lucreze în ecuația modelelor impuse pentru o adevărată **independență națională**. Înțelepciunea ne-a salvat de multe ori în istorie. Nu vom putea fi noi înșine decît sincronizîndu-ne cu **spiritul veacului**, distingînd între influențe **catalitice** și **modelatoare**, în fapt, tiranice. A fi în **saeculum** nu înseamnă a te transforma în satelit al Centrului, cu iluzia că ești tu însuți. Ne-am hrănit cu acest surogat jumătate de secol. Sub imperiul moscovit, am abandonat dezvoltarea noastră organică. Problema de căpetenie nu e de a-i urma pe ruși sau pe francezi, ci de a elimina, prin legi democratice și românești, printr-o ordine de drept (în interior și-n exterior) toată zgura istoriei care ne-a sufocat atîta vreme și a lăsa să se dezvolte nestingherit **modelul românesc de cultură și civilizație**, singurul care ne îndreptățește ca neam în fața lui Dumnezeu. Numai așa vom putea trata cu interes și prețuire reală toate „modelele" din lume, îmbogățindu-ne și îmbogățind patrimoniul umanității. Numai astfel vom înțelege și vom urma cuvintele profetice ale lui Eminescu, acela care a frînt atîtea lănci și săgeți împotriva maladiei pe care am numit-o aici **obsesia modelelor**: „Cestiunea de căpetenie pentru istoria și continuitatea de dezvoltare a acestei țări este ca elementul românesc să rămîie cel determinant, ca el să dea tiparul acestei forme de stat, ca limba lui, înclinările lui oneste și generoase, bunul simț, c-un cuvînt geniul lui să rămîie și pe viitor norma de dezvoltare și să pătrundă pururea această dezvoltare"

Atunci va fi posibil ca personalități precum Mircea Eliade sau E. M. Cioran să se realizeze în România devenită cu adevărat „un strat de cultură la gurile Dunării"

Theodor CODREANU

ancheta
CONVORBIRI
LITERARE

(RE)ÎNTOARCERE LA POLITIC (I)

● a existat un roman politic ● lenin e cuvîntul meu cel mai frumos ● Dumitru Popescu ne va expedia un nou roman din închisoare ● bunul comunist persecutat de cel rău ●

Există oare, la momentul actual, șansa ca — la o scară mai mare — proza noastră să reitereze tematica „obsedantului deceniu"? A produs literatura obsedantului deceniu valori reale? A îndeplinit un rol social autentic sau a fost doar o formă mai subtilă de propagandă? Dacă prognosticați această reîntoarcere la politic, credeți că ea va avea loc în avantajul calității literare? Credeți că parabola a fost doar o formă de camuflaj față de cenzură și ca atare riscă să dispară ca gen?

A face adevărul verosimil

— Nu m'aş referi la „obsedantul" ci la „obsedantele" decenii. De pe urma acestuj singular a şi suferit literatura politică a anilor '60 '70. Limitarea in timp (pragul prezentului neputînd să fie călcat) nu reprezenta singurul tabu. Aluzia, eufemismul, şopârlele şi câte alte formo ale cenzurii și auto-cenzurii au limitat, in general romanul politic din România, la o singură obsesie, a puterii. Or, totalitarismul se dezvoltă și pe alte coordonate decât acelea ale setei de putere. Atomizarea societății, încazarmarea ei, delațiunea şi dublul limbaj ca instrumente de năruire a psihismului sunt tare infinit mai grave, ale căror consecințe se resimt încă şi azi.

A existat un roman politic, chiar și cu aceste neajunsuri reale, care a îndeplinit un rol social. Sugerând mai mult decît descriind istoria reală, el umplea, parțial dar umplea, vidul informațional asupra trecutului recent. Şi nu odată se întâlnea şi cu valoarea estetică, deşi nu atât pentru ea, o carte ca, de pildă, aceea a lui Marin Preda,**Cel mai iubit dintre pămînteni** se vindea la negru.

Din păcate, romanul politic autentic (adică pornit dintr'o cerință interioară şi a scriitorului adevărat şi a cititorului desmoștenit de istorie) a fost destul de rapid dublat de romanul politic oficios în care curajul „cu voie de la poliție" înlocuia și talentul şi sinceritatea. Paradigmatice mi se pare a rămâne în acest sens atât **Niște țărani** de Dinu Săraru, cât şi **Puterea și adevarul** de Titus Popovici, ca să nu mai vorbim de romanele unui Dumitru Popescu, fără niciun raport cu literatura. Cred că din această confuzie intre adevăratul roman politic și cel de comandă, s'a născut și repulsia „optzeciștilor" pentru acest gen în totalitatea lui Dispreț nemeritat şi pe care presupun că trecerea timpului îl va infirma. Deoarece romanele „obsedantului deceniu" scrise din necesitate cor dăinui, celelalte se vor cufunda în uitare. S'au și cufundat de fapt, acum când nu mai sunt motivate sau scuzabile de îndrăzneala lor aparentă. In plus, tematica generală a bunului comunist persecutat de cel rău, complect artificioasă, a și pierit ca toate comenzile de partid.

Ce va fi acum inainte? Cred că nici scriitorii nu știu încà Sau, în orice caz, foarte rari vor fi aceia care se vor fi și instalat in biroul lor cu intenția de a scrie o carte, acum când suntem cu toții năpădiți de ziare, de istorie, de politică. Dacă ne-am referi la ceea ce se petrece cu literatura din țările vecine care au trecut prin acelaşi proces istoric, am putea deduce că deabia de acum inainte cei care ar fi ispitiți de teme politice vor avea șansa de a se putea exprima fără oprelişti. Şi cum de aproape o jumătate de veac am fost supuşi unui experiment fără precedent în istoria noastră (totuşi atât de fecundă în nenorociri de tot felul) acest tip de scriitor explorator al memoriei colective — până azi trădată — ar avea la dispoziție un material și el inconfundabil. Nu văd deloc de ce o astfel de arheologie a năpastei ar deservi valoarea estetică a unui manuscris. E nevoie însă de un har ieșit din comun atunci când îți impui acest pariu de a face adevărul verosimil („rendre le vrai vraisemblable"), de care pomenea Camus. Fiindcă realitatea, dealungul prea multor obsedante decenii, a depășit ficțiunea.

Monica LOVINESCU

În principiu nici o schimbare nu reprezintă un risc

Ei, da, in principiu, nici o tematică nu reprezintă în sine un risc sau o şansă. Depinde numai de forța scriitorului, de calitatea tratării respectivei tematici dacă vom avea de-a face cu o operă viabilă sau cu un poncif. Din păcate, literatura „obsedantului deceniu" a produs foarte puține valori reale și aceasta nu datorită temei propriu-zise, care era în măsură să asigure crearea de capodopere, ci tratării sale improprii. De altfel. într-o literatură puternic controlată ideologic, „îndrumată" și cenzurată. nici nu s-ar fi putut întîmpla altceva Dintre cărțile tipărite în țară. probabil că nu va rezista — și aceasta parțial, întrucît are multe lungimi decît „Cel mai iubit dintre pămînteni" care a reușit să evite cel mai mult capcanele întinse de putere odată cu sugerarea/acceptarea acestei teme. Dar respectivul roman a fost scris de Preda, nu de Lăncrănjan sau Petre Sălcudeanu! Din fericire, tema a fost infinit mai bine tratată de un număr de scriitori din exil — de la Petre Dumitriu la Paul Goma —, iar aceste cărți ar trebui tipărite de urgență în țară pentru a umple un gol, dar și pentru a reface unitatea pierdută a literaturii române. Salut, de pildă, editarea în țară a **Fenomenului Pitești**, excelentul „documentar" alcătuit de Virgil Ierunca, dar ar trebui tipărit în volum și **Patimile după Pitești** de Paul Goma.

În ce privește reîntoarcerea la politic, dacă ea se va face în avantajul sau dezavantajul calității literare — nu pot să știu Cum am spus şi mai sus, o tematică este de fapt neutră şi totul depinde de calitatea tratării artistice. Ceea ce mi-ar plăcea însă să se întîmple ar fi o distincție precisă între „literatura documentară", de mărturie şi analiză asupra diverselor fenomene politice prin care ne-a fost dat să trecem, şi cea de transfigurare artistică. Ambele mi se par necesare cu minima condiție să nu avem de-a face cu hibrizi, cu ciudate amestecuri între cele două maniere de abordare. Din păcate, nu mă îndoiesc că, pe lîngă unele, probabil, puține, opere de valoare, vom asista la o invazie de produse de calitate îndoielnică. Aș putea să jur că vor apărea foarte multe cărți despre acest nou „obsedant deceniu", ba chiar și despre primul, încă neepuizat, cărți ce-l vor denunța fără milă, dar care vor fi scrise de oameni care au dus-o destul de bine sub Ceaușescu, care au stat în cabinete bine izolate, care au cules elemente picante, exotice sau dramatice, pe care le vor folosi în operele lor. Nu m-ar mira ca în acest mod să-și facă reintrarea în viața publică autori precum Eugen Barbu sau D.R. Popescu. Ba, poate, chiar Dumitru Popescu ne va expedia așa ceva din închisoare! Din păcate, la fel de probabil mult mai puține vor fi scrise de oameni care chiar au trăit calvarul acelei lumi. Or, numai aceștia din urmă au calitatea morală pentru a depune o mărturie ce merită ascultată.

Parabola a fost, în oarecare măsură, și o formă de camuflaj în raport cu cenzura, dar ea este mai mult decît atît. Să nu uităm că **Evangheliile** sînt pline de parabole, iar aceasta nu se întîmplă de frica cenzurii, ci pentru că este una din manierele cele mai pregnante de a reține atenția, de a tulbura, de a influența. Nici Kafka sau Borges nu au apelat la parabole din motive de cenzură, cum nici Hesse și atîția alții. În opinia mea, parabola constituie una din modalitățile cele mai pregnante de acces la esențial și de fixarea a acestuia într-o efigie ce nu se poate uita cu ușurință. Aș fi foarte trist dacă parabola ar fi sortită pieirii, dar cred că ea va rezista indiferent de existența sau inexistența cenzurii. Rezistă de mii de ani, nu?, așa că nu văd cum i-ar fi pusă ființa în discuție de o simplă schimbare de regim politic. Schimbările majore se produc în urma unor mutații esențiale de spiritualitate și sensibilitate, iar acestea au loc la intervale uriașe de timp. Deocamdată, sîntem încă în plin eon creștin, iar parabola este o componentă a acestuia.

Liviu ANTONESEI

Începutul dezastrului

Sintagma „obsedantul deceniu" este mai curînd o metaforă — aceasta i-a asigurat succesul și răspîndirea — și mai puțin o noțiune operativă în periodizarea exactă a istoriei literare contemporane, cu toate că se folosește curent și în acest scop. A admite posibilitatea repetării unor situații caracteristice acestui deceniu — de fapt perioada este mai întinsă —, chiar dacă n-am depăși tematica literaturii din acei ani, ni se pare o absurditate, pentru că ar însemna să ignorăm relațiile politice şi sociale care au condus atunci, în planul vieții artistice (și nu numai), la abuzuri, denaturări și coercițiuni de tot felul, pînă la eșuarea literaturii într-o propagandă grosolană, mincinoasă, care n-a reușit să devină niciodată măcar credibilă. Literaturii i-a fost rezervată de către diriguitorii ei politici direcții din acel timp, o singură obligație, din care a decurs întrega ei tematică: să sprijine așa zisa „edificare a socialismului", adică a unui **totalitarism de tip asiatic, impus la noi de armatele de ocupație, mascat de o utopie socială care îi captivase pînă şi pe intelectualii occidentali de după ultimul război. De la început trebuie să facem o deosebire netă, însă, între militarism, o trăsătură repetabilă a literaturii în funcție de necesitățile epocii, care impun scriitorilor o luare de poziție mai deschisă, mai fermă deci, în alte perioade. și tematica social-politică, variabilă de la o epocă la alta. Militantă era și literatura anilor '40 din secolul trecut și cea semănătoristă de la începutul secolului nostru, dar preocupările de tematică socială erau total diferite, ca și țelurile politice. Este limpede că tematica anilor '50 nu poate reintra astăzi. Dacă vom considera însă „obsedantul deceniu" nu o perioadă istorică, ci o temă importantă în proza dinainte de decembrie 1989. preocupată de atrocitățile comise în etapa astfel denumită, atunci este posibilă** dacă nu chiar obligatorie, reiterarea ei Sondajul social oprit nefiresc, din motivele cunoscute, în jurul anului 1961, într-o serie de romane, unele din ele remarcabile, poate fi extins, în felul acesta, în cadrul unei dezbateri literare mai directe, în care folosirea documentului să capete alte dimensiuni, ceea ce ar putea modifica și expresia artistică a acestor scrieri, prin diminuarea limbajului aluziv, parabola fiind doar forma lui literară cea mai veche. Oricum am privi lucrurile, atît noțiunea cît și denumirea ei („obsedantul deceniu") sînt extrem de ambigue, de unde și necesitatea unor clarificări, pentru o mai bună definire și fixare în timp a fenomenului, privit din **perspectiva istoriei literare contemporane, chiar dacă, procedind astfel, ne abatem, pe alocuri, de la întrebările redacției.**

Pînă în anii 1946—1947, literatura română a făcut eforturi extraordinare pentru a supraviețui și a reușit, uneori chiar în forme foarte moderne, asigurînd o bună corelare a creației literare autohtone cu cea europeană. După doi ani mai tîrziu, la începutul lui 1948, dacă ar fi să ne orientăm după data aleatorie la care ne-am oprit, 31 martie 1946, cînd apare nr. 27 al revistei „Lumea", ultimul consultat de noi, dezastrul se produce. **Jdanovismul, fața cea mai întunecată a totalitarismului în cultură, triumfă brutal, după ce fusese întîrziat cîtva timp la noi. (Andrei Jdanov își rostise cuvîntarea sa despre revistele Zvezda și Leningrad,** cu nefastele consecințe cunoscute, în 1946.) În nr 3 din revista „Flacăra", săptămînal de artă și de cultură al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori, Ziariști — înștiințarea din subtitlu a celor trei uniuni indică o concentrare primejdioasă, în cadrul unui control politic excesiv — în caseta colaboratorilor de pe prima pagină, pe care o reproducem în întregime, numele celor mai de seamă scriitori, critici și publiciști români, cu cîteva excepții nu mai apar, preferate fiind altele: Simion Alterescu, H.Brauner, M.Breslașu Șt.Careja, Nina Cassian, Geo Dumitrescu, P.Dumitriu, Alex. Jar, V.Mîndra, G. Marcuson, Eug. B.Marian, Nic.Mărgeanu, N.Moraru, M.Novicov, Lelia Rudașcu, Savel, Al. Șahigian, Șt. Tita, Fl. Tornea, M. Vescan, Anatol Vieru. **Simpla comparare a colaboratorilor din paginile revistei „Lumea"** (1945, 1946), **cu cei de la „Flacăra"** (1948) **este edificatoare și măsoară distanța parcursă spre dezastru. Rețin atenția** trei excepții: Nina Cassian, Geo Dumitrescu, P.Dumitriu.

Nina Cassian scrie, în acest număr din „Flacăra", poezia **Frunză la cununa de laur a lui Lenin,** încheind patetic și fals „Puzderia literelor îmi strecoară — prinos —/Că „lenin" e cuvîntul meu cel mai fumos." Abia mai tîrziu autoarea volumului **Lacrimi pentru Euridice** va descoperi că acest cuvînt ar putea fi **mama.** Dar să nu uităm că eram în vremea cînd o altă poetă, Maria Banuș, vedea la Ana Pauker, personaj politic din triumviratul (cerem iertare pentru inadvertența etimologică în folosirea cuvîntului triumvir) de tristă amintire: Ana, Luca, Dej, un fel de protectoare maternă a întregii suflări românești: „Ana, Luca și Dej,/avangardă de luptă,/fruntea mulțimii,/inima-i vie,/dascălii ei luminați, /generali oțeliți în focul vechilor lupte, /cîrmaci fără greș,/pe toate căile vremii, Ana, Luca și Dej conduc ofensiva „(Ana, „Flacăra", I, nr. 10, 7 martie 1948). Aceasta e partea politică a poemului, la care se cuvine s-o alăturăm, pentru a avea o imagine completă, și pe cea lirică: „Fetițe cu funde roșii ca macii,/în părul strîns împletit în codițe,/fetițe de școală,/femei care mîine,/vor naște, vor crește,/oameni puternici și liberi/ca Ana. „După anevoioasa departajare a lui Bujor Nedelcovici din articolul **„Există în oportunism o latură pozitivă?"** („România literară" din 14 iunie 1990), **această compoziție poematică s-ar încadra în așa numitul „oportunism explicabil" căruia i-ar urma oportunismul naiv: 1964-1971" și „oportunismului rușinii: 1971-1989".** Aș fi de acord cu această departajare, dar o amintire, care mă chinuie și astăzi, se opune. Este vorba de procesul, la care am asistat mai mulți colegi de facultate, intentat unor eleve din Vaslui, apropiate ca vîrstă de „fetițele cu funde roșii ca macii în părul strîns în codițe" din poezia Mariei Banuș, judecate (oroare!) de Tribunalul Militar din Iași pentru că arseseră portretul Anei Pauker. idolatrizată de poetă cu cuvintele: „suflet al maselor/carne din carnea rănită-a mulțimilor pașnice:/Ana". Școlărițele de la Vaslui n-au acceptat alternativa „oportunismului pozitiv" și s-au opus, cum s-au priceput, teroarei și minciunii, înfruntînd atunci de mii și mii de români, temnița și moartea. **Ce au devenit aceste eroine, cine le mai știe numele astăzi, de ce nu se laudă prin gazete cu fapta lor, cum fac atîția amatori de capital politic, care dispun de o mai mică investiție de curaj, suferință și jertfă? (va urma).**

Al ANDRIESCU

Tineri poeți

· **Xilofonul și alte poeme**, volumul de debut al Simonei Popescu, oferă șansa uneia din cele mai plăcute lecturi ale acestui început de an, chiar și în contextul unui val de literatură îndelung zăgăzuită.

Volumul, construit în jurul relatării unui traseu biografic în fiecare din cele trei secțiuni ale sale, își găsește concluzia indefinirea unei stări. Înainte însă ca discursul să se concentreze în jurul stării de „plicty", virtej care dă în cele din urmă un sens șirului de reminescențe, vedem cum imaginile ricoșează dintr-un poem într-altul („și noi după ce vom muri ne vom face ciini și pisici și șoareci", refren la primul poem din volum, **După ce vom muri**, reluat apoi în **Plicty** „am să fac un ciine ca o pisică sau ca un șoarece", cînd este deja clar că un gen de metempsihoză se poate materializa chiar aici, într-o experiență pusă în permanență sub semnul măștii: „Drace dar eu sînt ceea ce nu mai sînt / și ceea ce nu sînt încă / eu sînt un animal în schimbare „ **Xilofonul** IV, sau, din altă perspectivă imaginată, datorită: „Ce mare e lumea / ce plictis aici / mai bine aș fi arici" - **Plicty** I).

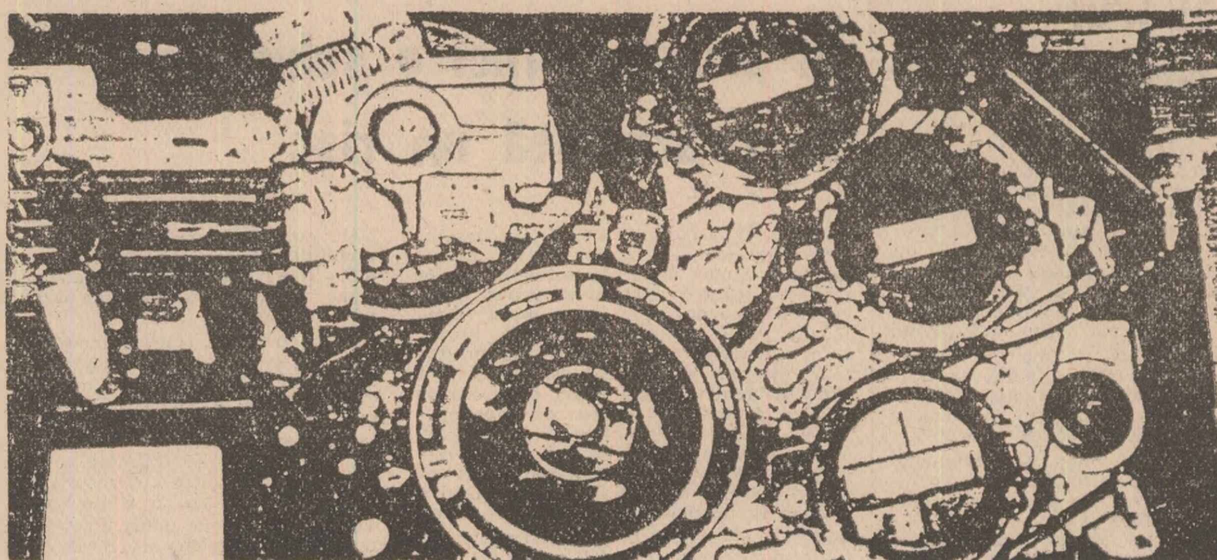
De altfel imaginile ricoșează dintr-o secțiune într-alta a cărții deoarece însoțesc aceleași amintiri, sau cel puțin același gen de amintiri. Ca întindere în timp acestea depășesc limitele memoriei (mi-am făcut poze amintire / de cînd nu-mi mai amintesc de nimic" — **Xilofonul** I) și se întrerup într-un prezent al revelației, cînd se ajunge la concluzia autopersiflată că devenire înseamnă mai curînd permanenta substituire a unor măști cu altele noi („îmi pun pe rînd fețe de plastic măști/cap de cîine cap de măgar cap de porc"). Cînd aventura poetică ajunge la un moment maxim al crizei („**Și să continui? (...) și-atîta timp deja trecu de cînd.../ mi-e greu să mai... Despre ce Și cum? / Despre cine să vorbesc? Unde sînt prietenii? / Nimic nu-mi mai spune nimic**") acesta nu poate fi depășit decît printr-un poem / anchetă/ eseu, trecînd deci peste convențiile discursului poetic. Nu un traseu biografic ci o stare se află acum în centrul atenției , starea care este definită și redefinită „Plicty-paradoxala senzație de unitate, de coerență și-n același timp de discontinuu și amorf. La nivelul limbajului absorbit. O cădere în gol la nesfîrșit ca în cumplitele vise din copilărie. La nesfîrșit. Plictisss: cuvînt sssîcîîtorrr." ar fi doar cîteva exemple). Explicarea importanței acordate acestei stări o găsim într-un paragraf al aceleiași eseistici care pornește ca o reacție la un fragment din tinerețe al lui Cioran (plictiseala o cunosc numai oameni cari n'au un conținut lăuntric mai adînc(...): „Și dacă există în fiecare masochism inconștient, care face ca plictisul să devină o nevoie fundamentală? Dacă-l folosim tocmai ca pe o încercare a rezistenței la superficialitate? Chiar dacă se grăbește puțin poeta căutînd în „fiecare" un masochism care să favorizeze cultivarea plictisului ca armă împotriva superficialității, mulți fiind cei care oricum nu caută să-i reziste acesteia din urmă, găsim aici posibila rezolvare a unui circuit existențial amenințat de superficialitate. Orașul, prietenii, cuvintele și imaginile care străpung memoria își pierd sensul, sau mai precis nu reușesc să-și găsească un sens atunci cînd sînt simțite ca suprafață, mască, amintiri a căror reevaluarea se încearcă prin prisma unui prezent privit cu scepticism și nemulțumire.

De la amintirile pure ale primei secțiuni (**Scene din orașul cu străzi înguste**), cu poeme scurte, reușite, însă care nu depășesc un scenariu poetic obișnuit, asistăm în **Xilofonul**, poem amplu care retrasează în parte drumul primei secțiuni la o tentativă eșuată de a închega o imagine mai largă, de a da coerență măștilor disparate, succesive. Evident, un eșec existențial, nu unul literar. În cele din urmă același drum este din nou trasat în **Plicty**, însă de această dată discursul poetic, ineficient, este înlocuit cu o anchetă și un eseu, pentru ca în final drumul întrezărit să fie unul cu totul dezvelit de coarja superficialului , pînă la depersonalizare: „Tot mai departe / tot mai de nerecunoscut /fără oameni fără faptele lor / fără mine".

După un volum cu multe referiri în special la spațiul cultural francez (Gide, Julien Green, Cioran sînt citați în **Xilofonul**), ajungem, cu **Verile după Conachi**, la o poezie în care Conachi, Miron Costin sau clasicii ruși au înfiletate. Găsim un personaj aflat undeva la media dintre autohton și exotic („Îmi trec prin coaste sute de ocnași. / Cu trîmbiți, surle, scuturi, arme / de prin Tahiti, Congo vin la Iasix" - **Discopatie III**) dintre surealism și o realitate deziluzionată („Visez pajiști eladice, / sinucigașe / coapse moi, malgași, / vesine, de poiană cu Tolstoi... // Dintru visare, / iar ajung în șpalt — bolnav de plumb / și de tipar / înalt...") și alternarea unor vremuri ideale („Fete frumoase din preajma vechilor curți domnești, / voi ați fertilizat populații migratoare" **Fulgerul și curcubeul**) cu vremurile minore ale realității imediate („Brună înserare te înterci cu trenul /navetiștilor de la Pașcani, după o zi / în care am făcut ceva în sfîrșit util: / am urcat pe bloc și am reparat / țigla pe unde ploile se infiltrau / în bibliotecă" — **Cercuri tot mai strînse**"). Aceste alternări dau vioiciune volumului care în mod uimitor este construit într-un registru minor-uimitor, gîndindu-ne la volumul anterior, **Fiul omului**, probabil cea mai gravă carte a scriitorului. Grupajul care dădea titlul acestui volum reconstituia nașterea unui erou, amintirile prenatale erau amintiri mitice. Nimic din toate acestea în **Verile după Conachi**. **Discopatiile** sînt, cu excepția ultimei, a douăzeci și doua, autoportrete schițate cu umorul resemnării. În **Discopatie II** avem deja imaginea pe care o regăsim în întreaga serie: „Sînt trist / cînd vesel aș putea să fiu. / Vetust, conachian, candriu / prin amfiteatrele bătrînului Eschil // Adjectival și anacronic, / deținut / în patul unde astăzi, mut / sînt pacientul nerăbdării tale // Ludic, precum motanul nostru, Roy / rostogolesc / un ghem de zaruri / din viață-n viața de apoi..." Ultima **discopatie** este aproape brumariană, chiar dacă sînt de găsit simboluri specifice poeziei lui Lucian Vasiliu (mierla, „durerile lombare"). De altfel poetul este în mod evident conștient de registrul minor în care este gîndit volumul („Fluturi. Flori. Rouă. / Ca în poemele minore — **Iarba verde**), motivul fiind poate o sensibilă inhibiție în fața cuvintelor " (mi-e frică de cuvinte, / vai, / ce-ntemnițare!)", inhibiție care nu este atît de evidentă în celelalte volume, în special în **Mona-Monada**: „pe targa ies și intru în cuvinte / pe care nu demult, chei / le situiam prin catacombe sfinte" — **Discopatie VI**. De altfel semnificativă în acest context este reluarea unuia din poemele cele mai discutate ale volumului de debut, deci din 1981, necenzurat de această dată, **Proprii ipostaze ale propriei geneze**, text extrem de vehement și de direct, în care anagramarea numelui lui Ceaușescu, numit „dictatorul" (înlocuit de cenzură prin „tatăl", ceea ce nu schimbă de altfel deloc conținutul paternalist al dictaturii, dar face greu de descifrat sensul textului), experiență pe care Lucian Vasiliu nu a mai repetat-o de atunci. Probabil că nici nu ar fi putut să o facă, cel puțin în acest mod. Rămîne un fapt însă că textul contrastează cu **Verile după Conachi**, așa cum acest ultim volum de versuri contrastează, după cum am mai spus-o, prin registrul abordat, cu **Fiul omului**. În fața unui drum poetic atît de imprevizibil nu putem decît aștepta, curioși, următoarea oprire, următoarea surpriză.

Radu ANDRIESCU

* Simona POPESCU, **Xilofonul și alte poeme**, Litera, 1990. Lucian VASILIU, **Verile după Conachi**, Junimea 1990.

Registrul minor al prozei

Prozele scurte ale lui Bedros Horasangian, ca și noul roman al Adrianei Bittel — pe care, din întîmplare am ajuns să le citesc în același timp — nu reușesc să reîmprospăteze prea mult atmosfera deja încărcată de clișee a prozei noastre actuale. Dimpotrivă chiar, supunerea la „canoanele" recunoscute de prozatori și de critici deopotrivă este cît se poate de evidentă: paginile de proză preferă același „registru minor", plonjările în cotidian repetate deja obsesiv, recurgea la mijloacele genurilor aflate la periferia literaturii. Rezultatul? Spațiul prozei este lăsat fără granițe, permițînd orice extinderi, astfel încît distincția dintre literar și neliterar ajunge să se facă destul de greu. Paginile de proză tind să capete fragmentaritatea notațiilor de jurnal, „sinceritatea" epistolelor sau laconismul anunțurilor publicitare. Cartea de povestiri — datorită repetării detaliilor și înscrierii lor în tabloul cotidian — începe să aibă coerență, în vreme ce romanul se sparge în fragmente dispuse după un mecanism previzibil, care ajunge să fie asimilat cu simpla succesiune.

* *

Povestirile din **Portocala de adio** nu reușesc să forțeze obișnuințele create de paginile publicate pînă acum de autorul lor, rămînînd mai mult continuarea unei serii de texte și așa destul de mult lărgită. Modelul Caragiale este folosit din plin, timpul personajelor se transformă într-unul format din „momente" paralele, din zeci, sute de prezenturi care nu se suprapun. Aparițiile figurilor pe scenă nu pot fi altfel decît episodice, nepermițînd nimănui să se desfășoare. Caracterele sînt doar bănuite, cuvintele, gesturile par a trece de la un individ la altul, dîndu-i doar pentru „un moment" viață, părăsindu-l pe urmă pentru altcineva care-i seamănă, lăsîndu-l să treacă brusc în umbră. Consistenta fiecărei întîmplări și a fiecărui chip este asigurată pînă la urmă de aglomerarea de detalii pe care autorul este în stare să le înregistreze ca pe o peliculă. Și, totuși, Bedros Horasangian depășește luciditatea artificială a camerei de luat vederi, „obiectivitatea" unui asemenea înregistrator banal. Privirea blîndă, îngăduitoare selectează și combină, urechea „fină" prinde cu repeziciune „descărcările" verbale, variațiile sonore. Ceea ce ar fi putut să devină subiectul unor scrieri „majore" este coborît pînă la nivelul nesemnificativului cotidian de unde convulsiile și pasiunile au dispărut, lăsînd în urmă o atmosferă „liniștită", cenușie, unde nu există profunzime, ci doar agitații de suprafață. Existențele pot fi înlocuite unele cu altele, trăirile nu sînt niciodată destul de puternice, eroii se uniformizează, în ciuda dorințelor ce le-ar putea avea la un moment dat. „Îndrăgostiții", cu toate frazele pompoase pe care le spun, sînt preocupați de probleme „sociologice", de dosar. De fapt, mai toate textele au ca subiect dedublarea universului cotidian: de o parte vorbăria zilnică, de cealaltă compromisurile și prejudecățile mascate de frazele „cum trebuie". Trăncăneala ajunge principala formă de existență, activitatea esențială cultivată cu pasiune și chiar măiestrie. Trăncăneala se substituie tuturor mișcărilor de conștiință posibile, lăsîndu-și subiecții (obiecții?) să se scalde într-o dulce și călduță indiferență care maschează lașitățile, compromisurile și mediocritatea. Nici o clipă tabloul acesta cenușiu nu este însă privit sarcastic sau caustic, povestirile îndreptîndu-se de multe ori spre o poantă finală care alungă încrîncenarea. Notațiile cotidiene tind de multe ori să se transforme în parabole, însă, de fiecare dată, patetismul este evitat, demolat printr-un hohot de rîs sau o remarcă ironică.

Delimitările față de roman sînt de astă dată implicite, prozatorul reușind să scape de ritualurile textualiste rigide și artificiale. De aceea, teoretizările care parazitează multe din paginile prozelor actuale sînt evitate sau transformate în povestiri. În locul dizertațiilor interminabile despre „relația amoroasă" dintre cititor și textul său, Bedros Horasangian imaginează o povestire în care „cititul" devine chiar o boală, s-ar zice molipsitoare. Deși nu mai încearcă să facă direct concurență criticii literare, prozatorul nu se poate abține să nu facă referire — chiar dacă mai „discret" — la ea; **motto-uri** cu banalități sau chiar „perle critice" sînt folosite destul de des, parcă pentru a face și mai vizibile neputințele textului critic. Artificiile retorice sînt denunțate cu voioșie, iar limbajul metaforic al discursului critic este în mod voit citit în sens propriu, dînd astfel naștere unei lumi care-ar fi trebuit să fie de hîrtie, dar se încăpățînează să se comporte ca una „reală". Și, totuși, în ciuda stilului plăcut, a umorului paginilor scrise, Bedros Horasangian riscă — din cauza prolificității și a încrederii pe care-o are în semnificațiile faptului divers — să alunece în reportaj sau să se autopastișeze.

* * *

Romanul Adrianei Bittel care susține tocmai **deconstrucția** romanului este, în realitate, o construcție destul de riguroasă și, din păcate, pe alocuri chiar artificială. Fragmentul din Max Frisch pe care-l așează drept **motto al** cărții („Ceea ce putem trăi: așteptarea sau amintirea. Punctul lor de întretăiere, prezentul, aproape că nu poate fi trăit ca atare; fapt pentru care rareori reușești să descrii un peisaj cît îl ai în fața ochilor. **Acum** este vremea privitului.") concentrează aproape întreaga desfășurare a romanului. Sau, mai bine zis, **Fototeca** devine o prelucrare și o dezvoltare fidelă a **motto-ului**. Și, totuși, autoarea este perseverentă; semnalului mult prea zgomotos și mult prea lesne de înțeles lansat cititorului de **motto** i se adaugă un titlu mai mult decît revelator și un subtitlul care — deși nu se mai simțea nevoia — vine să sporească numărul indicațiilor preliminare: **Fototeca (temă cu varațiuni)**. În fine, dacă tot s-a lămurit tot ce era de lămurit încă de la bun început, poate începe și romanul care are, probabil, pretenția de a fi spontan, de a pune în discuție alcătuirea românească prin descendența din jurnal pe care și-o revendică. Deci, conform **motto-ului**, titlului, subtitlului, romanul este alcătuit dintr-o succesiune de tablouri, de decupaje din realitate făcute de un „ochi deosebit", puse într-o ordine ce pare să nu aibă nici o noimă, dar care, de fapt, are o logică ascunsă, aparte, care ar scăpa tuturor dacă n-ar fi avertizați. Ca și cum oglinzile începutului nu ar fi suficiente, prozatoarea se întrece pe sine instalînd și o oglindă interioară. **Fonoteca** aflată în grija mioapei „tanti Coca", clarvăzătoarea cărții. Universul fonotecii, așa cum cum trebuie să fie și cel al cărții, este unul reconstruit, paralel cu faptele imediate. Bineînțeles că această „mise en abîme" conjugată cu efectele de iradiere ale elementelor introductive va ajunge să lumineze atît de mult spațiul cărții incît i se pot ghici toate cusăturile cu putință și i se poate simți uscăciunea. După cum bine spune autoarea, tema fixată de la bun început cunoaste toate variațiile cu putință.

Obsesia privirii stăpînește Fototeca: relațiile între personaje sînt de vedere și nevedere, trecutul este mereu evocat din punct de vedere vizual, complexele personajelor sînt compensate de capacitatea de a vedea. Majoritatea descrierilor sînt „stop-cadre" sau „retușuri", ceea ce duce, implicit, la o artificializare a realității, dar și a prozei. Timpul nu mai este decît o succesiune de momente distincte, iar spațiul se împarte și el în fotograme. Trăirea ensăși se transformă într-o „colecționare" de imagini și o developare în singurătate.

Prozatoarea își propune de la bun început să rămînă în spațiul literaturii minore, însă, în același timp, încearcă o disecare la rece a faptelor observate. Gravitatea uneori forțată, lipsa de nuanțe, senzația că paginile produse nu au îndrăznit să se abată de la un scenariu bine stabilit dinainte, fac ca lectură romanului să fie mai puțin interesantă decît se anunța.

Gabriela GAVRIL

Clipele vieţii

Colocviu pe ţărmul oceanului

— Întocmai ca în deliberat naiva, pervers stîngacea povestire a lui Jorge Luis Borges, aş putea să te întreb dacă mă recunoşti?

— Din miriadele de voci, trecute, prezente şi viitoare, între care, se zice, două nu pot fi identice, şi totuşi 22222222 pot fi asemănătoare până la totala confuzie, cum aş putea recunoaşte această voce, chiar dacă ar fi una foarte apropiată mie, sau chiar propria mea voce...

— Dar dacă voi rosti un număr de cuvinte, a căror ordine anume formează un sens şi o armonie, cuvinte pe care o voce una singură în toată aventura acestui Univers, ţi le-a rostit cândva la ureche?

— Deşi acest lucru nu are, sau nu mai are importanţă acum, aş putea conveni. „Un fel de parabolă deci, un semn de cunoaştere.

— „Noroadele stinse
ploaie de stele în Marea cea mare:
duhului tău,
împăcare".

— Da, îmi amintesc bine împrejurările acestor cuvinte, şi deşi, cum ziceam, nu mi se pare important, putem continua. Dacă nu mă înşel, sunt acum şapte ani de la ultimele noastre experienţe.

— Intr'adevăr vremea a trecut, şi, ceea ce numeşti „experienţă" va fi acum un simplu dialog pe o temă de, regret expresia, geo-politică.

— Perfect egal. Prin tufele luxuriante roşu aprins în acest ianuarie subtropicale unei specii de Aloe Vera, înflorite cal, pot vedea minuscule Humming birds, nişte păsări de mărimea unui cărăbuş, care zboară asemeni insectelor în căutarea nutrimentului lor, nectarul. Găsesc din abundenţă.

— Intotdeauna ai arătat slăbiciune pentru astfel de lucruri ca plante, peisagii etc. Ion Pogorilovschi râdea în hohote de lianele, pădurile, iazuri cu flori ş.a.m.d. în poeziile tale. Dar în fine, să trecem la subiect, care nu e poetic, ci geo-politic.

— S-ar putea ca poezia şi geo-politica să fie mai adînc legate între ele decât bănuieşti. Poate că sunt chiar ejusdem farinae... Aşa că ultima ta observaţie se înscrie numai bine în „subiect". Ceea ce'l făcea pe amicul meu să rîda e o trăsătură psihologică proprie nu numai unui popor, cel românesc, ci tuturor naţiunilor slavice şi germanice, în contrast cu cele latine, de exemplu.

— Dacă e aşa, cum se face că poporul român, care e latin, face o atât de vădită excepţie?

— E o dovadă că latinitatea românilor, deşi indiscutabilă, n'ar trebui supralicitată. Împrejurări istorice, care în definitiv au dus la poziţia geografică a naţiei noastre, circumstanţe particulare, dar nu esenţialmente diferite, sau „mai particulare" decît cele ale altor neamuri, ne-au dat trăsături ale sufletului naţional care ne deosebesc totuşi substanţial atât de latini cât şi de ne-latini. În treacăt fie zis, cred că ar fi timpul să încetăm a ne mai lamenta de acele circumstanţe istorico-geo-politice, sau cum vrei să le numeşti („destinul poporului român"). Ţinând seama de ele, ceea ce se cere acum este acţiune.

— Această temă a fost îndelung frecventată în cultura noastră, cu rezultate diverse. Noi ne vom depărta de ea, cel puţin pentru moment, deşi constituie o bună bază de lansare pentru adevărata noastră „experienţă" din dimineaţa aceasta pacifică.

— Vrei să devii mai explicit?

— Am ales în mod intenţionat „parola" pe care am ales-o Ea pare a se referi la stingerea, anihilarea popoarelor. Poate un popor să se stingă cu totul, fără urmă, fără urmă de urmă, asemeni iluziei unui meteorit pierzându-se în mare?

— Iată un mod blând de a pune degetul pe rană. Formularea ta generală căţând să fie neutră prin generalitatea ei — conţine de fapt dureroasa întrebare, auzită tot mai des în ultima vreme, dacă nu cumva poporul nostru e pe cale să dispară ca entitate naţională, politică şi istorică.

— Das also war des Pudels Kern!

(Va urma)

Mihai URSACHI

Cronica literară

Crime nepedepsite

Am tot amînat să scriu despre această carte a lui Virgil Ierunca, **Fenomenul Piteşti**, ascultată în bună parte acum vreo cincisprezece ani la postul de radio **Europa liberă**. Aşteptam un moment prielnic discuţiei calme şi el se încăpăţîna să întîrzie. Din decembrie încoace, realitatea imediată ne-a copleşit. Viaţa noastră publică a fost teatrul atîtor evenimente, succedate într-un ritm pentru care nu eram pregătiţi, că fragila-ne linişte interioară a făcut explozie. Am traversat, în numai şase luni, toate stările. Am cunoscut extazul, dar şi disperarea, am fost mîndri de noi, însă ne-a fost şi ruşine, am plîns de bucurie, dar şi de neputinţă. Am crezut, am sperat, am visat, însă credinţele, speranţele şi visurile noastre s-au văzut nesocotite, batjocorite, transformate în ştergătoare pentru pantofi de lac şi cizme de paradă. Unde să mai încapă literatura printre grozăviile realului? Ce ficţiune poate concura o realitate ce sfidează cea mai bogată imaginaţie? Luăm o carte în mînă şi gîndul ne fuge, fără de voie, la vuietul străzii. Asaltaţi de viaţa cotidiană, trădăm literatura. Nici măcar acele scrieri, la care ne întorceam altădată cu neascunsă plăcere, căci ne smulgeau din marasmul existenţei zilnice, nu mai au vechea putere de atracţie. Ni se par neinteresante, searbede, neputincioase. Ştim bine că nu e aşa, dar ochiul nostru, grav rănit de realitate, abia dacă mai percepe culorile fundamentale, necum amestecurile subtile şi nuanţele ca şi imperceptibile. Ce facem? Aşteptăm să se vindece plaga şi ochiul să-şi recapete de la sine pierduta acuitate sau nerăbdători, forţăm nota, îl stoarcem de ultimele puteri, fie şi cu riscul definitivei orbiri? Crunta baie de realitate, la care am fost supuşi, a lăsat urme adînci, imposibil de camuflat. Nu vom mai fi niciodată cei de dinainte. Deja nu mai sîntem cei de dinainte. Simţim altfel, gîndim altfel, cîntărim altfel chiar dacă pe moment ni se pare că întrebuinţam tot vechea măsură. Gesturile noastre vor purta amprenta coşmarelor trăite pe propria piele. Lecturile noastre nu vor putea face abstracţie de ele. Însuşi gustul ni se va preface şi vom ajunge să ne mirăm singuri de anterioarele preferinţe. Ne vom descoperi neaşteptate disponibilităţi, vom părăsi iubiri de o viaţă sau, cine ştie, vom găsi în noi înşine motive pentru a ne îndrăgosti iarăşi de ele. Ne vom alcătui, probabil, alte scări de valori, mai apropiate de actuala-ne înfăţişare. Aici, în domeniul criteriilor de apreciere se va produce dacă încă nu s-a produs, principala schimbare de optică, în sensul acomodării principiului estetic cu acela moral. Ne vor fi mai aproape operele la a căror naştere frumosul a colaborat, conform preceptului antichităţii elene, cu binele şi adevărul. Cred, de altfel, că neglijarea substanţei etice a literaturii şi absolutizarea normei estetice nu doar că au condus la impunerea unor false ierarhii, dar au contribuit, într-o măsură mai mare decît am fi dispuşi a admite, la deteriorarea atmosferei morale generale. Scriitorul român de după război n-a fost în primul rînd un apărător al valorilor etice ameninţate de degradare, ci mai ales un combatant pe baricadele esteticului. A considerat că marea lui datorie constă în apărarea specificităţii micului domeniu al literaturii, nepăsător de ceea ce se întîmplă dincolo de graniţele acestuia. S-a amăgit cu gîndul că păzirea frumosului e suficientă, că ea reprezintă chiar un act de imens curaj, lăsînd binele şi adevărul la discreţia puterii. Şi-a făcut aproape un titlu de glorie din păzirea marginilor artei, închipuindu-se un veritabil erou al rezistenţei. Numai că rezistenţa pur artistică nu e, într-un regim totalitar, adevărată rezistenţa, ci dimpotrivă — încuviinţare a sistemului. Asta şi dorea puterea: ca artiştii să se ocupe numai de chestiunile strict profesionale, să devină robii performanţelor tehnice, să apere cu dinţii aparent ameninţata citadelă a esteticului, neluînd aminte că singura într-adevăr trecută prin foc şi sabie, în pericol de a fi rasă de pe faţa pămîntului era cetatea moralei. Ce greutate putea avea grija pentru păstrarea nealterată a frumosului în cuprinsul artei, cînd el fusese demult alungat din viaţa de toate zilele? Cui mai folosea libertatea estetică din moment ce drepturile elementare ale individului erau anulate? Ce sens mai avea încăpăţînata luptă pentru menţinerea specificităţii literaturii într-o lume în care valorile umane fundamentale îşi pierduseră creditul? Unica opoziţie consistentă era aceea morală, concentrată în jurul ideilor de bine şi adevăr. Şi tocmai ea a fost, din păcate, firavă, timidă, ineficientă. O privire sumară în urmă ne instruieşte că mai toate problemele vitale ale omului sub comunism au lipsit din literatura ultimei jumătăţi de veac. Sau, dacă n-au lipsit, au fost formulate cu atîtea precauţii, învăluite în atîtea straturi de protecţie, încît cititorul de rînd nici nu le-a sesizat. Cu excepţia literaturii exilului inaccesibilă majorităţii publicului din ţară, curajul literaturii noastre de după război a fost „cu autorizaţie", iniţiat şi încurajat de puterea însăşi. Cărţile despre „obsedantul deceniu", bunăoară, asupra cărora s-a scris excesiv şi care promiteau adevărul gol, au promovat doar micile adevăruri îngăduite de sus, anecdotica atrăgătoare, dar inconsistentă, fără a atinge esenţa fenomenelor. Că era la mijloc o diversiune o dovedeşte şi faptul că printre campionii dezvăluirilor se numărau şi destui stîlpi ai paterii comuniste. Scriitori ierau invitaţi să privească înapoi cu mînie, să condamne trecutul apropiat, să treacă în seama lui toate păcatele. Mulţi au şi căzut în această cursă abilă, ce-i ţinea departe de prezentul măcar la fel de exploziv. Nenorocirea e că literatura consacrată anilor '50 a proliferat, ajungînd să creeze un model al curajului artistului şi un metru etalon al adevărului. În ultimă instanţă, aceste răfuieli cu trecutul sugerau exact ceea ce aştepta propaganda oficială: că se făcuseră greşeli, de care erau vinovaţi defuncţii lideri, dar că înţelepciunea actualilor conducători împiedică repetarea lor. Promovarea adevărului parţial şi convenabil a făcut din literatură mai puţin un factor de opoziţie, deşi prima impresie aceasta era, şi mai mult unul de sprijin al politicii totalitare. Nu doar slugile mărturisite, dar şi numeroşi scriitori de bună credinţă au fost manevraţi cu inteligenţă, speculîndu-li-se nobilele sentimente şi convingerile. Deşănţarea patriotardă, la care am asistat în ultimele două decenii, n-ar fi fost posibilă fără substanţialul sprijin al literaturii. Pare de necrezut şi totuşi puterea a fost mai avizată asupra forţei scrisului decît scriitorii înşişi, căci a folosit-o cînd şi cît a avut nevoie. Creatorii, în schimb, n-au ştiut să o transforme într-un purtător de cuvînt al adevărului şi să determine, astfel, coalizarea energiilor anticomuniste. Dinaintea literaturii stă, în ceasul de faţă, o sarcină uriaşă, aceea de a redeveni credibilă. N-are decît o soluţie: înfăţişarea adevărului întreg, oricît de înfrişarea adevărului întreg, oricît de înfricoînfrumuseţa, a-l pune în circulaţie în doze inofensive, oamenii au nevoie de o educaţie a adevărului neprefăcut, care să circule nestingherit în toate straturile societăţii. Lipseşte deocamdată nu doar obişnuinţa rostirii lui cu voce tare, dar şi tăria de a-l suporta. Complexul de vinovăţie de care suferim transformă adevărul obiectiv într-un soi de afacere personală. Sîntem atît de sensibili, că orice observaţie de principiu ni se pare un atac la persoană, iar analiza cutărui fenomen — insultă. Niciodată adevărul n-a fost plăcut vederii. Mai ales adevărul moral. Iar în această privinţă avem destule lucruri a ne reproşa. Vom suporta, probabil, mai lesne adevărurile despre sistemul în care am trăit, chiar dacă o bună parte dintre dezvăluirile la care vom asista ne vor cutremura de oroare. Mult mai greu ne va fi însă să suportăm celelalte adevăruri, referitoare la noi înşine. Pentru că, orice am spune, sistemul a durat atîta în primul rînd datorită nouă, celor mulţi, care am tăcut, am înghiţit, văitîndu-ne doar cînd nu era nimeni prin preajmă, încolonîndu-ne la ordin şi împrăştiindu-ne la fel, consolidînd prin laşitate o ordine aberantă. Mai ales aici, în descifrarea mecanismelor psihologice ale colaboraţionismului tacit, scriitorii vor trebui să lase deoparte menajamentele, radiografiind maladia, ajutîndu-ne astfel să ne vindecăm de ea. Deocamdată, boala ne roade pe mai departe şi orice întîrziere a diagnosticului ne poate fi fatală. Schimbarea conducerii, bună ori rea, nu înseamnă şi schimbarea mentalităţii colective. Sîntem încă oamenii modelaţi de vechiul regim, gîndim după tiparele acestuia, ne comportăm ca sub dictatură. Nici o constituţie nu va face din noi oameni liberi cîtă vreme libertatea nu va exista în noi înşine. Dramaticul, poate chiar tragicul proces al cîştigării libertăţii interioare va fi, iarăşi, un subiect vrednic de pana scriitorului. Cu condiţia, fireşte, ca scriitorul să se lepede cel dintîi de prejudecăţile cu care s-a hrănit mai mult decît alţii, regăsind dimensiunea etică a existenţei.

Încerc să scriu cîteva rînduri despre **Fenomenul Piteşti** şi, ca un făcut, alte gînduri mi se aşază în cale. Nu e vina cărţii lui Virgil Ierunca, ci a obsedantului prezent şi a viitorului neliniştitor. Am citit între timp şi amintirile din închisoare ale lui **Teohar Mihadaş**, **Pe muntele Ebal**, unde am descoperit cîteva referiri incidentale la „experimentul" de la Piteşti. Sînt, şi una, şi cealaltă, cărţi-document, serioase capete de acuzare în procesul comunismului românesc. Comunismul a creat o mitologie a ilegalistului persecutat, schingiuit, condamnat de autorităţile burgheze. Romane, piese de teatru, poeme, filme s-au întrecut în a imagina situaţii care să reflecte cruzimea poliţiştilor şi comisarilor, neomenia judecătorilor. Însă niciuna nu se apropie măcar de bestialitatea faptelor relatate de cei doi autori. Numai minţi bolnave puteau concepe mijloace de tortură precum acelea întrebuinţate de comunişti îndată după luarea puterii. Nici un rezumat, cît de fidel nu poate da măsura barbariei cu care au fost trataţi, în numele umanismului, oamenii. Asemenea cărţi trebuie citite cu atenţie şi ţinute minte, la nevoie puse sub ochii celor care mai încearcă şi azi să ne convingă că nu comunismul e vinovat de toate relele abătute asupra acestei ţări, ci numai dictatura personală. Astfel de mărturii, capabile să îngrozează mai tare decît romanele gotice, vindecă de iluzii. Întemeiat pe crimă şi teroare, comunismul rămîne o anomalie a firii. Însuşi fascismul, cu înfloratoarele-i lagăre, păleşte dinaintea atrocităţilor comise de aparatul comunist de represiune. Cine mai e atît de naiv încît să creadă în posibilitatea reformării comunismului, a umanizării acestuia? Calvarul îndurat de Mihadaş e numai o picătură din oceanul suferinţei îndurate de români în timpul dictaturii comuniştilor. Pînă şi abominabilul „experiment" din închisoarea Piteşti e doar un episod din lungul şir de „experimente" comuniste. Probabil că niciodată nu vom avea un tablou complet al fărădelegilor comise în aceşti patruzeci şi cinci de ani. Dar milioanele de oameni arestaţi, torturaţi, deportaţi, asasinaţi sub cele mai diverse pretexte, de fapt pentru vina de a nutri alte convingeri, au dreptul măcar la această tîrzie recunoaştere a nevinovăţiei şi la pedepsirea adevăraţilor vinovaţi. Destui se află încă printre noi, afişînd cu cinism o inocenţă de copii şi grăbindu-se a ne îndruma paşii spre democraţie. Şi-au făurit chiar aureole de victime şi cer să le fie recompensată „dizidenţa". Poate că lectura acestor cărţi le va împrospăta memoria şi le va frîna pornirea de a se cocoţa şi acum în primele rînduri. Deşi tare mă îndoiesc că mai sînt capabili de remuşcare şi ruşine.

După ce descrie în amănunţime metodele de anulare a personalităţii în închisoarea Piteşti, Virgil Ierunca precizează că ele au fost — de voie, de nevoie — abandonate. Oare? Dar ce reprezenta ambiţia creării „omului nou", instrument docil al puterii, informator neadormit al securităţii, supravegheat şi supraveghetor deopotrivă, dacă nu extinderea „experimentului" Piteşti la scară naţională?

AL. DOBRESCU

Virgil Ierunca, **Fenomenul Piteşti**, Editura Humanitas, 1990

Teohar Mihadaş, **Pe Muntele Ebal**, Editura Clusium, 1990

Termenii discuţiei noastre de astăzi stau într-o antiteză aproape perfectă. Cultura este un spaţiu prin excelenţă al libertăţii, în vreme ce puterea este aceea care tinde să limiteze cît mai mult această libertate, sau — în forma asa extremă, dictatura — s-o suprime pur şi simplu. Noi am trecut printr-o îndelungată experienţă a acestei manifestări extreme a puterii, aproape 50 de ani de dictatură comunistă, care, în mod nesurprinzător, a debutat printr-o anihilare a culturii şi o vînătoare a intelectualilor. Intelectualii au reacţionat diferit faţă de această tendinţă a puterii : unii au cedat presiunilor, alţii au făcut o opoziţie radicală şi aproape că au dispărut din orizontul culturii, alţii au plecat pur şi simplu făcînd o rezistenţă din exterior. Fireşte, cultura românească în această jumătate de veac nu a scăpat neatinsă, a fost chiar foarte puternic marcată de această permanentă tendinţă a puterii de a-i limita aria şi a-i ţine sub control extraordinara forţă pe care o are. În decembrie, am avut senzaţia că s-a încheiat un ciclu şi că începe altul. După cîteva luni, avem impresia că sîntem în pragul unei noi dictaturi şi că problema raportului dintre cultură şi putere se va pune în termeni la fel de apăsaţi, poate chiar mai aspri decît pînă acum, deoarece vreme de cîteva luni noi am dat de gustul mierii, am cunoscut, chiar şi în forme destul de simpliste, libertatea.

FIECARE INTELECTUA
O PIEDICA ÎN

● o convorbire despre raportul cultură / putere ● în dial
sediul şi cu participarea redacţiei ● zilele de 13—15 au fost
electric ● revoluţia n-a fost un frison destul de puternic
se întinde

AL. ZUB : Socotesc că problema relaţiei dintre cultură şi putere trebuie situată într-un context larg ; e vorba aici nu numai de ceea ce ni s-a întîmplat nouă şi părinţilor noştri de la război încoace, ci e vorba de o problemă cu o istorie mai veche şi care ne duce în celălalt secol, cînd constituirea unei intelectualităţi româneşti s-a făcut tot într-o tensiune cu puterea şi tot în termeni dramatici, cum i-a definit Eminescu. În perioada dintre cele două războaie mondiale, Eliade a încercat să definească drama intelectualului, să explice de ce intelectualul este laş, de ce are un comportament laş în raport cu puterea. Problema nu e exclusiv românească, şi în Franţa secolului XX, în legătură cu afacerea Dreyfuss, problema a fost dramatic formulată... După al doilea război mondial, intelectualii românii s-au găsit în faţa acestei opţiuni : trebuiau să se plece în faţa puterii sau să accepte riscul unei confruntări cu aceasta şi ceea ce s-a întîmplat a fost aproape o lichidare morală a intelectualilor care nu s-au supus, a celor care au reuşit să se sustragă unei extincţii fizice, iar ceilalţi au trebuit să-şi plece capul şi să accepte să-şi însuşească discursul puterii într-o măsură mai mare sau mai mică. Ce se poate deduce din acest traseu schematic trasat este că intelectualul a trebuit să găsească un mod de a se exprima, şi că aceasta s-a realizat cu mare dificultate şi plătind un preţ considerabil. Şi iată-ne într-un moment în care intelectualitatea e din nou provocată, poate că în termenii cei mai duri de pînă acum, fiindcă nici în anii cei mai grei ai stalinismului nu s-a strigat „Moarte intelectualilor !", ci s-au căutat forme mai sofisticate de a-i scoate din joc, de a-i neutraliza sau a-i cîştiga pentru discursul puterii. Această situare vădit antitetică mi se pare că apare acum pentru prima oară.

LIVIU ANTONESEI : Aş vrea să intervin, să nuanţez cîteva dintre aspectele referitoare la capcanele pe care puterea le întinde culturii. În afară de modul violent de a reacţiona la cultură şi de a distruge fizic oamenii de cultură, puterea a avut şi maniere mai diabolice de a acţiona. Să nu uităm că, înainte de alegerile din noiembrie 1946, a fost o perioadă, din august '44 pînă în '46, în care puterea a curtat oamenii de cultură, pe o parte din ei a reuşit să-i atragă de partea sa ; să nu uităm cîţi intelectuali s-au declarat atunci de stînga, deşi nu fuseseră vreodată. Se crease iluzia unei libertăţi a presei, apăreau foarte multe reviste în '45 şi '46, se părea că libertatea a fost recîştigată după perioada din timpul războiului, după dictaturile anterioare. Pentru ca, după ce au cîştigat în fals alegerile din '46, comuniştii să execute scurt toate libertăţile culturale ce păreau cîştigate definitiv. Au urmat arestările intelectualilor, reintroducerea cenzurii şi toate fenomenele pe care le cunoaştem.

EMIL BRUMARU : Şi nu este singurul moment din istoria comunismului românesc cînd s-a întîmplat astfel.

LIVIU ANTONESEI : Chiar aşa Să nu uităm momentul '65 cînd comunismul românesc a încercat să-şi refacă o bază socială, strîngînd intelectualii de partea lor ; nu trebuie să uităm cîţi intelectuali care fuseseră în opoziţie şi făcuseră închisoare politică au intrat în P.C.R. după '65. În '68, chiar Paul Goma, fost deţinut politic, a intrat în partid după momentul Cehoslovacia, şi alţii au făcut acelaşi lucru pentru ca după '71 să se petreacă, ceva mai delicat, acelaşi lucru ca '46—'47 — o nouă sugrumare a culturii, o nouă marginalizare a oamenilor de cultură. În '71, a început revoluţia culturală importată din China, în '77, sub pretextul desfiinţării cenzurii de stat, a fost multiplicată cenzura cu 3-4 cenzori pentru fiecare publicaţie. În ciuda declaraţiilor pompoase din documentele programatice, în care se vorbea despre rolul culturii, învăţămîntului, etc., intelectualii au fost marginalizaţi tot mai mult. Aceasta a fost perioada de înflorire a „înlocuitorilor de intelectuali". Acesta a fost momentul cel mai interesant, activiştii de partid începînd să-şi dea doctorate (şi nu doar la „Ştefan Gheorghiu" !), să ţină cursuri universitare, înlocuind intelectualii propriu-zişi.

Gravitatea acestui fenomen se arată de-abia astăzi, cînd pseudo-intelectualii au pactizat cu echipa de la putere — pentru că la noi, în momentul de faţă, este doar o schimbare de echipă în cadrul aceleiaşi puteri care a funcţionat după război pînă astăzi. „Înlocuitorii de intelectuali" de la ziarul **Azi** şi cei afiliaţi FSN sînt principalele instrumente prin care puterea luptă împotriva intelectualităţii adevărate, care într-un moment de naivitate extremă, a crezut după 22 decembrie că a venit în sfîrşit libertatea românilor.

● Ceilalţi n-au înţeles nimic ●

AL. DOBRESCU : Şi eu sînt de părere că nu e mare deosebire între ceea ce s-a întîmplat la începutul instaurării comunismului la noi şi acum. Spuneaţi, domnule Zub, că acum s-a strigat pentru prima oară : „Moarte intelectualilor !" Atunci nu s-a strigat, dar s-a făcut asta, intelectualii au fost exterminaţi. Deosebirea constă în cinismul cu care puterea îşi permite în clipa de faţă să spună ce gîndeşte — ceea ce a gîndit dintotdeauna despre intelectuali. Am putea încerca o comparaţie cu situaţia intelectualilor români în dictaturile anterioare, antecomuniste ?

AL. ZUB : Este o mare deosebire între ceea ce s-a întîmplat pînă la război şi de la război încoace, fiindcă dictaturile regală şi militară au fost nişte adaptări la anumite raţiuni geopolitice, în condiţiile în care echilibrul european se făcuse ţăndări şi România nu putea să reziste decît inversînd alianţele tradiţionale. Lucrul acesta a început cu Carol şi a continuat cu Antonescu ; dar acesta era un lucru provizoriu, şi Carol şi Antonescu îl considerau ca atare ; ştim că Antonescu pregătea succesiunea unui teren pentru o democraţie, pe cînd dictatura comunistă este incapabilă să abdice de la putere şi ceea ce o caracterizează este o crispare enormă de atributele puterii care este absolut anihilantă şi care înţelege să devoreze, să paralizeze totul în jurul ei.

L. ANTONESEI : Esenţa puterii este să se întindă cît are loc. În dictaturi, faţă de democraţie, are foarte mult loc în care să se întindă. În dictaturi, nu există structurile de rezistenţă socială, nu există societatea civilă, şi de aceea, dacă are de făcut ceva intelectualul zilelor noastre, are de făcut două lucruri : mai întîi, ceea ce au făcut intelectualii la 1848, „să lumineze naţia". Asta nu-i uşor, trebuie să găsească un limbaj accesibil pe care nu l-a găsit nimeni, din păcate, nici presa noastră ; să găsească un limbaj care să corespundă şi unui nivel intelectual mai scăzut, un limbaj în care să se poată transmite un mesaj important, mesajul de democraţie. În al doilea rînd, intelectualii trebuie să reziste, să fie ei înşişi germenii societăţii civile. Fiecare intelectual trebuie să fie o piedică în calea puterii, să nu facă compromisuri cu puterea, pentru că puterea îi va şterge imediat libertatea. Chiar intelectualii care îi fac jocul acum, nici ei nu vor beneficia de fructele victoriei definitive, deci intelectualii trebuie să fie un zid în calea puterii, atît fiecare în parte, cît şi prin instituţiile lor specifice.

AL. DOBRESCU : Sînt două posibilităţi de a trasmite un mesaj : fie în clar, fie cifrat. În cazul transmiterii cifrate, la adevăr se ajunge utilizînd un cod. Intelectualii sub Ceauşescu au folosit un limbaj cifrat. Era înţeles tot numai de intelectuali. Ceilalţi n-au înţeles nimic. De asta se şi miră, ce-i cu dizidenţii, cine sînt şi ce au făcut ei, ce vor în fond şi cu ce drept ? În clar, nu se poate transmite un mesaj într-o dictatură. Trebuie să ne aşteptăm şi la asta.

AL.ZUB : In aceste condiţii, e important să ştim cum putem realiza opera de misionar pe care intelectualul e obligat să o facă. E o problemă, pentru că în mintea omului de rînd sînt create tipare : cinzeci de ani de îndoctrinare au creat în mintea omului de pe stradă tipare ce nu pot fi răsturnate de la o zi la alta. E o operaţie de lungă durată, ce ar trebui să plece de la instituţia şcolară, de la educaţia elementară a insului. Mă tem că acum nu generaţiile care sînt la maturitate vor putea fi mai receptive la sensul libertăţii, ci abia acelea ce vor veni ulterior, cu condiţia ca şcoala să slujească obiectul instruirii juste.

● Majoritatea n-a fost fecundată de revoluţie ●

Liviu ANTONESEI : Cred că ar trebui să discutăm despre mijloacele intelectualului de a ajunge la mase.

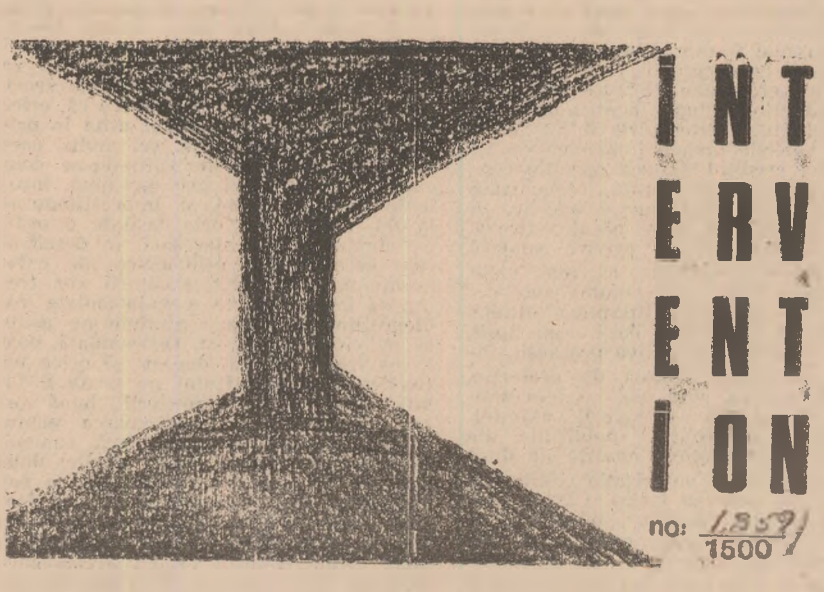
Al. ZUB : Aici istoria ne poate ajuta. La sfîrşitul secolului trecut, s-a dus campania intelectualilor pentru „iluminarea" satelor. În jurul lui 1900, este epoca efortului cărturăresc de a se extinde asupra maselor. Aceasta înseamnă o experienţă de la care ar trebui să pornim. Atunci s-au creat şcoli, cămine culturale, societăţi studenţeşti care ţineau conferinţe, difuzau carte bună. S-au creat forme speciale de carte, colecţii care să pătrundă, „Povestea vorbei". Erau o mulţime de instrumente de pătrundere în constiinţe.

AL. DOBRESCU : Se pune problema dacă vom mai avea posibilitatea accesibilităţii practice la mase...

AL. ZUB : Nu cred că acest început de nouă dictatură să aibă posibilitatea să anuleze chiar şi acest lucru, deşi s-ar putea ca asta să aparţină vreunui scenariu din imaginaţia puterii. Rezultatul practic depinde de intelectualitate, în primul rînd de aceste structuri ale învăţămîntului care acoperă ţara. Contînd pe aceste structuri cred că se poate merge foarte departe. S-ar putea ca epoca aceasta să necesite un mesianism de tipul perioadei Haret, un efort enorm de a pătrunde în sat şi de a ridica satul la înţelegerea nevoilor tîrgului. Cred că popa Tanda trebuie recreat, domnul Trandafir va trebui multiplicat le nesfîrşit în satele şi tîrgurile noastre. Acestea sînt modalităţile ce vor trebui puse în funcţiune : o cîştigare treptată, o persuasiune cu formele cele mai variate, care să ducă în final la o trezire. Revoluţia n-a constituit un frison destul de puternic care să angajeze populaţia. Ea s-a limitat la cîteva focare, şi acolo în mod foarte diferenţiat. Dar numai aceia care au participat, prin experienţă directă, au putut să fie fecundaţi de revoluţie. Mai departe revoluţia a fost asumată prin televizor sau prin alte **mass-media**, dar n-a fost frisonul prin care o naţiune ţinută multă vreme în letargie şi care n-a excelat niciodată printr-un dinamism al ei să se mobilizeze. O astfel de naţiune poate fi marcată definitiv. E necesar deci a se găsi mijloace pentru a o trezi.

EMIL BRUMARU : Nu mă pot opri să nu mă gîndesc tot timpul la aceste trei zile, din 13 pînă în 15, dar mai ales 14-15.

LIVIU ANTONESEI : Au constituit un atentat la cultură, dar a fost şi duşul rece care ne poate trezi. Putem şti exact acum ceea ce avem de făcut. Nici o putere care este sigură de ea nu reacţionează astfel. În ce priveşte situaţia României în momentul de faţă, ne aflăm cam prin timpul lui Jaruzelski. Atunci au fost însă mai puţine arestări ca la noi. Sub Jaruzelski de atunci, universităţile libere, presa clandestină au activat, intelectualii şi-au făcut datoria. Intelectualii, din '81 pînă în '89, au luptat în subteran cît au putut, şi acum au rezultatele pe care le au. Acum Polonia are structuri democratice, o economie care se relansează şi o agricultură bună. Avem şi un motiv de optimism ; avem un alt context internaţional faţă de '45-'46. Sîntem într-o lume care nu merge spre comunism, sîntem într-o lume care părăseşte comunismul în viteză. Cine crede că la Malta a fost o înţelegere ca la Yalta iar se înşeală. Nu se putea discuta în aceiaşi termeni la Malta, ca acum cincizeci de ani. Nu era acelaşi

URSS-ul. Ceea
este că se va r
după forţa care
Sînt convins că
fi luptat decisi
nimeni nu s-ar
terior. Contextul
favorabil.
puterea ţin
înapoi cînd au
rilor civilizate,
difice explicaţia
nunţat la „com
descoperit că în
şi securişti, şi a

AL. ZUB : Pr
este următoar
avut loc într-un
clul istoric era
comunismului în
e evident pent
am fost luaţi
am fost puşi
reacţiona adecv
emite nişte for
tuaţia de faţă.
intelectualul ron
dinţă de disper
de a pune la
care să funcţio
apere interesele
dă în mediile c
în direcţia demo

● Un corp de ide

GABRIELA G
nelămurire. Mă
s-a angajat în
cumva a încerca
selor cu un m
făcut el, restrîn
tins se dovedeşt
garantează un e
modelul propus
nu e un model
separare, în abs
ralel cu realitate

LIVIU ANT
este că şi mod
re este paralel
că se bazează p
care era un co
ce n-a ţinut sub
te să ţină acum.

ALINA MUNG
nim de la reali
oameni au core
al puterii.

VA TREBUI SĂ FIE
ALEA PUTERII

. Zub, Liviu Antonesei, Al. Dobrescu şi Mihai Ursachi ● la
entat la cultură ● în SUA cuvîntul power **se referă la curentul**
ajeze ● sub Jaruzelski au fost mai puţine arestări ● puterea
are loc ●

presupune
fiecare ţară
din interior.
omânia s-ar
democraţie.
cat din ex-
ne este
ină şi
au dat
rotestele ţă-
it să-şi mo-
lor, au re-
gionar", au
i se găseau
parte.
re se pune
revoluţia a
în care ci-
şi sfîrşitul
or apropiat,
lumea, noi
prindere, şi
a de a nu
a nu putea
ace în si-
referim la
ăzut o ten-
incapacitate
te asociaţii
iv, care să
să pătrun-
iesc ajutate

atins

Am o mare
elul în care
. Dacă nu
npună ma-
are şi l-a
odată ex-
eficace sau
ma e dacă
lectualitate
claustrare.
model pa-
scă.
rea mea
s de pute-
tea, pentru
„om nou",
alist. Ceea
u nu poa-
ie să por-
0 % dintre
stui model

AL. DOBRESCU: Am observat că din decembrie încoace intelectualii au încercat să se convingă mai mult între ei că avem nevoie de democraţie, libertate, drepturi ale omului etc. Această muncă de lămurire a intelectualului către intelectual a fost o muncă în gol, pentru că orice intelectual adevărat ce convinsese singur de acest lucru. Dar ei nu au ajuns la masa largă a populaţiei. Cred că mijloacele de care s-a folosit intelectualitatea nu sînt nici pe departe cele mai bune.

AL. ZUB: Cred că asta se explică prin surpriza pe care a creat-o asupra noastră revoluţia. N-am fost pregătiţi pentru asemenea eventualitate. Am sperat că se va întîmpla, dar n-am reflectat serios ce vom face cînd se va întîmpla.

LIVIU ANTONESEI: Noi am aşteptat moartea lui Ceauşescu, dizidenţii tot asta aşteptam. Spre deosebire de Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, unde existau germenii societăţii civile încă înainte de răsturnare, unde forţe de opoziţie — şi religioase şi muncitoreşti — încă înainte de răsturnările din toamnă şi iarna anului trecut România a fost prinsă pe loc gol. Şi, într-un fel, Iliescu avea dreptate cînd spunea că există un „vid de putere". In afara structurilor din partidul comunist, nu aveai alternative. Nu era nici o forţă care să coaguleze naţiunea în jurul ei. Pe fondul acesta a apărut formaţiunea de tip neocumunist, FSN.

AL. ZUB: Societatea românească era dominată de o anumită concepţie, şi reorientarea ei nu se putea face peste noapte. Dificultatea pe care au întîmpinat-o oamenii politici încercînd să polarizeze în jurul lor nişte forţe poate fi comparată cu ceea ce se întîmplă în spaţiul inteligenţei, unde încercarea de a pătrunde în sfere mai largi se loveşte tocmai de această inerţie şi rezistenţă la noutate, la schimbare. Acolo s-ar putea pătrunde doar printr-o mass-media cu limbaj cît mai adecvat.

LIVIU ANTONESEI: Domnule Zub, consideraţi că totul trebuie luat de la început? Concluzia firească este că nu se pot sări etapele. A parcurge nişte etape de acomodare devine necesar. Ce au făcut ungurii, cehii (mai ales din '77 încoace), trebuie să fie un exemplu pentru noi; exemplul unei intelectualităţi care şi-a făcut un program de cîştigare a opiniei publice şi de construcţie a unei societăţi noi. Asta nu s-a întîmplat la noi şi n-ar trebui să ne mirăm de rezultate. Sîntem în faţa unei lumi care manifestă inerţie. Acţiunea noastră trebuie să fie pe termen lung şi începută de foarte jos, de la învăţător, preot şi apoi celelalte grupuri de intelectuali care trebuie să lucreze precum au lucrat paşoptiştii.

AL. DOBRESCU: Aici e o mare povară, pentru că învăţătorii, preoţii, sînt formaţi în regimul comunist, au exact mentalitatea omului din acest regim, gîndesc în acest spirit şi sînt foarte receptivi la toată frazeologia care se vehiculează în momentul de faţă şi mă îndoiesc că ei pot fi elementele cele mai bune în formarea unor oameni cu o largă deschidere a minţii.

LIVIU ANTONESEI: Trebuie educat educatorul.

AL. ZUB: Asta nu e simplu, Cea mai superficială observaţie asupra societăţii de astăzi arată că acest corp didactic e atins serios de ideologie. Ceea ce s-a întîmplat la alegeri şi în această perioadă de la un solstiţiu la celălalt mi se pare că este un fel de a se juca cu realităţile româneşti pe care le-au putut interpreta greşit; sperăm că lumea s-a luminat şi s-a convertit peste noapte, dar nu ştim dacă este o conversiune reală, mă tem că cele 4 milioane de membri de partid aşezate la mijlocul societăţii noastre înseamnă un factor extraordinar de important ce a fost neglijat, factorul ce a decis evoluţia, ce a avut nevoie de continuitate. Nu ne mai mirăm că s-a ajuns unde s-a ajuns.

AL. DOBRESCU: Cursurile de democraţie sînt predate de foştii activişti de partid. Credeţi că este cel mai indicat lucru?

AL. ZUB: Posesorii de indicaţii sînt întotdeauna indicaţi.

● Ieşirea din putere şi intoarcerea în administraţie ●

MIHAI URSACHI: Însăşi tema conversaţiei noastre spune aproape totul despre actuala situaţie din ţară, ideea unei relaţii, a unui raport între putere şi cultură nici nu poate apare în cazul unei democraţii reale. N-am auzit spunîndu-se cuvîntul putere în nici una din ţările democratice prin care mi s-a întîmplat să trec sau să locuiesc. Guvernul este considerat o instituţie de servanţi publici, pe care populaţia îi schimbă periodic, în funcţie de necesităţile ei. Nu se pune problema puterii. Cuvîntul **power** în SUA se referă la curentul electric. Guvernul se numeşte administraţie. Sînt nişte administratori ai bunurilor publice, iar raporturile lor cu cultura sînt acelea pe care le am eu sau dumneata sau oricine care face cultură... În SUA, statul, guvernul federal acordă anumite fonduri pentru cultură, foarte limitate şi supuse unei legislaţii foarte severe şi controlate de diferite instanţe şi suprainstanţe. Există fundaţii particulare, **Rockfeller, General Motors, Ford,** care s-au îmbogăţit şi care fac cadouri universităţilor. Pentru că discutăm despre putere şi nu despre administraţie, trăim, e vădit, sub un fel de putere, aici şi acum. În condiţii normale, această discuţie n-ar trebui să aibă loc. Dar noi nu sîntem în condiţiuni democratice, normale de viaţă a spiritului, de viaţă în general.

LIVIU ANTONESEI: La concluzii similare ajunsesem şi noi. Ce putem face noi acum, trăind sub un regim de putere, ca să ajungem cîndva într-un regim de administraţie?

MIHAI URSACHI: Am observat în discuţiile cu o serie de intelectuali de aici şi din ţară, după evenimentele catastrofice din 13-15, un soi de deprimare care se continuă într-un fel sau altul. Această uşoară depresiune este justificată doar momentan, de evenimentele din Bucureşti. Am auzit astăzi pe stradă nişte ţigani zicînd: „Vezi, fereşte-te de mineri". deci obsesia minerilor a apărut şi în Iaşi. Se tem ţiganii şi intelectualii de mineri, au fost aduşi în aceeaşi tagmă, urmăriţi de aceiaşi mineri. Şi e firesc, pentru că...

LIVIU ANTONESEI: Sîntem minorităţi.

MIHAI URSACHI: Aşa este. Uneori au fost urmăriţi evreii, alteori armenii. Depresiunea e justificată doar pe termen scurt, „à la longue" noi trebuie să fim optimişti, pentru că natura însăşi a naţiunilor e democrată, naţiunile civilizate sînt prin natura lor democratice, natura umană se potriveşte mai bine cu democraţia decît cu oricare altă formă de guvernămînt. Şi aici ne aducem aminte de şarada lui Churchill, care spunea că orice fel de guvern este rău, dar unele sînt mai rele, iar altele foarte rele. Noi trăim într-unul dintre cele mai rele imaginate. Democraţia e cu siguranţă cel mai mic dintre relele posibile în materie de administraţie şi viaţă socială.

LIVIU ANTONESEI: Îţi aminteşti, mi-ai ocolit o întrebare cînd ţi-am luat un interviu. Răspunde-mi acum, ce putem face noi **acum** ca intrarea în administraţie şi ieşirea din putere să se petreacă cît mai repede şi pe cale cît mai naturală?

MIHAI URSACHI: Cine ar putea să aibă reţete? Una ar fi asumarea misiunii de luminare a oamenilor. Cu toată modestia, trebuie să înţelegem că facem parte din acest popor şi nu sîntem o secţiune separată, cum spunea dl. Zub, cum a încercat guvernul comunist şi a reuşit în mare măsură datorită lungii sale domnii. Parcă nici o dictatură nu a durat atît de mult în istoria unei naţiuni. E un miracol că mai există intelectuali. Poporul român a fost grav bolnav, bolnav aproape de moarte şi nu credeam că-şi va mai reveni vreodată. Uneori mă gîndeam la mine însumi ca la un poet care a scris într-o limbă superbă, dar moartă. Însănătoşirea nu se putea face într-o clipă.

Domnul Zub şi eu mine putem spune că am fost martorii decimării inteligenţei româneşti: oameni ucişi sau arestaţi pentru că erau bănuiţi că ar gîndi. Gîndeam şi eu pe atunci, la foarte lungi intervale şi doar frînturi de secundă, şi tot eram să plătesc cu viaţa.

ALINA MUNGIU: La un moment dat dl. Dobrescu a afirmat că niciodată antiteza dintre putere şi cultura nu a fost atît de categorică ca în momentul de faţă. Cum se face că nu s-a procedat mai rafinat la intrarea noastră în Europa, ci s-a procedat în mod brutal?

AL. ZUB: Mi-e teamă că niciodată intelectualitatea cea mai bună nu s-a rostit atît de deschis cum au făcut-o **Grupul pentru Dialog Social** şi alte echipe, şi aceasta a provocat puterea, a silit-o să adopte o poziţie radicală, dură. Fără claritatea discursului intelectual, constituit într-o anumită zonă, nu s-ar fi ajuns la formula violentă de respingere pe care a folosit-o puterea în permanenţă şi mai ales în evenimentele din urmă. Aceasta ar putea fi o latură a explicaţiei.

LIVIU ANTONESEI: Interesant că sub perestroika lui Gorbaciov intelectualii au atitudini la fel de radicale ca noi, poate chiar mai dure, şi totuşi nu s-a recurs la mijloace de represiune atît de violente, în ciuda faptului că şi acolo e contestat comunismul într-o ţară comunistă. România nu se mai consideră comunistă, iar intelectualii au fost pedepsiţi pentru simplu motiv că susţin ceea ce susţine şi guvernul!

AL. ZUB: In URSS, însă, protestul intelectualilor este ţinut sub control, pe cînd aici e vorba de o manifestare foarte largă; la un ceas deja după fuga dictatorului se striga „Jos comunismul", s-a petrecut atunci un fenomen de radicalizare, lumea a conştientizat şansa de a lichida un sistem, acesta a pus în alertă forţele interesate în perpetuarea sistemului. Pe de altă parte, să considerăm şi un factor psihologic: echipa care a ajuns la putere aşteptase prea mult acest lucru, nu mai avea răbdare, Ceauşescu s-a încăpăţînat atîta vreme să nu moară. Ei sînt în criză de timp, de aceea au precipitat lucrurile de o asemenea manieră.

ALINA MUNGIU: Intrucît am căzut de acord că intelectualilor le revine misiunea luminării naţiei, să punem puţin degetul pe rană. Este cultura o cale decentă de persuasiune? Există vreo altă cale decentă pe care să o putem noi folosi?

LIVIU ANTONESEI: Cultura e o cale decentă dar pe termen lung, oricît de greu ar fi de suportat faptul că în România nu e încă democraţie şi am vrea schimbări rapide. Trebuie însă să punem umărul la lucru, nimic nu trebuie să ni se pară prea greu sau umilitor, cum ar fi conferinţele în mediu muncitoresc sau ţărănesc. Să se ţină la radio sau la TV un ciclu de emisiuni despre ce vede un român în Occident, faptul că zece zile nu-ţi poţi prăfui pantofii de ce curăţenie este pe străzi, cum arată o stradă, un magazin, un autobuz. Nimeni să nu se considere atît de important încît să nu facă lucrurile acestea, care ar putea să pară sub demnitatea noastră intelectuală.

AL. DOBRESCU: Admiţînd că lucrurile evoluează aşa cum presupunem şi că situaţia economică de la noi nu se va îmbunătăţi, ba chiar se va deteriora în timp foarte scurt, determinînd nemulţumirea populaţiei, credeţi că atunci cînd se va atinge apogeul acestei nemulţumiri, populaţia îşi va schimba atitudinea faţă de intelectuali?

MIHAI URSACHI: O atitudine antiintelectuală a fost cultivată cu grijă de dictatura Ceauşescu, prăpastia dintre intelectuali şi popor a fost umplută doar în acele zile din decembrie. Ea se închide definitiv doar în timp şi doar cu ajutorul culturii.

AL. ZUB: Aici se va conta nu numai pe bunăvoinţa fiecărui intelectual în parte — ceea ce ar avea aerul unei aventuri, ci şi pe instituţii. Fără instanţe care să poată avea stăruinţa unui program nu se pot obţine rezultate. În Polonia din timpul lui Jaruzelski, intelectuali de elită nu s-au dat în lături de a conferenţia în cadrul universităţilor itinerente, a umbla prin toată ţara, dăruind cărţi şi răspunzînd la întrebări. Această operă de trezire la care visăm nu poate fi rezultatul unei revoluţii care se petrece în spaţii restrînse, în spaţiul citadin, ci opera unei categorii largi de luptători ai persuasiunii.

Iaşi, 25 iunie 1990

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL A FACUT LUCRURI EXCELENTE, DAR NU ŞI DIALOG SOCIAL

LIVIU ANTONESEI: Intrebarea este dacă structurile de tipul **Grupului pentru Dialog Social** pot avea o funcţie în acest proces de redeşteptare naţională şi culturală?

AL. ZUB: Sînt absolut convins. **Grupul pentru Dialog Social** a făcut un lucru excelent, şi-a ratat într-o oarecare măsură şansele, poate, dar asemenea grupuri trebuie să existe peste tot, cu cît mai multe cu atît mai bine, şi peste ele să se creeze o structură organizatorică pentru a exista o coerenţă programatică.

ALINA MUNGIU: Aş vrea să reiau o nelămurire a lui Ioan Buduca: **Grupul pentru Dialog Social** a făcut multe lucruri bune, dar dialog social a făcut?

AL. ZUB: Nu ştiu, s-ar putea să fi făcut doar în cadrul grupului. Poate nu şi-au propus mai mult în momentul de faţă.

AL. DOBRESCU: Poate o să vi se pară un amănunt lipsit de semnificaţie, dar să vă povestesc totuşi... În bloc cu mine stă un inginer. Văzînd că eu cumpăr **22** a început s-o cumpere şi el. Într-o zi, mă ia omul deoparte şi mă întreabă: „Dv. înţelegeţi ceva din revista asta?" Luat aşa, n-am putut răspunde, fireşte, decît că nu. „Nici eu", mi-a zis el. Deci cam acesta e efectul pe care-l produce revista **22** de la un nivel cultural în jos. Personal nu cred că acolo s-a făcut dialog social, s-au convins între ei în loc să-i convingă pe cei neconvinşi.

Spre casă

SUB NOI, la capătul podului nesfîrşit pe care trecem spre Pancevo, se văd acoperişuri negre şi depozite în aer liber, curţi haotice de întreprinderi, apoi din nou apa rece şi largă a fluviului, peste care trecem ca peste o frontieră fără vămi, dezolantă dar în acelaşi timp mai legitimă decît oricare din frontierele pe care le-am traversat. Odată cu umezeala nocturnă a Dunării simt şi tristeţea întoarcerii acasă, mai subtilă şi în acelaşi timp mai cunoscută decît tristeţea plecărilor.

Pe măsură ce ne apropiem de graniţa cu România drumurile se îngustează, circulaţia se răreşte, întunericul devine mai compact. Nu mai sînt sigur de relieful şi vegetaţia pe care o străbatem. Părem a fi într-un tunel pe care îl întrerup uneori mici localităţi cu ziduri de piatră şi lumini puţine, cu ultime crîşme aproape pustii, din care nu se aude nici un fel de muzică. Pe lîngă toate acestea am trecut tot noaptea, la venire — acum aproape o lună, cu altă senzaţie, de fapt cu altă stare de spirit.

La fiecare intersecţie o luăm pe drumul mai mic — drumuri înguste, lungi şi drepte ca nişte alei nemilbase ce duc spre casă. La un moment dat văd un indicator fosforescent, alb pe albastru, ce spune **România** şi-mi dau seama că poate ar fi ultimul punct în care i-aş putea cere şoferului să oprească, să-i fac un semn nevinovat că-i o problemă omenească. Nu fac nici un gest şi las frisonul ultimei indecizii să se topească, deşi refuză să dispară de tot. Arareori ne depăşeşte cîte-o maşină cu luminile din spate zmeurii — singuraticii care se îndreaptă spre porţile parcimonioase ale frontierei române. La stînga şi la dreapta ghicesc acum porumbişti nesfîrşite, nu ştiu din ce motive rămase netăiate, ori poate chiar şi neculese.

Apoi, destul de brusc, punctul luminos al vamei iugoslave, magazinul **Kompas** care îmi pare acum mult mai modest şi pustiu. Lumina rece de neon smulge nopţii cîteva sute de metri pătraţi. Un vameş frumos ca o vedetă de film **noi**, cu mantaua gri-albastră încheiată, cu un chipiu cu cozoroc negru de sub care se vede doar o mustaţă galbenă ca a lui Nick Nolte urcă şi verifică paşapoartele. Toţi sîntem tăcuţi şi solemni de parcă am fi greşit cu ceva. De la jumătatea autobuzului nu mai poate înainta din cauza bagajelor de pe interval, aşa că spune laconic **Fotografii**, într-un limbaj universal şi cu i final foarte accentuat, şi-i deschidem toţi paşapoartele de la distanţă, suportînd ochii lui reci şi politicoşi ce trec de la fotografie la faţa noastră. Coboară apoi cu şoferul pentru a viza hîrtiile maşinii şi dialogurile se reînfiripă, se aud şi chicote ce-mi par la fel de străine ca şi cuvintele ce le-au produs. E aproape de miezul nopţii.

Vama noastră e mai sărăcăcioasă, mai puţin luminoasă, cu o mişcare mai indolentă. Pare să existe un motiv secret al lentorii cu care se desfăşoară verificările amănunţite, exagerate aproape. Constat că mă simt timorat, aproape culpabil — o senzaţie de care aproape că începusem că mă dezvăţ. Studenta grecoaică pe care o cunosc, cea cu care am fost tovarăş şi la plecare, îmi spune în româneşte că vom sta la vamă opt sau douăsprezece ore. Nu-mi vine să cred, dar n-am curajul să-i spun. „Abia aştept să termin facultatea. Nu mai rezist nervos", îmi spune ea într-o română sumară şi corectă. „Din cauza vameşilor?" întreb eu uluit. Îmi face semn că da, şi din cauza vămilor. Şi totuşi, aveam să constat că ea are dreptate. Stăteam în autobuz cu faţa lipită de geamul rece şi mă uitam cum un bărbat ce călătorea singur, într-o maşină cu număr suedez, scoate sute de pungi din portbagaj, sacoşe şi cutii, creează un mic bazar jenant în jurul automobilului prăfuit (Saab: priviţi cîte pot să încapă în portbagajul nostru!) în timp ce o vameşă posomorîtă şi scrupuloasă ia cutie după cutie, pungă după pungă, notează articolele de rufărie ce i se par în număr prea mare după standardul românesc. Văd şi pachetele cu şerveţele. Omul stă răbdător şi obosit, cu faţa nebărbierită, se apleacă uneori să-i ajute cînd ea pare să forţeze o încuietoare mai simplă decît ar fi crezut. Nu pare nordic şi la un moment dat pare să spună totuşi cîteva cuvinte — un român plecat, care se întoarce să-şi vadă rudele şi conţinutul foşnitor al pungilor mă înduioşează derizoriu. După un interval care-mi pare mie însumi lung, se întoarce vameşa să-i spună cît are de plătit după calculele ei şi omul, care între timp aproape că încărcase iar maşina, se supune şi se duce să plătească. Umplîndu-mi timpul cu orice amănunt, am admirat-o cum a cercetat automobilul — cu o dexteritate de mecanic, dezlipind pîsla din compartimentul mănuşilor, uitîndu-se sub covorul de cauciuc de sub banchete, sub cel din portbagaj.

NICOLAE PRELIPCEANU

Spectacol

Au apărut pe străzi învingătorii
la gît cu portretele celor ce pier
medalii ordine prestabilită s-a aşezat
furcile caudine au ars
fiecare învins şi-o va face
pe a lui de acum înainte
săpîndu-şi groapa
cer profund şi singur

Ziua de mîine

Cel mai tare mă tem
de crengile plopului
cel mai tare mă tem
de apele mării
cel mai tare mă tem
de ziua de mîine
cînd crengile plopului
se vor scufunda
în apele mării
cu tot cu ochii mei
care au privit
întîi crengile
pe urmă apele
pe urmă
noaptea de azi

Brain-drain

Era o pastă groasă cu amintiri în ea
şi cu imagini despre viitor
prin care cîteodată se mai strecura
un ochi o mînă un picior

În rest numai o pastă cenuşie
ca ziua asta de-nceput de vară,
cînd nimeni nu mai vrea să ştie
ce anotimp o să apară.

urmează ore lungi crepusculare
prin care înotăm ca printr-o pastă
sau mai degrabă o desfacem fiecare
şi ea se recompune-n urma noastră

Încercare

Să-ţi arunci
peste bord
viaţa
ca să vezi
dacă astfel
balonul
se-nalţă
mai repede

Trecerea corbului

Dă-te cu capul de pereţii realităţii
îmi strigă
şi ascultă sunetul stins
care-ţi răspunde

rămîi acolo nu te mişca
în genunchi în biserica vastă
roagă-te ţie şi dă-te cu capul
de propria ta rugăciune

Secret

Primăvara semnez
în neştire
valuri de frunze
ca să-mi fie
numele
călcat în picioare
la vreme
de toamnă

E timp

Tot mai mulţi semeni de-al noştri
care spun
de bunăvoie despre ei
excelent foarte bine

tot mai îngustă foaia albă de hîrtie
cineva mi-o retrage cu mînă cu tot
parcă îmi fuge sufletul
de sub picioare

CRISTINA CÎRSTEA

Duminică. Umbra unui cal înflorit se prelinge pe perete

se frînge cerul în nouă mă strînge în
propria umbră îngerul
(clopotul templului balansîndu-se în burta
unui cal înflorit)
ţipă pîntecul, ţipă crucea unei duminici
prelungindu-mi-se pe mîini ca lacrima

cuvinte de cenuşă.
tăcere. trosc.
pînza de păianjen la masa petrecerii surde
trosc în spatele meu icoana
carte de fum album uşa singurătăţii

tata în temniţa ochiului tăindu-şi
gratia cu petala de cal

mai lăsaţi-mă mai aşteptaţi

trosc au amuţit păpuşarii poate vine
vreun flux poate naşte peştele
în mijlocul ceştii de ceai

insula. cîmp ars. cal înflorit
timpul mîna duminicii în
burta calului pe fruntea mea ca o pată
de sînge pe scutec

mai lăsaţi-mă mai

îngerul meu de-al doilea
în căngi coborîndu-mă.

Duminică fragilă. Omul pustiei îşi taie venele memoriei

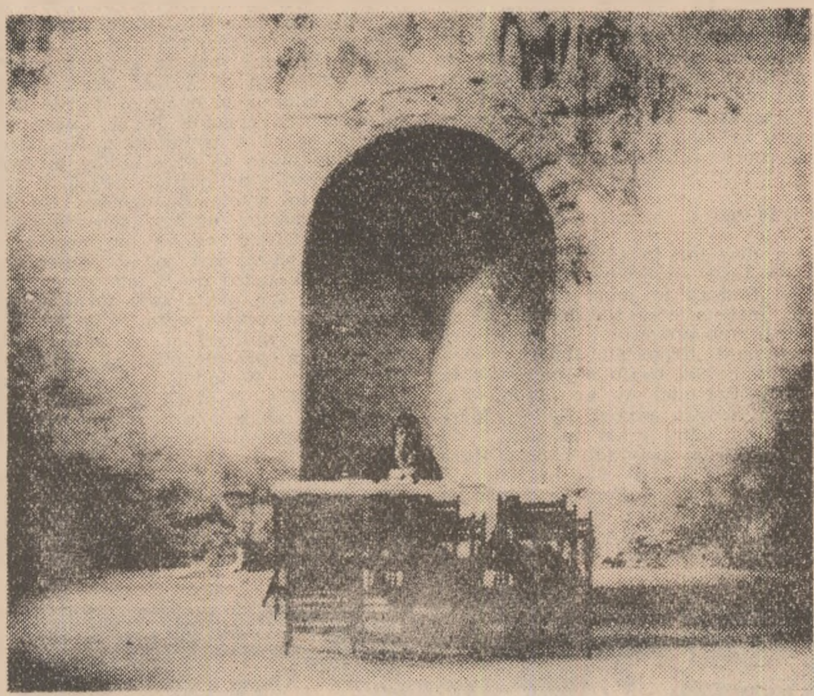
cad cetăţile — trec anii — le ridică popoarele
căţărate pe picioroange de fier
— ... secolul doar noi ştim cum era altădată...
Omul pustiei şi-a tăiat venele memoriei
— ... cu sînge la picioarele tale m-aşez...
şi-a spînzurat Învăţătorul de cer
— ... ochii tăi tulburi, iubite, miros de pămînt
gîndul tău sfînt...

cad cetăţile ploile latră, plesnesc pragurile
bisericilor craniul lucios în care sapă
un vierme
— ... miros de pămînt...
trec anii — om — fir de ceară tumbe în
vînt, deşertăciune
— ... gîndul tău sfînt...
încheietura palmei sîngerînd. Sînul Doicii
alăptînd Moartea. pînă şi blestematul joc de
barbut
şi-a învăluit ochiul.

cad cetăţile
vin, vin popoarele le ridică trupuri
de fier
— ... de cer iubite, Învăţătorul... de cer...

În timp ce noaptea se apropie de sfîrșit văd, pe celălalt șir de mașini — prin care intră și micul trafic, o adevărată victorie a vameșilor noștri: două sirboaice aveau, sub bancheta din spate a micului lor **Jugo**, nu mai puțin de douăzeci și cinci de cartușe de țigări **Wikend**, care sînt urgent sechestrate.

Ne vine rîndul să scoatem și noi bagajele și constat că în cele opt ore cît am stat și m-am uitat, mi-a coborît foarte mult tonusul mediteranean și nivelul moral: un geamantan plin de mărunțișuri — cafea, Coca-Cola, dulciuri pentru copil. Oare nu-s toate acestea prea multe? Începe să plouă între peroanele vămii și, în cîteva minute, apa se scurge prin jgheaburile mascate în piloni direct pe platformă și începe să șerpuiască din toate părțile spre bagajele noastre. Pîndim locuri pe care capriciul apei le lasă uscate, mutăm acolo bagajele, și așteptăm în continuare vameșii ce par ocupați cu ceva misterios. Cînd aceștia se decid să se ocupe de noi se văd aproape luminile zorilor și vama s-a golit. Fata avusese dreptate și eu cîntăresc gradul de familiaritate al grecilor cu vameșii, observ cît de pricepuți intermediari sînt șoferii. Îmi vine în minte toptanul de cumpărături pe care le-au făcut la Evzoni, la ultimul **duty-free (The Greek Duty-Free — the smartest in Europe!)** — cartoane întregi de **Assos**, de Coca-Cola, sticle de whisky și pachete mari de cafea. Vămuirea se face pe două coloane și bagajele încep să fie tîrîte pe cimentul ud. Din fericire, de vreo jumătate de oră, ploaia s-a oprit, dar apa încă nu s-a hotărît pe unde să se scurgă și nici unde să dispară. Remarc muntele de bagaje pe care le au unii și-mi vine inima la loc. Geamantanele de vinilin și sacoșele de pînză, în care lucrurile au fost rostuite să încapă, sînt cotrobăite amănunțit și volumul crește, lucrurile se amestecă, fermoarele refuză să se mai închidă.

Cînd îmi vine rîndul să explic vameșei (o femeie blondă, tînără și bine făcută, căreia uniforma gri îi dă un aer de nazistă frumoasă și imperturbabilă) că nu sînt grec, cum mă recomandă aparențele, ci un scriitor român care se întoarce dintr-un voiaj „obișnuit" la Atena. Îmi dau seama prea tîrziu că e inversul situației de la ieșire și că lucrul cel mai înțelept ar fi fost să-mi țin gura. Nu își schimbă expresia, dar gesturile devin mai încete, privirea mai atentă, mîna mai gînditoare. Ia cărțile pe rînd, le cercetează copertile și titlurile englezești, le răsfoiește în evantai, apoi vine rîndul carnetului cu notele de față, se concentrează prin sondaj asupra scrisului meu mărunt, încearcă să descifreze unele pasaje. Îmi stă pe limbă să-i spun că dacă ar fi fost ceva **foarte interesant** ar fi rămas poate la Atena, dar fiind la mine va ajunge mai devreme sau mai tîrziu pe mîna unui cenzor specializat. Mă abțin disciplinat și-o las să-și facă treaba. Nu lasă nimic nevăzut, nici măcar un pachet de biscuiți, nici punga cu rufe murdare, nici exponometru foto din tășcuța de la curea. Nu spune nimic în concluzie și eu împachetez cum pot totul la loc, în timp ce ea nu-și schimbă atitudinea gînditoare, nehotărîtă. Sînt jenat, în fața grecilor care așteaptă, că a durat totul atît de mult în pofida faptului că sînt român, ori poate tocmai de aceea. Nu mi s-a luat nimic nu mi s-a spus nimic. Îmi înfulec geamantanul închis de mîntuială pînă la vintrele tixite ale autobuzului **Deutz**, unde abia mai găsesc loc — și aici ordinea inițială s-a dus dracului, lucrurile abia de mai încap. Îmi mai rămîne să încasez banii depuși la plecare — o mie de lei — și înțeleg că nu au atîția bani la punctul vamal, dar vor avea în cîteva minute. Asta mă face atent și astfel observ cum studenții greci se ciorovăie între ei să facă o chetă, cîte doi dolari fiecare pe care-i schimbă în lei la caseria de schimb valutar (la modestul curs oficial) și plătesc, fără chitanță, un obol la care nu pot participa dar din care mi se dă mia mea de lei. În mica cabină a vameșilor pe masă zace stiva de țigări **Wikend** confiscate și o grămadă de nimicuri colorate primite de vameși: un spray, o pungă mică de cafea **Bravo**, două cutii de bere **Amstel**, cîteva săpunuri. Vameșul încearcă să stea între mine și lucruri. Îmi iau banii sub privirea lungă a vameșei și nedumerită a grecilor și ies înțelegînd abia acum de ce am scăpat atît de ușor. Afară, soldatul de la barieră, un tinerel cu ochi isteți, încearcă să intre în vorbă cu mine. Îi răspund imediat în românește ca să evit orice dubiu și mă amuz să-i văd dezamăgirea.

Mai avem de așteptat pașapoartele în timp ce zorii își continuă osmoza ce pare mai degrabă un fenomen fizic decît unul temporal. Îi simt jilavi în pala de vînt ce se ițește foșnind porumbiștile și tufele spălate. Pe cimentul ud sînt lipite frunze de salcîm aduse de vînt, galbene ca dintr-o floare ce-a avut cîndva mii de petale.. Mă uit o clipă la ele și am senzația că acestea sînt Patria. Simt că mi s-a luat o greutate de pe umeri nu știu ce-a fost dar simt că mi s-a luat, mă uit peste tufele ce îngrădesc punctul vamal și care în curînd se vor vedea verzi și simt că nu mai am de ce să mă grăbesc. Ceasul biologic trebuia să intre și el într-un ritm mai lent: numărătoarea inversă se terminase.

(oct. 1988)

Alexandru VLAD

Emil NICOLAE

Poem incomplet

Demult n-am mai scris despre dragoste
în dragoste
din dragoste
de dragoste
cu dragoste
de atunci au înghețat instalațiile urii în mușuroi
și trec prin ceață lovit de lucruri de oameni
de cuvintele acestea putrezind în tăcere
dacă poetul stă **și dacă va sta**
singur la masă **vreodată în doi**
o rezultatul **va fi rezultatul**
luptei de clasă **unui război**
la ce-ar mai sluji să-mi scot inima-n palmă
ca să lumineze roșu împrejurimile
de cînd n-am mai scris despre dragoste
în dragoste
din dragoste
de dragoste
cu dragoste
nici nu mai știu să ratez o experiență

Poem comentat

Despre puritatea unui sentiment
ca și despre strălucirea unei idei
nu sunt multe de spus.
un fir de iarbă seamănă cu alt fir de iarbă
un chibrit suedez aprins
seamănă cu unul autohton așișderea
fapt care m-a determinat să presupun
că un vers de Walt Whitman seamănă
cu un vers de Barbu Paris Mumuleanu
în intimitatea lor secretă
pe firul monoton al șoselei (unde
în asfaltul încins o moleculă
seamănă cu alta pînă la confuzie)
parbrizul unui autobuz este la fel de
transparent ca parbrizul celuilalt autobuz
brusc însă - la una dintre intersecțiile
imposibil de deosebit
de retină mi se lipește o pată galbenă
scrisă cu litere negre asemănătoare

Ferma 3
OI DE ELITA

de unde se poate deduce că deosebirea dintre
puritatea unui sentiment și strălucirea unei idei
se încearcă prin transpunerea lor în practică

Poem perspectivă

Cînd spun „ea trebuie să fie departe"
prin asta înțeleg lungimea însumată
a capilarelor strecurate între imaginea reală
și un instantaneu decupat din memorie
adică o distanță la care s-ar auzi totuși
frîngerea pătimașă a fiolei de cofeină
în pumn

Poem antifabulă

Marginile bucuriei sunt
întotdeauna greu de fixat
numai durerea își are locul ei
precis în lăuntrul existenței
poetul de pradă știe bine asta
fie el șoim niciodată îmblînzit
măcinat de orgoliu
dar mereu întorcîndu-se
la pumnul înmănușat pe care
își va primi ciosvîrta
fie de un rang inferior
rotindu-și vanitatea
la mare înălțime ascuns
în mijlocul stolului de ulii
care pîndesc aceeași potîrniche
de aceea poetul de pradă
privește nostalgic linia orizontului
unde se înșiră idoli nenumărați
ca spînzurătorile

Poem compromis (1)

Așa meditativă floarea rozei *
întreagă e doar gestul de uimire
stîrnit de ezitarea îndelungă
a degetelor pe tulpina ei subțire
o mică lașitate ocolind cu
insistență șirul spinilor advers
justifică subtil ceremonialul
(emoționant altfel și blînd demers)
ar fi o umilință pentru sine
memoria rozei de s-ar oglindi
în revărsarea picăturilor sangvine

* ianuarie, 1989

Poem compromis (2)

Și ea va fi murit demult
uimirea totuși mă cuprinde
cînd simt departele tumult
sub ramurile înflorinde
și se trezește roza * iar
aici prin umede semnale
scăpată într-un mod neclar
din taina amintirii sale
eu nu știu care zid se surpă
în conținutul lumii sferic
lăsînd să se urzească-n urbă
lumina peste întuneric
retras în firea schimnicească
bolborosite voci ascult
venite liniștea să-mi pască
ci ea va fi murit demult

* septembrie' 1989

Poem de frică

În depărtata
și adîncita
vale a plîngerii
nu mai cobor
fără solidul
și măsuratul
și lustruitul
bine decor
ca să m-aștepte
nedumerită
cum se așteaptă
valul pe val
eu să-i trimit
încrîncenat
zvon de miresme
din dur metal

întrevedere —
care pe care
ochește întîi
cu mănușa
cît se despică
între o viață
și-altă viață
vesel cătușa

în adîncita
vale a plîngerii
mai luminează
un lacrimar
ca o relicvă
într-un decor
din depărtatul
secol barbar

Mircea Eliade

Jurnalul unui om sucit (2)

Textul următor face parte dintr-un caiet de 48 de pagini (26 p. dactilografiate) intitulat Jurnal și memorii (1923). Trei sferturi din acest text a fost publicat în „Manuscriptum" nr. 11 (1987) p. 71—82

Mircea HANDOCA

Azi m-am dus pe la nouă în Cișmigiu ca să citesc „Les chouans" de Balzac. Pînă să-mi găsesc un loc prielnic lecturii am mai pierdut aproape un ceas. În sfîrșit, am găsit un butuc răsturnat între două alei și m-am așezat la citit. Lingă mine stătea un tînăr cam de vreo douăzeci de ani îmbrăcat în haine de lucru, dar murdare și cîrpite, cu ochii albaștri și cu părul castaniu deschis ieșindu-i în șuvițe de sub pălăria mare și prăfuită. M-a privit o clipă, apoi a început să fumeze. Avea o țigară proastă și fumul îmi supăra groaznic nasul și gura, dar locul era prea prielnic, la umbră și destul de larg, ca să-l părăsesc pentru atîta lucru. Și aceasta a fost un mare noroc pentru mine căci tînărul îmi va fi de mare folos și în închegarea romanului meu și în cunoașterea moravurilor claselor de jos.

Eu citeam prost. În față erau două cucoane grase și vopsite, care chicoteau trăgînd cu ochiul la un domn cărunt și încruntat, care se distra zvîrlind pietricelele cu vîrful bastonului. Ba încă în pădure erau vreo cîteva clase de fetițe care cîntau și alergau așa încît la fraza greoaie din Balzac nu mi era gîndul. Am făcut această lungă introducere ca să motivez de ce am intrat în vorbă cu tînărul de-alăturea, căci alminterea, de-ar fi fost liniște, lucrul acesta nu s-ar fi întîmplat în nici un caz. Mă întrebă cît am ceasul. Eu zîmbii politicos, răspunzînd că n-am ceas.

— Dar, așa, după soare ?

— Zece, zece jumătate.

— Mulțumesc.

Eu zvîrlii iar ochii pe carte. Îmi pusesem în gînd s-o termin astăzi și nu mergea de fel.

Îl văzui că se apără cu mîna de țînțari. Surprinzîndu-mă cu ochii la el, îmi spusese că cad omizi din pomi.

— Un fel de rîme roșii.

— Omizi.

— Așa-i, omizi. Fac rău?

— Puțin. Cînd mușcă, se umflă pielea și se înroșește. Dar trece repede.

— Dumneata trebuie să știi, căci ești la școală și acolo se învață.

Zîmbii. El asemenea. Luă dealtfel o mutră de vagabond pungaș, care nu-ți inspiră cîtuși de puțin încredere.

Mai vorbirăm despre ploaie, despre eroul necunoscut și despre Cișmigiu. Îmi spuse că și la Iași se află la Copou o grădină tot atît de mare, doar că n-are lac.

— Sînteți din Iași ?

— Da. Am venit la București doar de doi ani.

— Îl cunoașteți cumva pe H. Sanielevici de la cercul socialist ?

El mă privi mirat.

— Nu sînt socialist.

— A — atunci scuzați-mă. V-am confundat cu un tînăr pe care l-am întîlnit eu la o întrunire socialistă.

— Mă ocup cu creșterea vitelor. Tatăl meu e geambaș.

— Meserie bănoasă.

— Da, mă pricep la cai și-mi plac mult caii.

Începurăm să vorbim despre cai. El știa să călărească de la vîrsta de șase ani. Îmi spuse că a fost prin Basarabia ca să cumpere cai. Anul trecut chiar, tată-său și cu mai mulți tovarăși au adus doi cai pur sînge din herghelia țatului, doi Orloffi, pe care i-au vîndut palatului. Nu joacă cu toate acestea la curse, pentru că la noi cursele sunt o pungășie. Și-mi spuse trucul jocheilor

— Par example un proprietar vrea să lasă calul lui și spune geambașului : ai 50 000 de lei dacă calul meu iasă înaintea celui care se aștepta să iese. Jocheul se înțelege cu celălalt jocheu, de pe calul al bun, face banii pe jumătate și pierde cursa. Așa că vedeți. Mi-a spus că-i plac mult sporturile, bicicleta, automobilul și că nu poate suferi cartea. Îi amuză numai cînd citește o pagină de roman. Altminteri se ocupă cu literatura. Citește din cînd în cînd ziarele. Și a făcut cele patru clase gimnaziale în vreo opt ani, așa ca să nu se cheme că nu le-a făcut. Nu se poate prinde cartea de el și pace.

— Sunt fel de fel de oameni. Ce era să învăț eu între birjari și vagabonzi ?

— Apoi să nu te iei după asta. Am cunoscut eu la Sibiu pe un tînăr din Iași, unul Popovici (mințeam) care...

— Aha, îl cunosc... n-avea o soră artistă ?

— Nu știu, nu mi-a spus. Era gata să intre vardist. Și să vezi, era tobă de carte... Și cu toate astea în ce mediu...

— Da, se poate, dar cu mine n-a fost așa.

...Acuma, la vară, vreau să plec la Marsilia... Mi-am făcut eu socoteala că în opt nouă ani colind toată lumea. Și vreau să mă duc în California.

-- Da, acolo o să ai trecere, ăia au cai buni.

— Pti, ce stai dom-le de vorbești, acolo e nevoie de oameni harnici.

Începurăm să vorbim despre vagabondaj. Eu îi spusei că am fost pe un vapor pînă la Constantinopole, ca hamal la cărbuni, apoi ca ajutor de chelner pe bord. Dar vara aceasta aș vrea să mă duc în Alger. Îmi spuse că ce ocazie frumoasă a pierdut el în 1920. Se putea duce în Alger ca voluntar și după cinci ani avea nu știu cîte hectare de pămînt și drept la căsătorie. Mă rog, era mai bine ca un cetățean francez. Deci, cu vreo două zile înainte de plecare au aflat autoritățile că pe bord erau și cetățeni români și fiindcă nu era permisă emigrarea, a venit să-i aresteze. El a scăpat sărind prin niște șlepuri și a ieșit tocmai în dosul magaziilor de cereale din Galați. Era altă dată să se ducă pe un vapor italienesc, dar n-a știut nici o boabă italienească și a scăpat ocazia. Mi-a mai spus că e certat cu părinții, că nu locuiește la ei, că are trei unchi bogați, frați de-ai maică-sei și toți trei sunt niște dobitoace, pentru că s-au opus : „De ce n-ai învățat, mă, carte ?"

Dar el le răspundea : — Mài nene, dacă învățau toți carte, apoi fabricata n-ar mai avea cine s-o lucreze. Cîmpurile n-ar mai fi semănate, haine n-am mai avea". Dar unchii lui erau tare proști și pentru că el nu putea răbda să-l toace cineva la cap, a plecat de-acasă. Cum, cum, a intrat în tovărășie cu un birjar, a umblat zile întregi numai el cu trăsura și s-au dus zilele pînă ce s-a apucat la ceartă cu generalul Văitoianu, căci el nu-l cunoscuse și dealtfel, plătește înjurăturii cu aceeași monedă și a stat 20 de zile la Văcărești. Dar nu-i pare rău ; ce a putut învăța el acolo în astea trei săptămîni, n-ar fi putut învăța nici în douăzeci de ani. Erau acolo numai hoți și fraieri, de la care a învățat limba și meșteșugurile. A fost doi ani peste în Crucea de Piatră. Acum îl întreține o fată și are 4—5000 de lei, cu care nu știe ce să facă, căci de bani puțin îi pasă. Cunoaște foarte bine toate cîrciumile si toate tunelurile din Capitală, mi-a explicat cauza prostituției ca un adevărat epicurean și fără nici o mustrare de cuget pentru atîtea fete jertfite. Îi place să joace cărți, să se bată și are mulți prieteni de teapa lui, oameni cu carte, de care îi pare rău, căci, zicea el, eu, un om fără scrupule merit soarta pe care o am, căci nici în cap nu am nimic, dar mi-e silă de bieții oameni, deștepți și culți. Am luat cîțiva covrigi pe credit de la un oltean din Cișmigiu, apoi a spus că se duce să vorbească cu un birjar de la Național. Ne-am despărțit în Calea Victoriei cu gîndul c-o să ne întîlnim la Constanța, unde el se duce să petreacă vara prin cîrciumi. I-am dat adresa lui Dinu să-mi scrie „personal". Mi-a strîns mîna, mi-a spus că i-a părut bine, apoi, cînd i-am spus numele, el s-a gîndit.

— Nu știu ce nume să-ți dau, am mai multe.

— Dă-mi și dumneata unul, oarecum din ele. Se gîndi o clipă, apoi a spus

— H. G. Lobul.

I-am strîns mîna și am plecat. Nu știu ce să cred asupra faptului ăsta. Că tot ce mi-a spus e adevărat, nu mă îndoiesc, căci nu știa și eu am gînduri de vagabond și nu le-a mărturisit numai din pricină că vedea cu ce căldură mă interesez de el. Dar mi-e frică de planurile lui cu scrisoarea. Poate vrea să mă ademenească ca să fug de-acasă cu el și să fur și ceva bani. În tot cazul, mie îmi pare bine, căci poate cu ajutorul lui voi cunoaște viața speluncilor. Mă voi duce cu Projan la Constanța și poate îl voi găsi. În tot cazul personajul în sine e trebuncios primului meu roman, „Romanul unui om sucit".

Vineri, 19 mai

Azi s-a discutat în clasă, în ora de muzică, în timp ce Soloveanu făcea repetiție cu fanfara în laborator, s-a discutat zic, într-un cerc restrîns de patru elevi chestiunea procesului Cocea — Regele Ferdinand Eram eu, Beiler, Vojen și Mărculescu. Mai tîrziu a intervenit în discuție și Berindei și cu Ardeleanu. Dintre toți aceștia numai Beiler, Mărculescu și cu mine eram întrucîtva de partea lui Cocea, privindu-l prin sfera socialistă. Cocea a fost dat în judecată de procurorul regelui Ferdinand pentru crima de les Majestate, dintr-un articol publicat de el în „Facla politică" Regele Ferdinand, spunea Cocea, e prea slab pentru tronul României mari și prea lasă mînă liberă guvernului Brătianu, care este un guvern oligarhic. Cocea e anarhist și cu „Facla" lui „literară" demoralizează societatea ca s-o ducă la revoluție. E ideea lui și trebuie respectată, cu toate că nici unul din cei trei apărători ai lui Cocea nu o împărtășeam. Vojen spunea că ideile lui, neputînd să prindă la noi în țară și ele devenind periculoase pentru bunul mers al României, Cocea trebuiește îndepărtat. Și el ne asigură că Brătienii îl vor inocula (?) repede la Văcărești și vor scăpa de dînsul.

— Eu dacă l-aș întîlni pe Cocea l-aș omorî pe stradă. Nimeni nu-l simpatizează pe tîmpitul ăsta si voi n-aveți idee cît e iubit regele nostru. Dar cînd văd că e periculos pentru țară...

— De ce e periculos, Domnule ? De ce ? motivează...

— Fiindcă avem 80% analfabeți.

— Nouăzeci și trei...

— Eu zic 80 și oamenii aceștia înțeleg prost socialismul și duc țara la rîpă. Deci eu îndepărtez pe Cocea de clasa aceasta ignorantă...

— De ce n-o luminezi?

— Fiindcă nu se poate.

— Cum nu se poate, ai mijloacele...

— Da, dar țăranii sunt neîncrezători, hoți și leneși.

— Atunci fă-le educația sufletească și apără-i de mine, căci eu profit de neputința Dumitale și o exploatez.

— Dar nu se poate... Și-atunci mai îmi pun un pluton și hîrști ! Scap și de Cocea și de țară.

— Aha !... Dar atunci întrebuințezi mijloace brutale și te menții prin forță.

— Alea-s bune !

Și discuția continuă fără scop. Vojen susținea una și bună : că socialismul neputînd fi înțeles la noi, trebuiește îndepărtat și dacă aceasta nu se poate cu bunăvoie ,se impune aplicarea forței. Beiler spunea că el e socialist înfocat în principiu și dacă s-ar afla în Franța ar putea fi înțeles și ar lupta cu inimă, dar aici în România (acum începe să lungească vorbele căutîndu-le, zîmbind ironic, bătîndu-și buzele si scuturînd capul precipitat între umeri) unde plăpumarii conduc partidul și unde se îmbată la întîi mai la grădina lui Văraru... Aici nu o să facă decît socialismul de tribună și poate și cel de presă. El e contra regelui ca și Cocea, însă recunoaște că e trebuincios. Nu dorește cîtuși de puțin să se schimbe guvernul, dar e nevoie de puțină critică și recunoștință în actele Brătienilor. Eu sunt cînd de partea unuia, cînd de partea celuilalt. Discut ca să am ocazia să-i cunosc și să-mi bat joc de Vojen, care e numit cu patos de Beiler „reacționar". Mai tîrziu, pe drum spre teren, Mărculescu a descoperit cum că părinții lui Vojen sînt militari și că militarii sînt întotdeauna pro-dinastici și reacționari. Moschuna, Berindei, Ardeleanu sunt anti-cocești și îl atacă pe diferite teme. Vojen își aduce aminte și începe să se lege de defectele personale ale lui Cocea.

— Un om care n-are pic de morală, care a trăit cu servitoarea, care a divorțat forțat de nevastă care e homosexual și era să fie dat în judecată pentru aceasta, n-are dreptul să-mi atace o persoană aleasă de vocea poporului, care a adus România Mare și care, chiar dacă ar fi mai puțin moral decît Cocea, ceea ce nu e, e monarh, e un om ceva mai mult decît altul.

— Da, dar și regele Ferdinand, cîte a făcut el, cîte nu se vorbesc...

— E adevărat... Apoi cînd s-o punea cineva să scrie porcăriile făptuite de derbedeul ăla de Cocea, să vedem ce mutră o să mai facă el în lume...

— Dar și Regele... și încă el e Rege...

— De ce vă legați, domnilor, de cuvîntul acesta...

— Dă-mi voie...

— Lasă, că n-a făcut bine ce-a făcut cu eroul necunoscut... n-a mers pe jos în dosul cortegiului.

— A mers prințul !...

— Bine, știu... stăi, trebuia să meargă și el... Regele Italiei cum a mers ?

— Cocea în tot cazul nu scapă..

— Îl injectează la Văcărești...

— Dar cel puțin o să scrie și el o să vorbească.

— Cu toate acestea îl duc la Casație, acolo nu sunt oameni influiențați (sic !, M.H.) poate scapă...

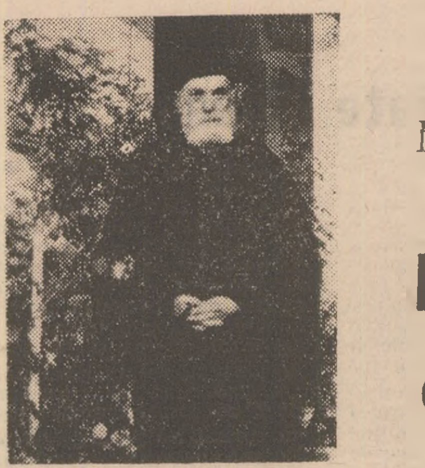
— Da de unde.

A venit Soloveanu cu fanfara.

Se aud strigăte, vorbe, sunete și nu se mai poate continua. Ne sculăm.

— Amînăm discuția pentru o altă ședință.

— Off... gimnastica pe teren.

N. Steinhardt

Lepădarea de Hristos

Aceasta este ultima carte — vorbită și scrisă — de N. Steinhardt. Aflată încă în stare de manuscris, ea a fost încredințată unui mai tînăr prieten cu rugămintea și îndemnul să fie „pregătită" pentru editare. Într-o scrisoare trimisă de la Rohia, în 28 martie 1989, Monahul Nicolae considera aceste predici drept simple „dovezi, mărturii de credință creștină". Recunoscîndu-l drept un campion al modestiei voi spune că aceste „cuvinte de învățătură" depășesc anvonul, naosul și pronaosul Rohiei, înscriindu-se în ceea ce Valeriu Anania numea cu argumente (într-un număr din „Lumea creștină") eseul teologic. (I. Pintea)

Frați creștini,

Așa cum îmi e obiceiul și potrivit firii mele vă voi vorbi și astăzi foarte deschis și pe șleau. Și aceasta cu atît mai vîrtos cu cît și textul evanghelic al zilei nu e țeluit din cuvinte amabile, mîngîietoare și sfioase, ci este și el redactat cu vorbe dure și foarte pe șleau.

Socotesc că e mai bine să citim din nou, împreună, textul evanghelic aflat în evanghelia Sfîntului Apostol Matei, capitolul 10, versetele 32—33 și 37—39:

„Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri.

Iar cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri"

„Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decît pe Mine nu este vrednic de Mine, cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decît pe Mine nu este vrednic de Mine.

Și cel ce nu-și ia crucea și nu-mi urmează Mie nu este vrednic de Mine.

Cine ține la sufletul lui îl va pierde, iar cine-și pierde sufletul lui pentru Mine, îl va găsi".

Textelor acestora li se adaugă un altul, care nu v-a fost citit în cadrul Sfintei Liturghii, dar care le completează și stă în legătură nemijlocită cu ele. Să-l citim și pe acesta, aflat în evanghelia Sfîntului Apostol Luca la capitolul 14, versetul 26:

„Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mamă și pe femeie și pe copii și pe frați și pe surori, chiar și sufletul său însuși, nu poate să fie ucenicul Meu".

Iar versetul 27 aproape că repetă versetul 38 din capitolul 10 al evangheliei după Matei:

„Și cel ce nu-și poartă crucea sa și nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu".

Stranii și spăimîntătoare cuvinte, frați creștini, stranii și spăimîntătoare cuvinte!

Cum adică, Domnul Hristos cel bun, blînd și milostiv, Domnul care întotdeauna ne-a propovăduit iubirea, care e însuși Dumnezeu-iubirea, a cărui învățătură dă iubirea drept pivot al lumii și esență a credinței, dintr-odată și în chipul cel mai neașteptat ne predică ura, ne îndeamnă să urîm și să vrăjmășim? Și încă pe cine, pe soție pe copii, pe părinți, pe frați și surori, casa noastră, sufletul nostru, pe noi înșine?

Greu îmi vine a crede că Dumnezeul iubirii a putut să ne voiască dușmănoși. Eu unul cred că textul evanghelic de astăzi nu trebuie înțeles numai după ce pare a propovădui, altfel spus după înfățișarea sa strict literală. Cred că trebuie tălmăcit și înțeles în adîncime.

Iar înțelesu-i adînc și ziditor îl bănuiesc a fi în conformitate cu învățătura creștină: se cuvine a ne iubi soția, frații, surorile, copiii, părinții, casa. Da, a-i iubi. A nu ne urî nici pe noi înșine (numai păcatul sălășluitor în noi). Dar — și repet adverbul acesta — **dar**: la nevoie, la o adicătelea (cum se zice în limbaj popular), în momentele grave și hotărîtoare ale vieții, cînd se pune pentru noi problema de a da pe față cine suntem și ce credem, ei toți — soția, copiii, tatăl, mama, frații, surorile și așa mai departe — nu trebuie să ne fie piedică pentru **mărturisirea cu glas puternic și înalt** a lui Hristos.

Zic unii oameni: ce vreți? ce pot face? ce vreți să fac? Am nevastă, am copii mici, am părinți bătrîni, am și eu o căsuță, o brumă de bunuri, o oarecare situație, ce vreți, n-am ce face! De voie, de nevoie, n-am încotro, mă lepăd de Hristos, măcar de formă și numai cu vorba.

Acesta, fraților, nu este un raționament creștinesc. Adevăratul raționament creștinesc, conform textului evanghelic și fidel atît literii cît și spiritului său este: **deși** am nevastă, copii ș.a.m.d., **măcar** că am nevastă, copii ș.a.m.d., ș.a.m.d., eu tot nu mă lepăd de Hristos, eu Îl mărturisesc. Pe nimeni altcineva nu iubesc mai mult în lumea aceasta decît pe Hristos, la nimic în lumea aceasta nu țin mai mult decît la Hristos. Nevasta, copiii ș.a.m.d. nu-mi sînt mie piedică în mărturisirea lui Hristos. Îmi iubesc familia, rubedeniile, ființa dar stabilesc o ierarhie: în primul rînd Îl așez pe Hristos, iar pentru dragostea ce o port alor mei nu vreau să le dau o pildă rea, să ajungă a se rușina de mine.

Zic unii oameni: nu mă lepăd de Hristos, Îl iubesc, Îl mărturisesc, Îl venerez, însă în inima și sufletul meu, în lăuntrul sinei mele, în ascunzișul persoanei mele intime. Cu gura, cu glas puternic și înalt nu-mi dă mîna să o fac. Ei și! nu aceasta trage la cîntar. Esențial nu-i oare ce credem, ce mărturisim în sinea noastră, în adîncul ființei noastre spirituale, în sinea noastră? Vorbele nu-s decît sunete și părelnicii, alcătuiri șubrede și de suprafață, zboară, se pierd în vremelnicie.

Nici raționamentul acesta nu-i creștinesc. Luați aminte: nu ajunge credința lăuntrică, nu ajunge dragostea nemărturisită în afară, oricît de sinceră, de fierbinte. E fățarnică. Cum adică fățarnică de vreme ce este sinceră ba și caldă? E fățarnică pentru că nu se dă pe față, e pe jumătate: numai înăuntru, e drămuită. Fățarnică este aceea manifestată doar la exterior. Înjumătățită, necompletă, necurată este și aceea care se ascunde în interior, se pitește în găoace și se teme de lumină. Că așa este, că am dreptate rezultă din însuși textul Sfintei Scripturi. Mă refer la epistola către romani a Sfîntului Apostol Pavel, capitolul 10, versetul 10. Să citim și textul acesta, cum nu se poate mai limpede:

„Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire"

Auziți, frați creștini? Mărturisirea lăuntrică e bună pentru sporirea noastră duhovnicească, pentru mîntuire însă e nevoie, neapărată nevoie de una exterioară, cu gura, cu vorba. Nu ajung iubirea sau credința din inimă, ne mai trebuie și curajul de a ne mărturisi credința cu gura, oricare ar fi riscurile.

Un mare scriitor rus contemporan, Soljenițîn, ne spune că atunci cînd ne aflăm la ananghie, în mare primejdie, într-o situație-limită (cum se exprimă limbajul cult), în pericol de a ne trăda pe noi înșine și de a săvîrși acte ori a grăi cuvinte de care apoi ne vom căi amarnic, în asemenea momente există o singură soluție eficace și fără greș: să ne considerăm morți!

Dacă ne socotim morți nu ne mai paște nici un pericol. Nimic nu ne mai poate speria, cu nimic nu mai putem fi momiți, la nimic nu mai luăm aminte în afară de credința noastră: suntem doar morți! Ce ne-ar mai putea ispiti?

A! spune același mare scriitor, pot striga: păcat de tinerețele mele (sau vai de bătrînețele mele), păcat de cărțile pe care nu le voi mai citi, păcat de plimbările pe care nu le voi mai putea face, păcat de muzica pe care nu o voi mai asculta, de mîncărurile pe care nu le voi mai mînca, de băutura pe care nu o voi mai bea, păcat de toate frumusețile și minunile acestei lumi pe care nu le voi mai vedea, însă altă cale nu există pentru mine: mai bine îmi este să mor odată cu Hristos decît să-L reneg.

Nimic nu poate fi pus în balanță cu Hristos: nici nevasta nici copiii nici părinții nici rudeniile nici casa nici bunurile nici situația nici slujba nici chiar viața. Cînd e vorba de Hristos, El trebuie mărturisit indiferent de făpturile cele mai apropiate și mai dragi nouă; și anume trebuie mărturisit cu vorba, cu gura.

Cu vorba, cu gura.

De ce oare? Cum adică, pot obiecta unii oameni, sunt oare atît de importante vorbele, cuvintele? Vorbulițele, cuvințelele, formulele, **vorbele goale**? Au ele o atît de mare însemnătate? Se cade să le acordăm precăderea?

Răspund: da, sînt însemnate da, importanța lor e covîrșitoare. Ca-n basme-i a cuvîntului putere, spunea poetul Alexandru Vlahuță. Nu ajunge să crezi cu inima. Ni se cere o declarație publică. Nu-s puse în discuție numai oarecari cuvinte și formule, oarecare cuvințele și vorbe de clacă. Mărturisirea cu glas puternic e altceva, e cu totul altceva. E tot una cu o luare de atitudine, cu adoptarea unei ținute, cu vădirea ființei noastre lăuntrice, darea noastră pe față și în vileag, arătînd cine și ce sîntem, de ce parte sîntem, unde ne situăm, ce hram purtăm, ce căutăm pe acest pămînt, ce sens dăm prezenței noastre în lume, cum ne definim.

Nu putem fi și cu Dumnezeu și cu Mamona. La nevoie trebuie să știm — dacă suntem cu adevărat ai lui Hristos — să acceptăm suferința, sărăcia, necazul, crucea, chiar și moartea.

Moartea!

Ei, în secolul nostru și în societatea contemporană nu prea este vorba de moarte. Problema nu se mai pune în termeni atît de categorici. Pe vremuri, da, cînd împărații romani îi prigoneau pe creștini, exista pericolul apostasiei, adică al lepădării publice și solemne de Hristos, cerîndu-li-se creștinilor, sub amenințarea morții și a celor mai groaznice chinuri, să se dezică de Hristos și să se ducă să se închine idolilor.

Acum nu mai stau lucrurile așa. Creștinii nu mai sunt amenințați cu moartea și chinurile, nu li se mai cer acte solemne de apostasie și lepădare publică de Hristos. Ceea ce nu înseamnă însă că nu mai există și acum lepădarea de Hristos. Există lepădări indirecte, nu mai puțin reale totuși decît apostasia de odinioară. Ne lepădăm de Hristos aderînd la o doctrină ateistă, participînd la adunări ateiste, dîndu-ne în orice fel consimțămîntul la o mișcare ateistă. Sau rușinîndu-ne și ferindu-ne să ne facem semnul sfintei cruci, rușinîndu-ne și ferindu-ne să fim văzuți intrînd într-o biserică ori rostind acele cuvinte sau făcînd acele gesturi care ne-ar putea descoperi drept creștini.

Atunci cînd ni se cere o lepădare, fie ea doar indirectă și bine camuflată, de Hristos, atunci, da, e bine să ne urîm pe noi înșine, familia noastră, bunurile noastre. Atunci să-L mărturisim pe Hristos cu orice preț. Asta-i examenul, asta-i proba, asta-i Judecata de Apoi pe pămînt.

„Încă nu v-ați împotrivit pînă la sînge", grăiește apostolul neamurilor, iar noi ne ferim de necazuri, neplăceri, de oarecare suferințe, de vorba lumii, de mărunte pierderi.

În vreme ce Hristos ne cere curaj[...] fermitatea, neclintirea, puterea de a [...] tea privi crucea.

Da, frați creștini, așa e cu Hrist[...] Cu Hristos e pe viață și pe moarte, n[...] de joacă, nu-i de șagă, nu-i cu jum[...] tați de măsură, nu-i cu fofîrlica, n[...] cu uite popa nu e popa, nu-i cu „[...] vezi că", nu-i cu „ce puteam face", [...] „împrejurările m-au silit"...

Hristos e bun, blînd, milostiv, mîng[...] ietor și dulce. Dar nu e numai atît. [...] tot una cu Acel care S'a suit de bu[...] voie pe cruce și Și-a vărsat sîngele pe[...] tru noi, murind în chinuri cumplit[...] Hristos e bun, blînd, milostiv, mîngîiet[...] și dulce dar e și **teribil**, e Cel care n[...] pregetat a Se lăsa răstignit. El ne ce[...] să luăm foarte în serios situația noast[...] de creștini. Cu El nu-i de șagă și [...] joacă. Pe oameni îi putem minți, înșel[...] amăgi, duce cu vorba și cu muia. [...] Domnul nu-L putem minți, înșela, am[...] gi, duce cu vorba și cu muia. Dacă [...] lepădăm și ne rușinăm de El, și El [...] va lepăda și rușina de noi la Judeca[...] din urmă.

Există, frați creștini, o imagine înfi[...] rătoare, cer voie să o evoc înaintea dum[...] neavoastră. Vă mărturisesc că-mi vi[...] adeseori în gînd, că mă obsedează c[...] tremurîndu-mă și îngrozindu-mă. Iat-o[...] Hristos stă pe scaunul de judecată [...] ziua de apoi, pe tronul Său nepărtin[...] tor, și oamenii vin toți în fața Lui. [...] El îi împarte în două cete: de-a dreapt[...] și de-a stînga, oile și caprele. Pe c[...] din dreapta îi binecuvîntează și-i tr[...] mite în rai, acolo unde este fericire[...] veșnică. Pe cei din stînga, blestemați[...] îi trimite în gheena focului, acolo unde[...] plîngerea și scrîșnirea dinților.

Dar mai există o a treia ceată!

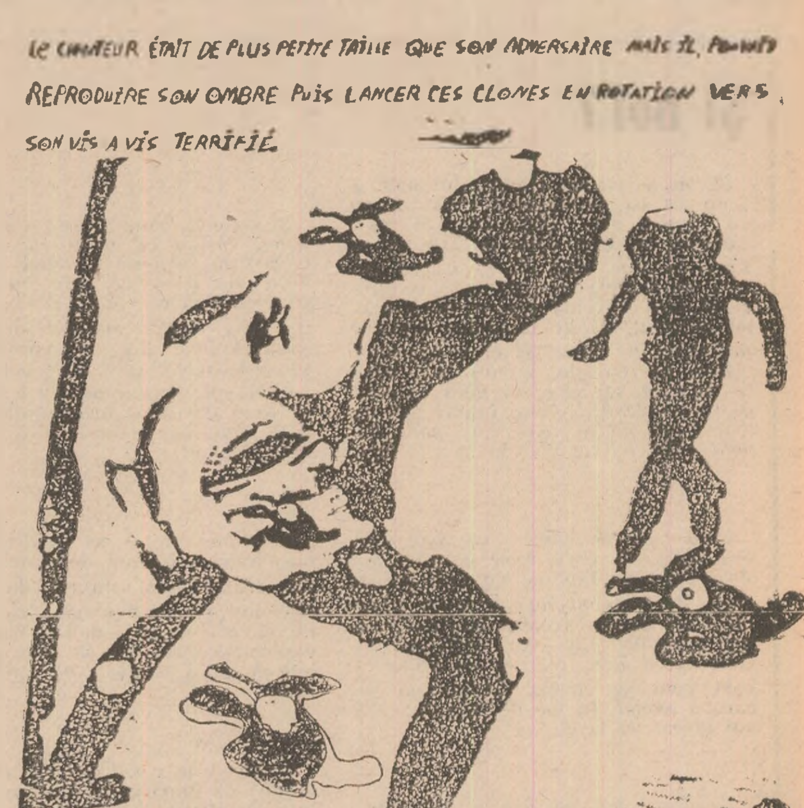
E a celor pe care înainte de a-i osîn[...] și trimite în iad, Domnul, de cît Îi est[...] silă și scîrbă de ei, nici nu vrea să[...] vadă, să se uite la ei; și cînd i se în[...] fățișează, El își ridică brațul drept, să[...] tîndu-și cotul și acoperindu-și ochii [...] palma. De cît Îi este silă și scîrbă d[...] ei. Nici măcar o privire nu le aruncă[...]

(E posibil să-mi spuneți: dar Dom[...] nul e duh! Cum poate fi vorba de ri[...] dicarea brațului și acoperirea ochilor[...] Da, Domnul e duh, dar din pricina slă[...] biciunii noastre, noi, în sfintele noastr[...] icoane, ne închipuim Puterile cerești[...] luînd chip omenesc. Iar Iisus S'a înălța[...] la cer cu trupul, cu trup de slavă da[...] cu trupul, și-n unele icoane e înfățișa[...] șezînd de-a dreapta Tatălui și ținîn[...] crucea alături de El, amintire a păti[...] mirilor Sale lumești, trupești. Așa înc[...] cred că nu e o erezie ori greșeală a po[...] meni de acoperirea ochilor și ridicare[...] brațului.)

Pe cei care s-au lepădat de El, p[...] hulitorii Sfîntului Duh, pe prietenii, ur[...] mașii și credincioșii lui Iuda (pe vîn[...] zători adică, pe delatori, pe turnători[...] El îi trimite acolo unde le este locu[...] fără a-i socoti vrednici măcar de cău[...] tătura Sa cea mai aspră.

Imaginea aceasta mă obsedează și v[...] mărturisesc, iubiți credincioși, că ade[...] sea mă rog lui Dumnezeu să nu fie aș[...] și pentru mine cînd voi veni la Jude[...] cată. Să ne rugăm cu toții fierbinte s[...] nu fie așa pentru nici' unul dintre noi[...] Să nu-Și ridice Judecătorul brațul spr[...] a-Și acoperi ochii, spre a nu fi sili[...] să ne privească. Să nu avem parte d[...] această supremă lepădare și această în[...] fricoșătoare rușine. Să nu fie așa!

(Din cartea de predic[...]
Cuvinte de credință)

O revistă de cultură

Avem în față cel de-al treilea număr al **Criterion**-ului, „revistă de arte, litere și filosofie", publicație ce încearcă refacerea punților cu una din cele mai interesante experiențe spirituale interbelice. Ca și în cazul primelor două numere, este dificil de ales între ofertele generoase ale colectivului redacțional. La capitolul „restituiri", semnalăm: Vintilă Horia — **Delacroix, Brâncuși și problemele avangardelor europene**, Mircea Vulcănescu — **Ulysse prin're siren^e** (dedicat profesorului Nae Ionescu, liderului al **Criterion**-ului interbelic). C. Noica — **Ce este umanismul, Nu am amintiri din rai**, un interviu cu Eugen Ionesco, realizat de Petre Cîrdu la 6 aprilie 1990, Mircea Eliade — **Începuturile logicii grecești și indi^ene**. Vasile Băncilă — **Aforisme**.

Nu mai puțin consistent și atractiv este sumarul „contribuțiilor contemporane". În cadrul cărora distingem: **Democrația în pericol** de Valeriu Stoica, **Eseistica int^erbelică a lui C. Noica** de Mircea Handoca, **Jurnal alchim'c** de Vasile Lovinescu sau extrasul despre asociația **Criterion** din cartea profesorului american Mac Linscott Ricketts dedicată lui Eliade. Un cuvînt separat de admirație pentru Dumitru Stăniloae — **Ironia și umorul românesc**, Doina Cornea — **Despre lib^ertate spirituală și creativitate**, precum și pentru traducerea articolului lui Tadeuzkowzan — **Homo Europaeus sau „Dosarul Havel"**.

Revista **Criter'on**, fără a lăsa complet deoparte problemele actualității culturale și politice, ni se pare una din cele mai bune publicații de **restituire** a trecutului nostru spiritual. Felicitări redactorului șef, poetul Gabriel Stănescu, și colectivului de redacție. **(C.L.)**

apostrof

Violența pretorienilor

În conformitate cu un caracter total reacționar, reziduurile revoluționarismului propagat de activiștii marxist-leniniști pe toate căile posibile, începînd cu învățămîntul de partid și utilizarea tuturor mijloacelor de dezinformare printre care televiziunea, ziarele feseniste, folosirea informatorilor pentru răspîndirea de zvonuri false și calomnii la adresa tuturor oponenților regimului și terminînd cu manevrarea unor indivizi inconștienți, lipsiți de scrupule și de o gîndire matură, îmbibați de minciunile, perfidia și xenofobia vechilor tipare comuniste militează, în vederea instaurării unei noi epoci blestemate în istoria României: epoca rângilor și a ciomegelor.

Țara care și-a spălat prin sînge rușinea de a fi produs și suportat ani în șir o pustiitoare dictatură, datorită acțiunii așa-zișilor mineri coordonați de securiști, se vede din nou plasată în afara lumii civilizate, în lumea a patra.

Chemarea gărzilor pretoriene constituie o gravă eroare politică și arată că cei ce au coordonat-o nu sînt conștienți de impactul extern al unei astfel de acțiuni.

Dezbinarea diferitelor categorii sociale, deosebite prin ocupații, și asmuțirea unora împotriva altora denotă apariția unui tribalism profesional care face ca oamenii să se bată între ei, așa cum se întîmplă între triburile africane. Dacă se continuă astfel vom fi denumiți în continuare Etiopia Europei.

Ce s-a întîmplat în București se datorește celor care dînd dovadă de o uimitoare miopie politică au împins țara pe orbita unei evoluții cu incalculabile consecințe negative pentru viitor.

Morții, răniții, bătrînii și arestații din zilele de 13, 14, și 15 iunie au săpat o prăpastie nu numai între popor și putere ci în primul rînd între două părți ale poporului.

Reprimarea prin violență, de către ucigași cu delegație, a unei revolte populare, chiar în condițiile cînd această revoltă a fost provocată prin măsuri deloc gîndite sau prea puțin gîndite, sau prea puțin gîndite, este o situație cu totul neabișnuită în lumea civilizată contemporană.

Acțiunea de represiune, ține exclusiv de competența instituțiilor de ordine ale statului.

Numai grupurile sociale care vor să dea o lovitură de stat se folosesc de forțe parainstituționale și nicidecum conducerea unei țări, dacă este aleasă în mod liber, pentru înăbușirea unei revolte.

La București s-a profitat de o foarte ciudată manifestație violentă pentru a se pune capăt fragilei democrații, mai mult smulsă decît instituită după decembrie 1989.

Sediile opoziției și ale ziarelor independente au fost devastate, Universitatea și Institutul de arhitectură au suferit pagube însemnate, studenții au fost bătuți, terorizați, umiliți și nu de forțele de ordine a căror intervenție putea fi controlată legal ci de forțe parainstituționale chemate și asmuțite determinîndu-se întronarea ilegalității.

Dacă astăzi minerii au fost puși în rușinoasa situație de a fi ajutoare de nădejde ale securității, nu va trece probabil prea multă vreme pînă vor avea și ei de-a face cu cei pe care i-au înlocuit cu atîta succes. Pentru că nu cu bîta se poate ieși din criza economică și nu cu bîta se va ajunge la democrație în România.

Tensiunile sociale și nemulțumirile inerente falimentului economic nu au cum să fie evitate și creșterea lor este mai mult decît foarte previzibilă. Inflația, mizeria, șomajul nu-i vor ocoli nici pe mineri și se pune întrebarea, în acest caz, pe cine va aduce conducerea statului împotriva lor, cînd vor fi puși în situația de a protesta. Privilegiile care li s-au asigurat acum din rațiuni tactice se vor dovedi, nu este greu de anticipat, precare, iar luxul de a-i plăti cu sume exorbitante în raport cu veniturile majorității populației, prin dublarea salariilor, nu va face decît să să accelereze destabilizarea economiei naționale. Rațiunile politice pentru care s-au asigurat minerilor condiții de viață pe care alți muncitori nici nu le pot visa, se vor dovedi cu timpul nu numai greșite dar și generatoare a unei situații primejdioase în care puterea devine prizoniera intolerabilei forțe pe care a dezlănțuit-o ea însăși, cu o inconștiență strigătoare la cer.

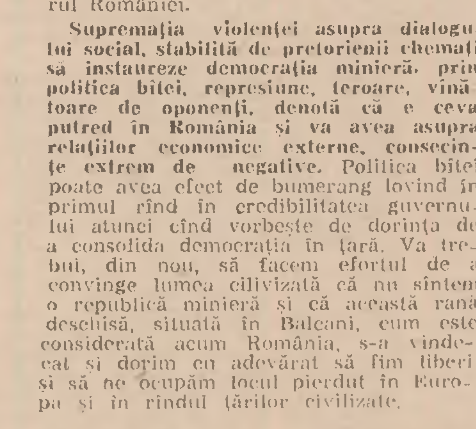
Înfricoșați, umiliți, zdrobiți, tineretul, studenții, intelectualii din România și-au văzut năruite speranțele și încrederea.

Practic, revoluția culturală, importată din China în 1971 de fostul tiran, se pare datorită celor ce nu se pot dezbăra de vechile năravuri, este continuată și adîncită.

Tezele din iunie 1971 preluau lecția chineză a revoluției culturale în latura ideologică și propagandistică. Ar fi foarte trist, ca după două decenii și fără fostul dictator, aceeași lecție să fie aplicată și în latura sa brutal represivă. Gărzile minere din România sînt o copie fidelă a gărzilor paramilitare din China revoluției culturale. Lecția chineză a fost bine asimilată de către forțele represive din țară ea nu poate duce la nimic bun pentru viitorul României.

Supremația violenței asupra dialogului social, stabilită de pretorienii chemați să instaureze democrația minieră, prin politica bîtei, represiune, teroare, vînătoare de oponenți, denotă că e ceva putred în România și va avea asupra relațiilor economice externe, consecințe extrem de negative. Politica bîtei poate avea efect de bumerang lovind în primul rînd în credibilitatea guvernului atunci cînd vorbește de dorința de a consolida democrația în țară. Va trebui, din nou, să facem efortul de a convinge lumea cilivizată că nu sîntem o republică minieră și că această rana deschisă, situată în Balcani, cum este considerată acum România, s-a vindecat și dorim cu adevărat să fim liberi și să ne ocupăm locul pierdut în Europa și în rîndul țărilor civilizate.

Emil BALAURE

semn

Vai de noi, frate Ilioane

„Revoluțiile sînt adevăratele locomotive ale istoriei"

Karl Marx

Un adevăr de necontestat al acelor vremuri este că avionul apărea doar în visele unor inimoși fără de seamăn (printre care se aflau și cîțiva români de-ai noștri, lăudat fie-le numele în veci !). Alt adevăr de aceeași măsură este că racheta intrecontinentală (sau cea cosmică) părea fie o nebunie, fie o strașnică himeră ce-și avea cuibul în mințile prea încăpătoare și neastîmpărate ale unor savanți (începînd cu Sibiul și sfîrșind cine știe unde !)

Doar locomotiva cu aburi europeană concura eficient cu cămila asiatică, gîfîind spornic pe șine, fără a se băga de seamă că mai poate și deraia, la un adică, direct la fier vechi.

Așa se face că părintele revoluției mondiale, știind și el cîte ceva, n-a pregetat a cugeta vîrtos (ultraprofund, metaradical evasidefinitiv) recomandînd unei lumi întregi să profite de locomotiva istoriei, să se îmbarce grabnic în trenul fericirii universale și, ca să nu fiu învinuit pe nedrept de malițiozitate exagerată (afirmînd că toate problemele vieții au fost rezolvate „ca-n tren") am cutezat a-l plastografia pe anticul Diogene Laertios compunînd acest nevinovat catren:

„Poftiți popoare în vagoane!
La plecare-s cu eroi,
La sosire-s cu gunoi;
Vai de noi, frate Ilioane !"

M.C.

Iași, 20. VI. 1990

umor?

Protest

Noi, oamenii de bine din o anumită parte a țării, protestăm împotriva cîntecelor, titlurilor, aluziilor de orice fel care lezează simbolul sacru al trandafirului. Nu credem că au bună voința cei care au cules folclor (și nu numai) pentru a ne dovedi că, încă din cele mai arhaice timpuri, floarea cu pricina era huilă — pardon, hu(i)lită!.. „De departe trandafir/ De aproape.., borș cu știr !" — spre exemplu, e o făcătură tendențioasă, deoarece horticultura n-are-a face cu gastronomia. Sau, „Bucură-te, cimitir/ C-a sosit un trandafir !/ N-a venit să înflorească/ Ci-n pămînt să putrezească !"... mi se pare o poezie macabră, bazată pe confuzia dintre diafana plantă și ortacul decedat în floarea vîrstei.

Iarăși, ca un făcut, titluri de piese și opere (piese cîntate; adică, opere neaperte) se tot leagă de culori și localități compromise. **Trandafirii Doftanei** nu aveau nici o legătură cu cei ai Tîrgu-Mureșului (sau Miercurii-Ciuc) — deși pe compozitor îl cheamă Norbert Petri, **Trandafirii roșii** de Zaharia Bîrsan iarăși nu puteau fi invocați de FSN, deoarece acesta era mic, cînd omul de teatru devenise mare! Eroul lui Sorbul — Silvestru Trandafir, romanul lui Eco, romanța **S-au scuturat (aproape toți trandafirii**, „Ramona dragă, află că zorile-s trandafirii" sau cel·brul hit **La vie en rose** (cîntat totuși și-n engleză de cosmonautul Armstrong) iarăși n-au nici o legătură cu partidul nostru conducător; e ca și cum ai spune că **La seceriș** de Mihail Jora sau **Spărgătorul de nuci** ar fi făcut propagandă... secerei și ciocanului aferent! Să fim serioși! Să nu confundăm cultura cu cei care au votat FSN-ul, că doar n-au nimic comun! Și să nu amestecăm abatajele, că, altfel, nu se va mai ști cine va mai intra și cînd vom mai ieși. Potoliți-vă odată, că e de muncă și-acolo și n-are sens să ne fîțîim „toată ziua-n ascensor, ba mă urc, ba mă cobor !"... (Na că ne-am molipsit și noi !).

Un grup de iubitori de artă din Valea Jiului
(pt. conf. B. Ulmu)

Și noi?

Și atunci m-am ridicat din nou și i-am zis că de ce m-a lovit în cap cu chestia aia noduroasă. Și mi-a răspuns că face ceea ce știe el să facă de cînd este el. Și ca să mă facă să înțeleg și mai bine ce știe el să facă de cînd era el, mi-a arătat obiectul ăla de la minus doi-trei milimetri de față. Și el a presupus atunci că eu am înțeles mai bine ce știa el să facă de cînd era el. Și, într-adevăr, am înțeles și eu mai bine lucrul ăsta care îmi dăduse atîta bătaie de cap sau în cap.

•

Cînd am descoperit că fața îmi era plină de ceva roșu și cald, am descoperit de fapt că nu mai aveam față. Pe moment nu am știut exact cum se chema treaba aia cu care îmi înlocuise fața dar, cînd am ajuns la ai mei, nici ei nu știau exact cum se chema treaba aia pe care o aveam în loc de fața cu care am plecat de la ei.

•

Și atunci am încercat să mă ridic, dar o senzație cu care nu eram obișnuit m-a cuprins și am fost nevoit să mă așez din nou în poziția în care mă lăsase el cînd a tras concluzia că am înțeles destul de bine ce știa el să facă de cînd era el.

*

Și atunci unul care era lîngă mine, văzînd că eu încerc să revin la poziția învățată de cînd eram eu, mi-a zis ceva la care eu nu am știut cum să reacționez:

„... tu-s mama mătii..." după care mi-a explicat din nou o problemă asemănătoare, chestie care pentru mine a rămas un mister pentru o fracțiune de timp, cît timp? oricum atîta cît am mai putut să realizez ceva din mediul ambiant.

•

Cînd am putut să realizez ceva, mi-am adus aminte de misterul care mă frămînta și mi-am dat seama (doamne ce deștept sînt sau eram) că și cel de-al doilea care mi-a explicat ce știa el să facă de cînd era el, mi-a explicat de fapt același lucru.

*

Și am tras concluzia că toții erau mîndri și importanți din cauza unui lucru: că știau să facă ceea ce știu să facă de cînd sînt ei.

•

Și noi?..

Cedrin BUDUIA

KONRAD SAKOWSKI

Felix Dzerjinski (1)

„Jefuiți, voi, care ați fost jefuiți", — a zis Lenin și un val de crime, furturi și violuri a inundat atunci Rusia bolșevică. La drept vorbind comuniștii nu constituiau de fel majoritatea. La o populație de 140 mil. cîtă număra Rusia în 1917 abia 250 000 aparțineau partidului bolșevicilor. Prin urmare, un bolșevic adevărat revenea la 600 de locuitori.

Anul 1917. Teroarea și samavolniciile bîntuiau în asemenea măsură, încît au dat naștere unei amenințări la adresa Revoluției. Atunci Lenin a ajuns la concluzia că pentru a o menține este necesară „mîna forte". La 20 decembrie, la propunerea lui Lenin Consiliul Comisarilor Poporului a înființat „Organul dictaturii proletariatului pentru apărarea securității de stat a Republicii Sovietelor", dîndu-i denumirea de Comisie extraordinară pentru lupta împotriva contrarevoluției și sabotajului (vsesojusnaja crzevyczajnaja komisja po borjbe s kontrarevolucjej i sabotazem) — pe scurt VCEKA sau, popular-Ceka.

— Oare nu putem găsi printre noi un om de talia lui Fouquier-Tinville care să se descurce cu nepotoliții contrarevoluționari? — a întrebat Lenin. Și a răspuns el însuși, indicîndu-l pe Dzerjinski.

Acesta era o personalitate puțin obișnuită. Unii vedeau în ochii săi visători ceva din Don Quijote, alții comparau chipul său cu chipul lui Iisus Hristos. În caracterul lui Dzerjinski se învecinau asprimea și sentimentalismul. Convingerea fanatică, proprie acestuia, că drumul eliberării popoarelor este comun cu calea urmată de proletariatul rus îl întărea pe Lenin în ideea că alegerea lui Dzerjinski în postul de inchizitor al revoluției este corectă. Fanatismul îi oferea garanția exterminării necruțătoare a dușmanului. În schimb, modestia și sentimentalismul excludeau posibilitatea abuzului de putere. Tocmai acest domn sentimental, cu privirea visătoare a unui „palid cavaler" a reprimat sîngeros în 1921, împreună cu Ordjonikidze și Stalin, răscoala unităților din Caucaz, conduse de Ivan Goscinski, răpind georgienilor speranțele privind autonomia și creînd „terenul favorabil" pentru „autonomizarea voluntară" în limitele statului sovietic. Lenin însuși, în notițele sale din 30 decembrie 1922, referitoare la „autonomizare", scria: „Mă tem că tovarășul Dzerjinski, care a plecat în Caucaz ca să cerceteze în chestiunea „crimei" acelor „socialdemocrați", s-a remarcat acolo și prin atitudinea sa autentic rusească (se știe că străinii rusificați exagerează întotdeauna cînd e vorba de orientarea rusă autentică) și că imparțialitatea întregii sale comisii este suficient caracterizată prin „faptele de arme" ale lui Ordjonikidze. Cred că nici o provocare și nici o jignire nu justifică acele bătăi rusești și că asupra tov. Dzerjinski apasă vina de neiertat a faptului că a minimalizat acele acte făptuite cu mîna proprie". Aici Lenin arăta clar originea nerusă a lui Dzerjinski.

Felix Dzerjinski, ca și majoritatea conducătorilor revoluției nu provenea dintr-o familie de muncitori. Se născuse la 11 sept. 1877 gubernia Wilno (loc. Dzerzynów), într-o familie de nobili polonezi. În anul 1897 a intrat în SDKPiL (Partidul social democrat al regatului Poloniei și al Lituaniei) și, de la început s-a alipit aripii de stînga, desfășurînd o largă activitate agitatorică. Un an mai tîrziu a părăsit liceul cu gîndul de a deveni revoluționar de profesie. În perioada în care, la răscruce de veacuri, în mișcarea revoluționară lituaniană și poloneză s-a încins discuția privind autonomia SDKPiL sau legarea strînsă de interesele și năzuințele Partidului Socialist Rus, Dzerjinski s-a exprimat categoric în favoarea ultimei variante, iar pe toți oponenții i-a tratat drept naționaliști. În timpul celui de al IV-lea Congres al SDKPiL el s-a prezentat cu un apel clar la unificare. Însă n-a obținut un număr prea mare de adepți.

După revoluția din februarie, care l-a eliberat din închisoare, Dzerjinski s-a încadrat în pregătirile Partidului Socialist Rus (de fapt, — PSDMR. — nota trad.) pentru insurecție și, în calitate de adept credincios al ideologiei leniniste, a intrat în componența Comitetului insurecțional. Din luna decembrie a aceluiași an a fost numit în fruntea Cekăi.

Imediat după înființare, Ceka și-a creat o Centrală la Petersburg. Peste un an, adică abia în noe. 1918, a fost înregistrat și statutul ei, din care rezulta că Ceka este organul Guvernului sovietic care colaborează cu Comisariatele Poporului pentru Afacerile Interne și pentru Justiție. De asemeni, a fost autorizată să organizeze unități militare proprii.

La 23 februarie (anul 1918) în „Pravda" a apărut o chemare cu următorul conținut: „V. Ceka a fost pînă acum relativ tolerantă în lupta sa contra dușmanilor poporului, dar, în momentul în care hidra contrarevoluționară, mulțumită atacului trădător al germanilor, dobîndește forțe noi și devine, pe zi ce trece, tot mai îndrăzneață, iar burghezia mondială vrea să zdrobească avangarda revoluției internaționale — proletariatul rus — V. Ceka nu vede alt mijloc de luptă împotriva contrarevoluției, spionilor, speculanților, bandiților, huliganilor, sabotorilor și altor paraziți decît exterminarea fără cruțare, pe locul comiterii infracțiunii".

Începea, realmente, „Teroarea roșie", suspectarea necontenită în cadrul „vînătorii de dușmani ai revoluției" care putea fi detectată în profunzimea principiului: e mai bine să piară o sută de nevinovați, decît să scape un singur dușman. Acesta era, pentru Ceka, semnalul samavolniciei, ea primind și dreptul de a folosi arme de foc.

Efectele au apărut chiar de a doua zi — cekiștii moscoviți au împușcat, pur și simplu în stradă, pe un oarecare E bold, pentru că s-a folosit de documente false și, după cum s-a afirmat, se pregătea să înfăptuiască un sabotaj. După care i s-a adăugat titlul de conte și s-a explicat îndelung populației că totul s-a realizat conform cerințelor justiției. În lunile ce precedaseră acest eveniment fuseseră lichidate multe organizații albgardiste, dar, dintre șefii acestora, nici unul nu primise pedeapsa cu moartea. În cazul de față, a avut loc prima condamnare samavolnică din partea Cekăi iar ei s-au folosit de ea ca de un simbol al dreptății. Mai departe totul a mers ca pe roate.

La Moscova începuse să ia amploare mișcarea anarhistă așa numitele „Gărzi negre". Reprezentanții diplomatici s-au simțit, în mod deosebit, amenințați. Rugămintea oficială adresată de ei lui Dzerjinski, i-a oferit acestuia motivul să acționeze. Operațiunea a fost pregătită neobișnuit de minuțios. Anarhiștii, înarmați pînă în dinți, membri ai „Gărzilor negre" ocupau o casă în cartierul moscovit al vilelor rezidențiale, unde, sub pretextul adunărilor, organizau adesea orgii, cu multă băutură, ce se încheiau cu omoruri. Moscova trăia într-o maximă încordare și groază.

Era în noaptea de 12 spre 13 aprilie. Detașamentele speciale ale Cekăi compuse din pușcași letoni bine înarmați, au înconjurat cu un cerdon ermetic sălașul anarhiștilor. Lupta a durat toată noaptea. S-a folosit chiar și artileria care a înclinat victoria de partea lui Dzerjinski. Acesta i-a invitat apoi la locul recentei bătălii pe reprezentanții misiunilor diplomatice engleză, franceză și americană. Georg F Kenan în cartea sa „America și Puterea sovietică" citează raportul agentul politic Lockhart, cu privire la eveniment: „Am intrat în fiecare încăpere. Murdăria ce domnea peste tot era de nedescris. Pe podele, numeroase sticle sparte. Pereții erau străpunși de gloanțe. Pete de vin și excremente omenești murdăreau goblenuri scumpe. Tablouri prețioase erau tăiate în fîșii. Cei uciși zăceau acolo unde îi aflase moartea. Printre ei se aflau ofițeri în uniforme ale gărzii imperiale, studenți tineri de 20 de ani și bărbați aparținînd desigur lumii criminale, pe care revoluția îi eliberase din închisori. În salonul luxos al casei Gracevilor, anarhiștii fuseseră surprinși în timpul orgiei: o masă mare răsturnată, anterior plină cu mîncăruri, farfurii sfărîmate, pahare și sticle de șampanie alcătuiau dezgustătoare insule prin bălțile de sînge și vin. Pe podea zăcea, culcată cu fața în jos, o femeie tînără. Peters a răsucit-o ușor. Avea părul răsfirat. Fusese împușcată în ceafă, iar sîngele scurs și închegat desena o flacără purpurie grețoasă. N-avea mai mult de 20 de ani".

În vara lui 1918 conlucrarea Cekăi cu eserii (S.R. — socialiștii-revoluționari — dușmani ai bolșevismului) de stînga s-a înrăutățit considerabil. Cînd Ceka a obținut dreptul de a face uz de armă, aceștia nu s-au mai simțit în siguranță. A fost începutul sfîrșitului colaborării. Se știa că în rîndurile Cekăi intraseră mai ales bolșevici. Aceștia au răspuns prin teroare. După asasinarea, la 20 iunie 1918 a comisarului pentru probleme de agitație și propagandă și redactor șef al „Gazetei roșii" — W. Wolodarski, Lenin s-a pronunțat pentru imediata intensificare a acțiunilor. În schimb, nici n-a trecut o lună și jumătate și la 30 august conspiratorii eseri l-au asasinat pe șeful Cekăi din Petersburg — M. S. Urlițki și au săvîrșit un atentat nereușit asupra lui Lenin. Aceste două evenimente au marcat începutul perioadei denumite în istoria Rusiei sovietice — „teroarea roșie". „Burghezia poate asasina cîteva persoane; noi, în schimb, vom suprima o clasă socială, în întregime" — a declarat A. Zinoviev. A doua zi, Dzerjinski a transmis către secțiile Cekăi ordinul de acțiune, din care cităm: „Trebuie să încheiem cu sentimentalismele și slăbiciunile. Trebuie să-i arestăm pe toți eserii de dreapta cunoscuți nouă, iar din rîndurile burgheziei și din cercurile ofițerești este necesar să alegem un număr considerabil de ostatici. La cel mai mic semn de împotrivire, la cea mai mică opoziție din partea mediilor albgardiste trebuie să răspundem fără menajamente, prin execuții în masă".

La sept. 1918 Consiliul Comisarilor Poporului a promulgat oficial decretul privind „Teroarea roșie", prin care Ceka era împuternicită să-i plaseze pe „dușmani" în lagărele de concentrare și să-i execute pe cei care se eschivau de la îndeplinirea sarcinilor de serviciu, apoi să publice listele celor împușcați, arătînd, la fiecare, motivul executării. În acest fel, au căzut victime: foștii funcționari, inginerii, directorii de fabrici clericii. Ca răspuns la asasinarea lui Urlițki, Dzerjinski a ordonat, numai în Petersburg, executarea a 500 de ostatici, iar pentru revolta din Iaroslav — 400 de persoane. Probabil, nimeni nu va fi în stare să determine precis numărul victimelor Cekăi. Istoricul H. W. Chamberlin scrie că el atinge 50 000 persoane.

Eserii de stînga nu erau singurii dușmani ai bolșevicilor. La jumătatea anului 1918, monarhiștii ruși au creat două centre puternice: „Centrul dreptei" și „Centrul național", care efectuau, nelegal, înrolări pentru armatele lui Kolceak, Denikin și Iudenici. Cea mai mare amenințare venea din partea „Centrului național", care reușise să organizeze o întreagă armată subterană îndreptată contra bolșevicilor. În măsura în care teroarea în contra eserilor de stînga era o problemă controversată chiar printre bolșevici, în ce-i privește pe organizatorii recrutărilor nu mai încăpea nici o îndoială. Desființarea „Centrului național" trebuia să fie meritul exclusiv al Cekăi. Dzerjinski a pregătit îndelung și minuțios planul de distrugere a acestei organizații. A ajuns la concluzia că nici un atac direct nu ar fi adus succesul așteptat, drept pentru care a recurs pentru prima dată, la o provocare, de largă anvergură. Mulți cekiști „transformați" în ofițeri albgardiști au reușit să se strecoare în interiorul organizației subterane. Ca să cîștige acolo credibilitate li s-a permis chiar să participe la acțiuni antibolșevice. Acest procedeu a dus la rezultatele mult dorite. Întreaga organizație a fost deconspirată și, la sfîrșitul anului 1919, a fost lichidată dintr-o singură lovitură.

Dzerjinski a aplicat o tactică asemănătoare și în cazul lichidării așa-zisei „conspirații a diplomaților". Rolul de frunte l-a jucat aici, fără voie, agentul britanic, colonelul R. H. Lockhart. Colaborînd cu o grupă de agenți ai Intelligence Service", care acționa pe teritoriul întregii Rusii, el l-a sprijinit pe Savinkov și „Uniunea sa pentru renașterea Rusiei". Se pregătea o răsturnare cu ajutorul Brigăzii letone. Dzerjinski i-a ordonat unui oarecare J. P. Bersin să-l contacteze pe Lockhart. La capătul a numai trei zile, Bersin a fost invitat în locuința particulară a colonelului. Pentru serviciile sale, a cerut de la ofițerul englez o sumă ce se ridica, la cursul de atunci, la două milioane ruble. A fost plătit, fără să se stea prea mult la gînduri, ceea ce a surprins Ceka. Acești bani exprimau clar sensul instigator al activității unor reprezentanțe diplomatice din Rusia. Banii, împachetați cu greu într-un sac, au fost înmînați de binevoitorul Bersin, lui Sverdlov, șeful de atunci al Guvernului sovietic. Pentru Dzerjinski, ei constituiau dovada arhisuficientă. Rămînea, numai, să aștepte momentul prielnic. El a fost dat de asasinarea lui Urlițki.

A doua zi, adică pe 31 august 1918, Dzerjinski a emis ordinul privind efectuarea unei percheziții la ambasada britanică. După cum rezultă din datele prezentate de sovietici, au fost arestați acolo 40 de ofițeri albgardiști, precum și toți lucrătorii ambasadei. Lockhart a fost arestat în timpul unei discuții de rutină cu Bersin și, după un proces ce se voia exemplar, a fost îndepărtat din Rusia sovietică, drept „dușman al Rusiei". Alți doi acuzați — Kolomatiano și Friede — au fost condamnați la moarte.

(va urma)

În românește de AL. ȘERBAN

Poezie concretă — INTERVENTION (Canada)

„Secretele Cekăi, N.K.V.D.-ului și K.G.B.-ului. — Dzerjinski, Menjinski, Iagoda, Iejow, Beria, Selepin".

Supliment al revistei lunare „KONTRASTY" din Bialystok, Republica Polonia.

Editor: Editura din Bialystok a Presei de Stat RSW „Prasa-Ksiazka-Ruch".

Pregătit pentru tipar și prelucrat tehnico-grafic la „Intrepr. de servicii editoriale „Poligrafica" din Bydgoszcz.

Tipărit la P.Z. „Graf" din Lodz Republica Polonia.

Tirajul 120 000 exemplare.

Nr. indeks: 39.33.55.U.5.

Friedrich Nietzsche

Aforisme și inter-valuri

Nietzsche, „nu atît un filosof riguros, cît un filosof-poet" (M.Heidegger, Zeugnisse, in Ivo Frenzel, Nietzsche. In Selbstzeugnissen und Bilddokumenten, Reinbeck / Hamburg, Rowohlt, 1966, p. 137), cu existența și cu filosofia sa, deopotrivă contradictorii și insolite, a confirmat, totuși,un adevăr — „filosofia nu este o abstracție rece, ci aventură, pătimire și altar de suferință pentru umanitate" (Thomas Mann, ibid, p. 178).

De asemenea, Nietzsche adusese lumii „buna-vestire" : Dumnezeu a murit ! (că s-a născut în exil, am aflat-o, mai recent de la altcineva). Însă, hălăduind prin aerul pur al munților de la Sils-Maria (hier sass ich, wartend, wartend, — doch auf nichts), înlumina-l de zăpadă, și soare, continua în ascuns, să-l caute. Uneori cobora. ca un nou Zarathustra, în maelstromul omenesc, în mocirla heracliteană în care cu onoare și deznădejde ne zbatem.

Și dacă aprecierile asupra operei nietzscheene acoperă tot spectrul de la negativ la pozitiv, majoritatea se îngrămădesc — cu un ermen de actualitate — la dreapta: „antiumanism cinic" „radicalism aristocratic" etc. Privite din perspective diferite, acestea pot fi pozitive sau negative, dar dacă acceptăm comparația spectrului de la negativ la pozitiv cu axa numerelor reale, la dreapta pozitivul! (Se înțelege că nu punem nimănui sula-n coaste pentru a accepta comparația; n-a fost decît o modalitate de a vă da o idee)

În fond, lumea lui Nietzsche este aparență, amestec fecund de ființă și neant, este joc secund (al timpului cu sine) — „ganz nur Spiel... ganz Zeit ohne Ziel" — esențialmente, fenomen estetic. De aceea, Barbu Fundoianu avea dreptate cînd afirma că nu crede că Raskolnikov este mai viu decît ideea că „lumea nu se poate justifica altfel decît esteticește". („Zburătorul literar". 4 martie, 1922. pp. 598-599). Articolul lui Fundoianu, polemizînd cu Suarès îl sfătuia pe acesta să taie o singură frază a lui Nietzche; se avea în vedere o afirmație a lui Emerson purtînd asupra lui Montaigne, după care frazele acestuia din urmă sînt vasculare: dacă le-ai tăia, ar curge sînge. Nu știm dacă Suarès va fi urmat îndemnul lui Fundoianu, dar putem să ne închipuim efectul. Așa stînd lucrurile, frazele lui Nietzsche fiind cel puțin tot atît de vasculare ca cele ale lui Montaigne, aforismele sale se constitue, de bună seamă, în vene și artere. Într-adevăr, acestea sînt aflătoare în majoritatea scrierilor sale, pigmentîndu-le și ducînd ideea de colo-colo, făcînd-o parcă să spună, așa cum voia Noica, Doamne, pe mîinile cui m-ai dat?

Riscul traducerilor din Nietzsche este mare; de altminteri, inițial, acestea au fost simple exerciții autodidactice de confruntare cu limba germană și cu textele marelui însingurat. Recitindu-le recent, ne-am dat seama de impactul pe care ar putea să-l aibă astăzi cu realitatea imediată. Această constatare ne-a făcut să le înaintăm spre publicare. Dar mai este ceva: mai întîi, o apreciere revelatoare asupra lui Nietzsche — în calitate de critic al lumii sale, acesta a însemnat pentru secolul 19, ceea ce a însemnat Rousseau pentru secolul 18. (Aprecierea aparține lui Karl Löwith și am găsit-o în monografia **Nietzsche** mai sus citată, la pagina 136). Apoi, impactul de care aminteam, al aceluiași Nietzsche, cu lumea noastră, de sfîrșit de secol 20. Acestea, coroborate, duc la o nouă constatare; iar aceasta trebuie să ne dea de gîndit...

Traducerea s-a făcut după G.W.Fr. Nietzsche, **Gesammelte Werke 8, Jenseits von Gut und Böse (Vorspiel einer Philosophie der Zukunft)**, Wilhelm Goldman Verlag, München, capitolul 4, **Sprüche und Zwischenspiele**, tradus de de noi liber — cum altfel? — **Aforisme și intervaluri**. O mică parte din aforismele traduse aici a apărut, cu chiu, cu vai, în revista „Dialog", nr. 119/iulie 1987, p. 8.

Cel ce este profesor cu adevărat ia toate lucrurile în serios doar în ceea ce privește pe discipolii săi — chiar și pe sine însuși.

*

„Cunoașterea de dragul cunoașterii" — aceasta este ultima capcană pe care o întinde morala : cu aceasta te încurci încă o dată în ea.

*

Seducția cunoașterii ar fi mică dacă pe drumul spre ea n-ar fi atîta rușine de înfruntat.

*

Cel mai necinstit ești față de Dumnezeul tău : el n-are voie să păcătuiască !

*

Tentația de a se discredita, de a se lăsa furat, mințit și exploatat ar fi putut fi rușinea unui zeu printre oameni.

*

Dragostea de unul este o barbarie : pentru că este profesată în detrimentul tuturor celorlalți. Aidoma dragostei de Dumnezeu.

*

„Asta am făcut-o", îmi spuse memoria. „Asta nu se poate s-o fi făcut", îmi susură orgoliul și îi rămîne neînduplecat. În cele din urmă, memoria cedează.

*

S-a observat prost viața dacă nu s-a văzut și mîna care ocrotind, ucide.

*

Dacă ai caracter, atunci ai parte și de o trăire specifică, una ce se reîntoarce etern.

*

Înțeleptul ca astronom. — Atît timp cît percepi astrul ca pe un „Transcendent", îți lipsește încă licărul cunoașterii.

*

Nu forța, ci durata sentimentului înalt face oamenii superiori.

*

Cine își atinge idealul, ajunge tocmai prin aceasta să și-l depășească.

*

Cite un păun își ascunde coada față de toate privirile — și numește aceasta orgoliu.

*

Un om cu geniu este intolerabil dacă nu are pe lîngă acesta cel puțin încă două calități : recunoștință și puritate.

*

Rolul și locul sexualității unui om se întind pînă în ultimul atom al spiritului său.

*

În împrejurări pașnice, omul războinic năvălește asupra lui însuși.

*

Cu principiile se urmărește sau tiranizarea, sau justificarea, sau onorarea, sau insultarea, sau tăinuirea deprinderilor : — este, astfel, explicabil ca doi oameni cu aceleași principii să urmărească scopuri total diferite.

*

Cine se disprețuiește, se prețuiește încă, totuși, ca disprețuitor.

*

Un suflet care se știe iubit, dar care el însuși nu iubește, își trădează sensul : — partea sa cea mai josnică iese la lumină.

*

Un lucru o dată clarificat, încetează să ne mai privească. Ce gîndea oare acel zeu care sfătuia : „cunoaște-te pe tine însuți ! ?" Voia, poate, să spună : încetează să te mai privești pe tine însuți ! fii obiectiv !" — Dar Socrate ? — Dar „omul de știință" ?

*

Este îngrozitor să mori de sete pe mare. Trebuie, oare, să vă sărați adevărul într-atît încît niciodată să nu vă mai astîmpărați setea ?

*

„A suferi alături de toți" — ar fi asprime și tiranie cu *tine*, vecin al meu !

*

Instinctul. — Cînd arde casa, uiți chiar și de prînz. — Da : însă îl iei apoi pe cenușă.

*

Femeia învață să urască în măsura în care a uitat să fascineze.

*

Aceleași sentimente caracterizează bărbatul ca și femeia, însă în măsură diferită : de aceea sfîrșesc prin a nu se înțelege.

*

Femeia însăși are în adîncul tuturor vanităților personale și disprețul ei impersonal — pentru „Femele". —

*

Inimă constrînsă, spirit liber. — Cînd se constrînge și se strunește puternic inima, se pot da spiritului multe libertăți : am mai spus-o o dată. Dar nu sînt crezut, decît dacă se știe deja acest lucru.

*

Cea mai inteligentă persoană începe să devină sceptică atunci cînd ajunge în încurcătură.

*

Evenimentele teribile dau de gîndit dacă cel ce le-a trăit nu este la rîndu-i, cineva teribil.

*

Nimic din misantropie în condescendență ; tocmai de aceea, cu asupra de măsură răutate omenească.

*

Maturitatea bărbatului : este gravitatea copilului din timpul jocului, regăsită.

*

A te rușina de propria imoralitate : este o treaptă pe scara care sfîrșește prin a te rușina de propria moralitate.

*

În viață trebuie ales precum Nausicaa și Ulise — mai mult binecuvîntînd decît îndrăgind.

*

Cine ? Un om important ? Îl văd totdeauna doar pe actorul propriului ideal.

*

În timp ce ne sărută, conștiința ne rupe cu dinții, dacă o împodobim.

*

Riscul gloriei. — „Așadar, toate îmi merg de minune, de-acum înainte îmi place orice destin : — cine are chef să aibă destinul meu ?"

*

Nu filantropia, ci misantropia pune bețe în roate creștinilor de astăzi în a ne arde pe rug.

*

Prin muzică se nutresc patimile însăși.

Traducere, prezentare și selecție de Ioan VOICU

REDACȚIA : IAȘI, Casa cu absidă, Centrul civic : telefon (981) 26242, Administrația : București, Calea Victoriei 115, tel. (90) 506618.
PREȚUL UNUI EXEMPLAR : LEI 5

Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA — Sector export-import presă P.O Box 12—201, telex 10376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66, sector 1.